LINGVÆ

LATINÆ EXERCITATIO,

IOANNE LODOVICO VIVE AVCTORE.

Disce puer, linguæ quæ sunt abstrusa Latinæ;
Hic liber, aut nullus, quæ dabit apta tibi.

LONDINI,
Excusum pro Societate
Stationariorum.
1624.

Collegium Sancti Iohannis Evangelistæ
in Academia Cantabrigiensi

SVRRECTIO
MATVTINA.

Beatrix puella, Emanuel, Euſebius.

Eſus Chriſtus exuſcitet vos à ſomno vitiorum. Heus pueri, eſtiſne hodie euigilaturi? Eu. *Neſcio quid incidit mihi in oculos, ita videor eos habere plenos arenæ.* Be. *Hæc eſt tua prima cantio matutina, & bene vetus: aperiam fæneſtras haſce ambas, ligneam & vitream, vt feriat clarum mane veſtros amborum oculos. Surgite.* Eu. *Tam multo mane?* B. *Propior eſt meridies quam aurora. Vis tu Emanuel recentem ſubuculam?* Em. *Nihil nunc eſt neceſſe, hæc eſt ſatis munda, cras ſumam alteram. Cedo mihi thoracem.* B. *Quem, ſimplum an diploidem?* Em. *Quem voles, mea nihil refert. Perrige huc ſimplum, vt ſi ſim hodie luſurus pila, minùs grauer.* Be. *Hic eſt ſemper tuus mos. Priùs de luſu cogitas, quàm de ſchola.* Em. *Quid tu dicis inepta? & ſchola ipſa vocatur ludus.* Be. *Ego non intelligo veſtra grammaticationes & ſophiſmata.* E. *Da ligulas aſtrictorias coriaceas.* Be. *Fractæ ſunt: accipe ſericas; & ſic iuſſit tuus pædagogus. Quid iam? vin' femoralia, & tibialia, quoniam eſt æſtas?* E. *Minimè vero, dato fœminicruralia: quæſo conſtringe me.* B. *Quid? tu habes brachia ſænea, aut butyracea?* Em. *Non, ſed filo tenui conſuta. Hui qualia dediſti mihi aſtrigmenta exarmata, & lacerata.* Be. *Memineris te heri alia perdidiſſe integra.* E. *Qui ſcis?* Be. *Ego per rimulam oſtij obſeruabam te cum Gurmarulo ludentem.* E. *Amabo, ne id pædagogus reſciat.* Be. *Imò ego narrabo quum primùm appellaris me deformem, vt ſoles.* E. *Quid ſi rapacem?*

Subucula, eſt vnilis camiſia.

Diplois de quauis re duplicata dicitur.

Ligulæ aſtrictoriæ, quibus veſtimenta ſtringuntur.

Fœminicruralia nuptocalis.

Exarmata ſine ferris.

Obſtragulum eſt corium calcei ſuperius.

Be. *Quid vis, modò ne deformem.* E. *Cedo calceos.* Be. *Vtros? longo obſtragulo an breui?* Em. *Tectos propter lutum.* B. *Propter lutum aridum, quod alio nomine vocatur puluis. Sed bene facis: nam in apertis cingulum eſt fractum, & fibula amiſſa.* Em. *Jndue rogo.* Be. *Tu ipſe facito.* Em. *Non poſſum me flectere.* B. *Tu quidem facilè te curuares; deſidia verò tua difficilè: an deglutiſti enſem, vt circulator ille nudiuſquartus? adeone es iam delicatus? quid facies grandior?* Em. *Aſtringe nodo laxo, gemino, quod eſt elegantius.* B. *Nihilo minùs ſolueretur nodus illico, & decideret tibi calceus è pedibus; præſtat vel gemino aſtricto, vel aſtricto & laxo. Sume tunicam manicatam & cingulum textile.* E. *Minimè id quidem, ſed coriaceum venatorium.* B. *Mater vetat, vis tu omnia arbitratu tuo facere? Et tu heri fregiſti aciculam fibulæ.* Em. *Non poteram alioqui exfibulare. Da ergo illud puniceum ex lino.* Be. *Cape, cinge te cinctu Gallico, pecte caput priùs radijs rarioribus, tum denſioribus: apta pileum vertici, ne in occipitium reijcias more tuo, aut in frontem & oculos.* Em. *Prodeamus iam tandem.* Be. *Illotis manibus, & facie?* Em. *Iſtat tua tam moleſta curioſitate taurum iam enecaſſes, nedum hominem; videris mihi non puerum veſtire, ſed ſponſam.* B. *Euſebi adfer pollubrum cum vrceolo, funde altiùs: ſtilla potiùs ex epiſtomio quum profundas: elue ſordes iſtas ex nodis digitorum: ablue os & gargariza: frica bene cilia, & palpebras, tum glandulas ſub auriculis duriter: cape linteum, exterge te. Deum immortalem! de omnibus eſt ſigillatim admonendus, nihilne ipſe tua ſponte faceres?* Em. *Vah, nimiùm es importuna, & odioſa.* Be. *Et tu nimiùm ſcitus puer, ac formoſulus. Deoſculare me: flecte iam genua, & recita precationem dominicam, & preces alias; vt habes de more, antequam pedem ponas extra cubiculum. Vide, mi Emanuel, vt de re nulla alia cogites, dum oras. Mane pauliſper, appende ſudariolum hoc de zona, ad nares emundandas & purgandas.* Em. *Sumne ſatis ad arbitrium tuum compo-*

Aciculam fibulæ, id eſt, quo corrigia affigitur. Cinct. Gal quomodo ſolent illi ſe cingere

Pollubrū, id eſt, vas ex quo aqua funditur, Vrceolus patina in quo funditur. Epiſtomium, eſt naſus guttj.

compositus? Be. *Es.* E. *Ad meum minimè, quoniam iam tandem ad tuum: ausim facere sponsionem, me horam vnam vestiendo consumpsisse.* Be. *Quid si vel duas? quò eras alioqui iturus? Quid acturus? fossurus credo, aut araturus.* E. *Quasi desit quod agam.* Be. *O magnum virum, vehementer in nihil agendo occupatum.* E. *Non hinc abis cauillatrix? abi, aut ego te abigam hoc calceo, aut calanticam tibi detraham de capite.*

Facere sponsionē deponere certare pretio.

Calantica indumentum est capitis muliebre.

PRIMA SALVTATIO.

Puer, Mater, Pater.

SAluus sis, mi pater, salue, mea matercula, precor vobis fœlicem hunc diem germanuli, propitium vobis opto Christum, sororculæ. Pa. *Mi fili, sospitet te Deus, enitat ad ingentes virtutes.* Ma. *Seruet te Christus, mea lux, quid agis mea dulcedo? Quid vales? Quomodo nocte hac quieuisti?* Pu. *Rectè valeo, & placidè dormiui.* M. *Christo gratia: proprium hoc velit tibi esse.* P. *Ad mediam tamen noctem excitatus sum è dolore capitis.* Ma. *Me perditam & miserrimam, quid narras? qua parte capitis?* P. *Ad brechma.* M. *Quam diu?* P. *Vix octaua parte horæ, postea redormiy, nec sensi amplius.* M. *Respiraui, nam exanimâras me.* P. *Bene sit tibi Isabellula, para mihi ientaculum. Ruscio Ruscio, huc, canicule festiuissime: en vt adulatur, vt se in posteriores pedes erigit: quomodo habes? quomodo vales? Heus tu, adfer panis bucceam vnam aut alteram, quam ei demus: videtis lusus sciti ssimos. Non esuris? nihilne edisti hodie? profectò plus est in cane isto intelligentiæ, quàm in illo multo crasso.* Pa. *Tulliole mi, lubet mihi tecum paulisper confabulari.* P. *Quid mi Pater? nam nihil potest accidere suauius, quam te audire.* P. *Hic tuus Ruscio est bellua, an homo?* P. *Bellua, vt credo.* Pa. *Quid tu habes, cur sis homo non ille? tu edis, bibis, dormis, ambulas, cursitas, lusitas: hæc ille omnia.* Pu. *Atqui ego sum homo.* P.

Quomodo id cognoſcis? quid tu nunc habes plus quàm canis? ſed hoc intereſt, quòd ille non poteſt homo fieri: tu potes ſi vis. P. *Obſecro, mi pater, effice id primo quoque tempore.* P. *Fit ſi ij qui erant belluæ, redeunt homines.* P. *Ibo, pater, multo libentiſſimè, ſed vbi eſt?* P. *In ludo literario.* P. *Nulla eſt in me ad rem tantam mora.* P. *Nec in me Iſabellula, audimè da huic ientaculum in ciſtella.* If. *Ecquidnam?* P. *Fruſtum panis butyro illitum, vel ficos aridas, aut vuas paſſas pro obſonio, ſed inſolatas: nam alteræ illæ viſcoſæ inficiunt puerorum digitos, & veſtes: niſi malit ceraſa aliquot, vel pruna aurea, & oblonga: inſere brachiolum ciſtulæ, ne excidant.*

Inſolatas, ad ſolem exſiccatas.

DEDVCTIO AD LVDVM.

Pater, Philoponus Ludimagiſter.

Signa te ſacro ſigno Crucis. Duc nos Ieſu Chriſte, ſapientiſſime dementes, potentiſſime imbecilles. Quæſo mi propinque, tu qui es verſatus in ſtudijs literarum, ecquis eſt in hoc gymnaſio optimus inſtitutor puerorum? Philoponus. *Doctiſſimus quidem Varro: ſed diligentiſſimus & vir probiſſimus Philoponus, nec eruditionis aſperneндæ. Habet Varro ſcholam frequentiſſimam & domi numeroſum gregem contubernalium: Philoponus non videtur delectari turba, paucioribus eſt contentus.* Pa. *Hunc malo. Ellum in porticu gymnaſij inambulentem. Fili hoc eſt formatorium & quaſi officina hominum, & hic artifex formandi. Adſit tibi Chriſtus.* Magiſter. *Aperi caput puer, & flectle poplitem dextrum, ſicuti es edoctus: ſta iam rectus.* Ph. *Proſperus ſit nobis omnibus tuus aduentus; ecquid rei eſt?* Pa. *Hunc filiolum meum ad te adduco, vt ex bellua hominem facias.* P. *Dabo in eam rem operam ſedulam: fiet: reuertetur ex pecude homo, ex nequam frugi & bonus, id verò ne dubitaueris.* Pa. *Quanti doces?* P. *Si puer bene profeciat, vili; ſin parùm, carò.* Pa. *Acutè hoc dicis, & ſapienter,*

ter, vt omnia. Partiamur inter nos igitur hanc curam, tu vt ſeduló inſtituas, ego vt benignè compenſem tuam operam.

EVNTES AD LVDVM literarium, Cirratus, Prætextatus, Vetula, Puella oluſcularia.

VIdetur tibi tempus eundi ad ludum? Pr. *Planè tempus eſt vt eamus.* Ci. *Non ſatis teneo viam, credo eſſe in illo vico proximo.* Pr. *Quoties illuc itaſti?* Ci. *Ter, aut quater.* Pr. *Quando cœpiſti eò itare?* Ci. *Nudius tertius, vt puto, aut quartus.* Pr. *Quid igitur, an non id ſatis eſt ad noſcendam viam?* Ci. *Non, etiam ſi eam centies.* Pr. *Ego verò vel ſi ſimel, nunquam deinceps aberrarem. Sed tu vadis inuitus, & ambulas luſitans, nec viam aſpicis, nec domos, nec vlla ſigna, quæ te poſtea admoneant, qua ſit flectendum, quæ via tenenda: ego hæc omnia obſeruo diligenter, quia lubens eo.* C. *Puer hic habitat in proximo ſcholæ. Heus tu Titiuillitium, quà itur ad ædes tuas?* Tit. *Quid vis, venis à matre tua? mater mea non eſt domi, ac ne ſoror quidem, ambæ ſunt profectæ ad diuæ Annæ.* Ci. *Quid illic agitur?* Tit. *Heri fuerunt encænia, hodie inuitauit eas mulier quædam caſearia, ad edendum lac coagulatum.* Ci. *Et tu cur non es vnà profectus?* Ti. *Relictus ſum hic vt ſeruem domum: frater meus puerulus abductus eſt ab eis illuc; ſed pollicitæ ſunt mihi, ſe de reliquijs allaturas partes in quaſillo.* Ci. *Quin tu igitur manes domi?* Ti. *Continuò reuertar, nunc prodeo luſum talis cum filio huius aerdemis: vultis & vos venire?* Cir. *Eamus ſodes.* P. *Minimè verò id quidem.* Ci. *Quidni?* Pr. *Ne vapulemus.* Ci. *Ah non memineram.* Ti. *Non vapulabitis.* Ci. *Qui ſcis?* Ti. *Quia magiſter veſter perdidit heri ferulam.* C. *Hem, quomodo noſti?* Ti. *Hodie de domo noſtra audiebamus eius vociferationem quærentis ferulam.* C. *Amabò, ludamus parumper.* Pr. *Tu ludito ſi vis: ego ibo ſolus.*

C. *Ne me apud præceptorem, quæso, deferas; dic me detineri domi à patre.* Pr. *Vis mentiri me?* Cir. *Quidni? propter sodalem.* Pr. *Quia in templo audiui concionatorem affirmantem, mendaces esse filios Diaboli, veruices Dei.* Cir. *Diaboli vero? apage. Per signum sanctæ Crucis, ab inimicis nostris libera nos, Deus noster.* Pr. *Non potes liberari, si ludas quum est discendum.* Ci. *Eamus, tu valeto.* Ti. *Hui, pueri isti non audent paulisper ludere, alioqui cædendi.* Pr. *Ille est puer perditus, & euadet sceleratus vir. Sed quomodo elapsus est nobis? nec rogauimus quà esset via ad ludum, reuocemus.* C. *Abeat in malam rem, nolo sit mihi rursum insitamento ad lusum: percontabimur ab hac vetula: mater, nostinc qua itur ad scholam Philoponi?* Ve. *Iuxta eam scholam habitaui ego sex annis, è regione: peperi filium natu maximum, & filias duas; transite plateam hanc ville rasæ: inde est angiportus, tum platea Domini Veterani: hinc flectite ad dextram, tum ad sinistram: ibi percontamini, non procul abest schola.* C. *Vah, non poterimus omnia retinere.* Ve. *Terentula, deduc istos ad ludum Philoponi; nam mater huius est quæ dabat nobis linum pectendum & nendum.* T. *Quid malum Philoponi? quid hominis est hic Philoponus? quasi egonorim; loquerisne de illo quà resuit calceos iuxta cauponam viridem? an de præcone in vico gigantis, qui alit equos meritorios?* V. *Sat scio, nunquam tu nosti ea quæ sunt opus, sed ea quæ ad rem nihil faciunt. Ineptissima, Philoponus est ludimagister ille senex, procerus, luscitiosus, è conspectu ædium quas olim habitauimus.* Te. *Ah, iam redit in memoriam.* V. *In reditu transi per macellum, & eme acetarium, & raphanum & cerasa: cape fiscellam.* C. *Duc nos etiam per forum olitorium.* Te. *Hac ibitis breuius.* C. *Nolimus isthac ire.* T. *Qui sic?* C. *Quia momordit me illic canis ex domo pistoris; quin & volumus te comitari ad forum.* T. *Reuertens faciam iter per macellum: nam procul adhuc absumus, & emam quæ sunt iussa, postquam reliquero vos in ludo.*

do. C. *Nos cupimus videre, quanti emes cerasa.* Te. *Numis senis eminus in libras singulas: sed quid ad te?* Ci. *Quia soror iussit me hodie sciscitari, & est illic vetula quædam oluscularia, de qua si emeris, scio eam & venditurum minoris quàm alias; & daturam nobis vel cerasa aliqua, vel thyrsum lactucæ: nam filia eius ministrauit aliquando matri & sorori meæ.* T. *Ne dispendium hoc via conflet vobis flagris aliquot* Ci. *Minimè verò, nam satis veniemus tempore.* T. *Eamus, tantulum deambulauero, quæ misera consumor sedendo domi totos dies.* Prætext. *Quid facis? adeò tantùm sedes otiosa?* Te. *Otiosa vero? minimè certè id quidem: neo, conglobo, glomero, texo: putas vetulam nostram passuram, vt ocier? festos dies execratur in quibus est cessandum.* Pr. *Festi dies num sunt sacri? quomodo ergo execratur illa rem sacram? vultne ipsa execrari quod est sacrum constitutum?* Te. *Censen' me didicisse geometriam, vt hæc possim vobis edisserere?* Ci. *Quid rei est geometria?* Te. *Ego nescio, habebamus vicinam, quæ vocabatur Geometria: hæc semper vel erat ipsa in templo cum presbyteris, vel presbyteri domi eius cum illa: itaque erat, vt ferebant, sapientissima. Sed ventum est in forum olitorium, vbi est tandem vestra vetula?* Ci. *Id ego circumspiciebam: sed eme ab hac ea lege, vt aliquid det nobis corollarij. Heus amita, puella hæc emet de te cerasa, si aliquot nobis donaueris.* Ol. *Nihil mihi donatur, omnia venduntur.* Ci. *Nec sordes istæ donantur tibi, quas habes in manibus & collo.* Ol. *Nisi procul hinc abis impudenticule, has sordes sentient genæ tuæ.* Ci. *Quomodo sentient meæ genæ, quùm tu habeas in tuis manibus?* Ol. *Redde cerasa furuncule.* Ci. *Sumo exemplum: nam volo emere.* O. *Eme igitur.* Ci. *Si placuerint, quanti?* Ol. *Nemo libram.* Ci. *Ah, acerba sunt: tu anus venefica, vendis hic populo cerasa strangulatoria.* Te. *Abeamus hinc ad ludum, nam vos argutijs vestris intricaretis me, & detineretis diu: Iam, vt puto, mea vetula fuerit domi, ob moram meam. Hoc est ostium, pulsate.*

LECTIO.

LECTIO.

Præceptor, Lucius, Aeschines, Pueri.

PRæcept. *Cape tabellam abecedariam manu sinistra, & stilum hunc, quo indices singula elementa: sta rectius, pileum pone sub axilla, audi attentissimè, quemadmodum ego has literas nominabo: spectа diligenter, quo gestu eris. Vide vt eodem prorsum modo reddas, quum reposcam. Sis mecum. Iam audisti. Sequere nunc sigillatim pronunciantem. Tenes probè?* Lu. *Videor mihi sic satis.* Pr. *Vnaquæq; istarum vocatur litera, ex his quinque sunt vocales, A, E, I, O, V, quæ sunt vocabulo Hispano, Oueia, quæ est ouis: memineris huius verbi. Hæc cum vnaqualibet, vel pluribus aliarum, syllabam efficit: sine vocali non fit syllaba, & vocalis ipsa non rarò est syllaba. Itaque aliæ omnes consonantes nominantur, quia per se nihil sonant, nisi adhibita vocali: habent enim sonum quendam imperfectum, & mancum, b, c, d, g, quæ sine e, parum sonant. Iam ex syllabis fiunt voces, seu verba: ex his sermo, quo belluæ omnes carent; nec tu à belluis differes, ni probè sermonem discas. Euigila & naua sedulam operam. Ito, sede cum tuis condiscipulis, & ediscе quæ præscripsi.* Lu. *Non ludimus hodie?* A. *Non: nam dies est operarius. Eho tu venisse te huc arbitraris lusum? non est hic ludendi locus, sed studendi.* Lu. *Cur ergo ludus nominatur?* A. *Nominatur quidem ludus, sed literarius: quia literis est hic tudendum, alibi pila, trocho, talis: & Græcè audiui appellari scholam, quasi otium: quòd verum sit otium & animi quies ætatem in studijs agere. Sed ediscamus, quæ iniunxit institutor summisso murmure, ne alijs alij simus impedimento.* Lu. *Auunculus meus, qui aliquando dedit operam literis Bononiæ, docuit me, meliùs memoriæ infigi, quæ velis, si altiùs pronuncies; idq; confirmari auctoritate nescio cuius Plinij.* A. *Si quis id velit ediscere suas*

formulas,

formulas, in horto ſecedat, aut in cæmeterium tempſi: ibi clamet licet, quoad excitet mortuos. Co. *Pueri, hoccine eſt ediſcere? garrire, iurgari: agite, conuenite ad præceptorem omnes iuſſu eius.*

REDITVS DOMVM, ET luſus pueriles.

Tulliolus, Corneliola Mater, Scipio, Lentulus.

COr. *Proſperè redieris, Tulliole, libet pauliſper luſitare?* T. *Nondum ſtatim.* Cor. *Quid habes negotij?* T. *Recolere quæ magiſter vt memoriæ commendarem, mandauit.* Co. *Quæ tandem?* Tu. *Aſpice.* Cor. *Hui, quæ notæ ſunt iſtæ? credo eſſe formicas depictas: mea mater, quot formicas & culices adfert Tulliolus pictos in tabellis?* Tu. *Tace inſana, ſunt literæ.* Cor. *Quæ vocatur hæc prima?* T. *A.* C. *Cur prima eſt magis A, quàm hæc altera?* M. *Cur tu magis es Corneliola, quàm Tulliolus?* Co. *Quia ſic vocor.* M. *Et illæ literæ ad eundem modum. Sed ito iam luſum, mi fili.* T. *Hic pone tabellam meam & radium: ſi quis attigerit, vapulabit à matre; nonne mea matercula?* M. *Etiam mi fili.* T. *Scipio, Lentule, adeſte luſuri.* Sci. *Quam luſionem?* T. *Nucibus ludemus ad coniectum ſcrobiculi.* Le. *Non habeo nuces niſi paucas, & eas quaſſas ac putres.* S. *Ludamus putaminibus nucum.* T. *Quid mihi ea proderunt, etiam ſi lucrer viginti? nullus eſt intus nucleus quem edam.* S. *Ego verò dum ludo non comedo: ſi quid volo comedere, matrem adeo. Iſta nucum putamina ſunt apta ad extruendas formicis adiculas.* L. *Ludamus par impar aciculis.* T. *Adfer potiùs talos.* S. *Adfer Lentule.* L. *Ecce vobis tali.* T. *Quàm ſunt purulenti & immundi, nec ſatis purgati à carne, & politi? iacias.* S. *Pro primatu ludendi.*

T. *Ego*

T. *Ego sum primus: quid ludimus?* S. *Astrigmenta.* L. *Ego nolo mea perdere: nam domi cæderer à pædagogo.* Tu. *Quid vis ergo perdere, si vincas?* L. *Talitra.* M. *Quæ est ista humi abiectio? deteris vestes omnes & calceos: tum loco immundissimo; quin verritis priùs pauimentum & sedetis? adfer scopas.* T. *Quæ erit igitur sponsio?* S. *Aciculæ in singula punctia.* T. *Imò binæ.* L. *Ego non habeo aciculas, deponam, si vultis, pedunculos cerasorum pro aciculis.* T. *Apage, ludamus ego & tu, Scipio.* S. *Ego ausim sorti meas aciculas credere?* Tu. *Da mihi talos in manum, vt iaciam primus: en vici sponsionem.* S. *Minimè verò: nam non ludebas seriò.* T. *Quis vnquam ludit seriò, seu dicas album nigrum?* S. *Cauillare quantum voles, non auferes modò aciculas.* T. *Age, remitto tibi hanc manum: ludamus iam pro præmio, adsit dextra sors.* S. *Victus es.* T. *Auferto.* L. *Cedo talos.* T. *In hunc iactum omnia.* L. *Non recuso.* M. *Ad cœnam pueri, nunquamne facturi estis ludendi finem?* T. *Nunc incipimus, ista iam de fine loquitur.* C. *Ludi huius iam tædet, ludamus calculis discoloribus.* Tu. *Pinge tu nobis orbes in hoc latere, carbone aut gypso.* S. *Ego malo cœnare, quàm ludere, & discedo aciculis meis omnibus exutus fraude vestra.* T. *Memineris te heri Cethegum spoliasse. Nullus vbiq; potest fallici ludere dextra.* C. *Adfer, quæso, folia lusoria, quæ inuenies sub abaco ad sinistram.* Sc. *Alias id quidem, nunc non vacat: nam si diutiùs morer, timeo ne pædagogus meus iratus, incœnatum me mittat cubitum.* T. *Corncliola, habe nobis parata folia isthæc in crastinum sub horam vesperam.* C. *Si licebit nobis per matrem, satius esset nunc ludere, dum sinimur.* S. *Satius est nunc cœnare, dum accersimur.* P. *Et mihi*

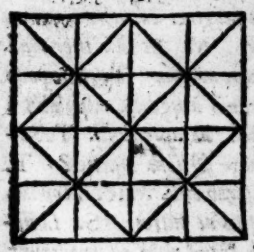

Calculi sunt duodeni; albi & nigri orbes.

mihi nihil datis quæ vos ſpectauí? Co. *Daremus, ſi indicaſſes: da tu nobis potiùs, quæ noſtris luſimibus te delectaſti.* Pu. *Heus pueri, quando eſtis venturi? cœna eſt ſemicomeſa, propè eſt vt, ſublatis carnibus, apponamus caſeum & poma.*

REFECTIO SCHOLASTICA.

Nepotulus, Piſo, Magiſter, Hypodidaſcalus.

VIuitiſne hic lautè? P. *Quid iſthuc verbi eſt, an lauamur? quotidie mamus ac faciem, & quidem crebrò: mundities enim corporis & ſanitati, & ingenio confert.* N. *Non id quæro: ſed an edatis, & bibatis ex animi veſtri ſententia?* P. *Nos non edimus ex animi ſententia, ſed ex palati ſententia.* N. *Dico, an vt vultis?* P. *Maximè, nempe cum fame; & qui vult edit, quì non vult abſtinet.* N. *Surgitis à menſa famelici?* P. *Non omnino ſaturi, nec expedit: belluarum eſt enim expleri, non hominum. Regem quendam ſapientiſſimum narrant nunquam ſine appetitu accubuiſſe, nunquam ſurrexiſſe ſaturum.* Ne. *Quid editis?* P. *Quæ habemus.* Nep. *Putabam vos eſſe, quæ non habeatis. Sed quæ ſunt iſta tandem quæ habetis?* P. *Moleſtum percontatorem: quæ dantur.* N. *At quæ dantur?* P. *Jentamus de mane ſeſquihora poſteaquàm ſurreximus.* N. *Quando ſurgitis?* P. *Ferè cum ſole, qui eſt dux muſarum, & aurora gratiſſima Muſis. Silatum noſtrum eſt fruſtum panis autopyri: & paulum butyri, aut fructuum aliquid, quales anni tempus ſuppeditat. Prandium olus cochliuum, vel pultes in pultariis, aliquid pulmentarij carnium: rapæ modò, modo braſſicæ, amydum, ſimilago, uriza: tum diebus piſculentis lac ſeroſum in gabatis, è quo ſit butyrum expreſſum, incoctis aliquot turundis panis: piſcis recens aliquis, ſi ſit in foro piſcario pretij tolerabilis: ſin ſecus, ſalſamentum probè maceratum, hinc piſa aut cicera, aut lentes, aut*

Silatim, ientaculum.

Autopyri, ex acrafarina confecti ſine excretione viſurum.

Gabata ſunt profundæ ſcutellæ.

Turundæ fruſtra parua.

aut fabæ, aut lupini. N. Quantum quisq; ex his? P. Panis quantum auemus, obsoniorum quantum est satis, non ad explendum, sed ad alendum. Amplissimas epulas alibi quærito, non in schola, vbi ad virtutem formantur animi. N. Quid bibitis? P. Aly frigidam, aly ceruisiam tenuem, pauci & rarò vinum, & bene dilutum. Merenda est, seu (si id mauis) antecœnium, aliquid panis & amygdalarum seu auellanarum, ficuum aridarum, uuarum passarum, aut si sit æstas, pyrorum, aut malorum, ceraserum, aut prunorum: quum verò animi gratia rus proficiscimur, tum edimus lac, vel liquidum, vel coactum, caseum recentem, cremorem, lupinos lixiuio maceratos, pampinos, & alia quæ villa suggerit. Cœnæ caput est, acetarium concisum sale aspersum, irroratum oleo oliuarum ex gutto, aceto etiam infuso. N. Quid oleo nucum aut raparum? P. Apagè rem insuauem & insalubrem: tum in lata paropside aulicoctia veruecina iusculenta, cum prunis passis, aut radiculis, aut herbulis quæ sint pro intrito, interdum tucetum saporis scitissimi. N. Quo condimento? P. Fame omnium optimo & sapidissimo, hinc certis diebus hebdomadis aliquid assi, potissimum vitulinæ & hœdinæ interdum in vere, pro secunda mensa raphani perpusillum, & casei non putris, nec veteris, sed recentis, qui est quàm vetus alibilior: pyra, mala persica, cydonia. Diebus queis carne fas non est vesci, habemus pro carnibus oua assa, aut frixa, aut elixa, singula per se, aut in libum commissa in sartagine, aceto aut omphacio, non tam infuso, quàm instillato: paululum interdum piscium, & caseo succedunt nuces. N. Quantum cuiq;? P. Bina oua singulis, & binæ nuces. N. Quid? à cœna nunquammè comessamini? P. Sæpius. N. Quid quæso? nam id est suauissimum. P. Conuiuium Syri apud Terentium, aut aliquod aliud ex illis lautissimis Athenæi, aut similium, quorum meminerunt historiæ. Vtrum censes nos porcos esse, an homines? qui ventriculi, quæ valetudo sufficeret, post quaternas refectiones comessari? bona tu, sibola hæc est, non saginarium: dicunt etiam nihil esse perniciosius

Aulicoctia cocta in olla Iusculenta cum ipso iure. Tu cetum est caro minutim concisa & ita elixa.

nicioſius valetudini, quàm bibere, quum ſtatim ſis itiurus cubitum. N. Licebitnè cœnæ veſtræ intereſſe? P. Facilè, modò venia petita à præceptore, quam ſcio illum daturum non grauatè: nam ſolet: alioqui prauè eſſet educationis ingerere te conuiuio magiſtro inſcio: & qui adduceret, nihil aliud quàm probrum & puderem contraheret apud condiſcipulos: mane pauliſper. Magiſter, licebitnè cum bona tua venia, puerum quendam mihi notum adhibere noſtræ cœnæ? P. Maximè, non erit moleſtus. N. Habeo gratiam. Hic quem vides geſtantem mantile pro focali, eſt architriclinus huius hebdomadæ: nam hebdomadarios habemus hîc architriclinos, vt Reges. Ar. Lamia, quota eſt hora? La. Horas non audiui à tertia, intentus compoſitioni epiſtolæ. Florus melius id norit, qui toto hoc pomeridiano tempore librum non vidit neque chartam. Flo. Amicum teſtimonium, & apud Magiſtrum ratum valdè vtile. Sed qui potuiſti tu id animaduertere, immerſus (vt ais) compoſitioni epiſtolari? planè maleuolentia te coegit mentiri. Gaudeo profectò, inimicum meum pro mendaci haberi. Si quid me poſthac volueris calumniari, carebis fide. Ar. Non potero alicundè cognoſcere de hora? Antrax, tranſcurre ad diui Petri, & inſpice horas. An. Index ſignat iam ſextam. Ar. Sextam verò? Fia pueri agite, eia, conſurgite, abijcite libros: vel quò cerui cornua. Parate menſas, inſternite, apponite ſedilia, mantilia, orbes, quadras, panem: dicto citius volate, ne tarditati noſtræ inſtituto ſuccenſeat. Prome tu ceruiſiam, tu hauri aquam de ciſterna, adpone cyphos, quid iſtuc rei eſt? tam obnubilatos adfers? refer in culinam, vt famula eos fricet, & extergat probè, quò ſint nitidi & fulgentes. P. Nunquam tu hoc perfeceris, quandiu ſimiam hanc habebimus miniſtram culinariam: nunquam audet fortiter confricare, quæ mundat; ita timet ſuis digitis: nec abluit, niſi ſemel, & tepida. Ar. Quin admones de eo præceptorem? P. Satius eſt queri apud famulam atrienſem, nam in eius manu eſt, mutare famulas culinarias. Sed eſcum præceptorem. Tu ipſe perluito hos calices, frica

solo fici, vel viticis, harena, aqua, ne quid hodie habeat Magister iure reprehendendum. Ma. *Sunt parata omnia? est aliquid quod vos remoretur?* Vr. *Nihil omnino.* Ma. *Næ posteà facturi sumus interualla magna inter missus.* A. *Missus verò? missum potius dixeris & eum exiguum.* Ma. *Quid tu mussitas?* A. *Dico, vt assideas esse tempus & propemodum corrumpi cœnam.* M. *Pueri abluite omnes manus & os. Vah, quod mantile? qui hic se extergunt, vbi mundantur? curre, adfer aliud purius. Sedeamus more solito. Est hic puer conuiua noster?* P. *Est here.* Ma. *Cuias est?* P. *Flander.* Ma. *Ex qua vrbe illius prouinciæ?* P. *Brugensis.* Ma. *Recipe illum supra te. Expediat quisque cultellum suum & purget quisq; suum panem, si quid hæret vel cineris, vel carbonum in crusta. Sacret mensam, cuius est munus hac hebdomade.* F. *Pasce animos nostros Christe, charitate tua, qui benignitate tua alis vitas omnis animantium: sancta sint Domine hæc tua munera nobis sumentibus, vt tu qui ea largiris, sanctus es. Amen.* M. *Sedete quantum licet laxè, ne comprimatis mutuò: quandoquidem est satis loci. Et tu habes cultellum Brugensis?* Pi. *Prodigium! Flander sine cultello & quidem est Brugensis, vbi cuduntur optimi?* Ne. *Mihi verò cultello nihil est opus, dentibus frangam mordendo, vel digitis buccellatim comminuam.* H. *Ferunt illud de morsibus, tum gingiuis, tum tandori dentium esse peruule.* M. *Vbi fecisti Latinæ linguæ tyrocinium? nam non videris mihi præuè institutus.* N. *Brugis sub Ioanne Theodoro Neruio.* M. *Viro diligenti, docto, probo. Brugæ elegantissimæ, nisi quòd pereunt indies vitio plebis profusissimæ, dolendum est. quam pridem illinc venisti?* N. *Nudiusextus.* M. *Quàm nuper cœpisti studere?* N. *Ab hinc annos tres.* Ma. *Non potest te profectus pœnitere.* N. *Meritò, nam & habui magistrum non pœnitendum.* M. *Sed quid agit Viues noster?* N. *Dicunt eum agere athletam, non tamen athleticè.* M. *Quid istuc rei est?* N. *Quia luctatur semper, sed parùm fortiter.* M.

Cum

M. Cum quo? N. Cum suo morbo articulari. M. O luctatorem dolosum, qui primùm omnium inuadit pedes. N. Imò lictorem sæuum, qui totum corpus constringit. Sed tu quid agis? quid cessas? videris huc spectatum venisse, non cœnatum? Nemo vestrûm attingat pileum inter cœnandum, nequis capillus involet in patinas: cur non tractatis hospitem comiter? Hy. Nepotule, præbibo tibi. N. Præceptor, excipio animo libentissimo. Hy. Exinanias calicem tuum, quandoquidem exiguus hausius restat. M. Hoc esset mihi nouum. N. Quid, non exinanire? sed tu Hypodidascale, quid dicis, quid adfers noui super cœnam? Hy. Ego verò nihil dico, sed bisce duabus horis multa cogitaui de arte Grammatica. M. Quæ tandem? Hy. Recondita sanè, & ex penetralibus disciplinæ: primùm cur Grammatici posuerunt tria genera in arte, quum sint tantùm duo in natura? aut cur natura non produxit res neutrius generis, sicut masculini & feminini? non possum causam excutere tanti mysterij. Deinde philosophi dicunt esse tantùm tria tempora, ars nostra ponit quinq; ergo ars nostra est extra rerum naturam. M. Imò tu ipse es extra rerum naturam: nam ars in rerum natura est. Hy. Si ego sum extra rerum naturam, quomodo possum comedere hunc panem & has carnes, quæ sunt in rerum natura? M. Tanto tu deterior, qui venis ab altera rerum natura, vt comedas quæ sunt in hac nostra. N. * Δαβὶδ γμμι ἐ ἐγω δουνιον. Alium ego velem solutionem mearum quæstionum. Vtinam haberemus nunc Palæmonem aliquem, aut Varronem, qui has quæstiones posset profligare. M. Quin potiùs Aristotelem, aut Platonem. Habes aliquid aliud? H. Heri vidi scelus capitale admitti. Ludimagister vici recti, capro olidior, qui in phrontisterio suo in pedore & fœtore docet auditores diobolarios, ter aut quater pronunciauit volucres accentu in pœnultima: ego verò miratus sum, terram illi non debiscere. M. Quid aliud decebat talem ludimagistrum dicere? & est alioqui in formulis Grammaticis valdè detritus. Sed tu in re leui nimium tumultuaris, & facis tragœdiam ex comœdia, seu mimo veriùs. H. Equidem ab-

* Id est responsum alienum à proposito.

solui pensum meum: nunc tuæ sunt partes, dic tu vicissim aliquid inter cœnã. M. *Nolo, ne tu mihi vicissim* * ὀδραφθέγγης. *Iusculenta hæc iam conglaciant, adfer foculum mensarium, excalfacite aliquantum priusquàm panem intingatis: Raphanus hic non est esui, adeò est lentus, nec minùs sunt radiculæ iusculentæ.* H. *Lentorem profectò non à macello attulerunt, sed hic contraxerunt in nostro penore, qua cella nihil est penui incommodius. Nescio quid illud rei est, semper adferuntur huc ossa emedulata.* M. *Parum habent ossa medullarum sub lunam silentem.* H. *Quid quum est plena?* M. *Plurimum.* H. *Tum verò ossa nostra habent minimum, seu nihil verius.* M. *Non exorbet nobis medullas luna, sed noster* Lamia: *nimis hic indidit piperis, & zingiberis: & in iure hoc, & in toto acetorio, nimium menthæ, petroselini, saluiæ, erucæ, nasturcij, hyssopi: nihil puerorum & adolescentum corporibus æquè damnosum, vt cibi qui interiora feruefaciunt.* A. *Quibus igitur ex herbis velles confici?* M. *Lactucis, buglossa hortensi, & portulaca, & petroselini aliquid admisceri. Heus tu* Cingolse, *ne extergas labra manu aut mantica, sed simul ipsa, simul manum mantili: nam ideò tibi datur. Carnes ne attingas, nisi ab ea parte, quam tibi es sumpturus. Tu* Dromo, *non animaduertis te manicas tuas inficere pingui carnium? reduc eas, si sunt apertæ, ad humeros: si non sunt, corruga, vel complica ad cubitum, quæ si relabuntur, affige acicula; seu quod magis te decet, spina. Tu domi noster delicatule, in mensam incumbis: vbi id didicisti? in hara quapiam: heus subijcite eius cubito puluillum. Architricline, vide ne analecta hæc pereant, reconde in promptuarium, tolle primùm omnium salinum, hinc panem, tum lances, discos, mantilia, postremò mappam: mundet quisq; suum cultellum, & reponat in vaginam. Heus tu Cinciole, ne scalpas dentes scalpello, nam est noxium: conficito tibi dentiscalpium pennula, vel bacillo tenui acuminato: & scalpe modicè ne gingiuas sacrifices & sanguinem elicias. Consurgite & abluite manus priusquam recitetur gratiarum actio. Amoue mensam: voca ministram, vt pauimentum hoc scopis verrat. Agamus*

* Id est, præter rem respondeas.

Foculus mensarius est calfactorium mensæ aptum.

Sub lunam silentem, prope nouilunium.

Analecta, reliquiæ, quæ colliguntur.

mus Christo gratias: præeat verba, qui sacrauit mensam. Fl. *Pro cibo temporario gratias agimus, Christe domine, temporarias: fac vt pro immortalitate agamus æternas. Amen.* M. *Ite lusum, & confabulatum, & deambulatum quò libuerit, dum licet per lucem.*

GARRIENTES.

Nugo, Graculus, Turdus.

NVgo, *Assideamus in hac trabe: tu Gracule è conspectu in saxo illo, modò ne impedimento sis quò minus cernamus prætereuntes. Apricemus nos ad hunc parietem, egregiè soli ostentum. Quàm grandis truncus, & cui vsus?* T. *Vt nos hic sedeamus.* N. *Oportet fuisse procerissimam & latam arborem, vnde est sumpta.* T. *Quales sunt in India.* G. *Quî scis? fuisti tu in India cum Hispanis?* T. *Quasi scire aliquid de regione quapiam non possis, nisi in ea fueris: sed dabo tibi auctorem meum. Plinius scribit in India crescere ad eam altitudinem, quæ non possit iaculo superari, & gens illa quidem sumptis non tarda pharetris, vt ait Virg.* N. *Scribit etiam Plin. turmas equitum condi sub ramis.* T. *Nemo id miretur, qui scirpos illius regionis consideret, quibus infirmi fulciunt gradum, diuites duntaxat.* G. *Heus, quota est hora?* N. *Nulla: nam horarum tintinabulum nunc funditur, audiuisti?* G. *Non sum ausus, nam aiunt rem esse periculosam.* N. *Ego interfui, & vidi innumeras mulieres prægnantes transilire canalem fusionis, qui est sub terram conditus.* T. *Audiui hoc illis esse salutare.* G. *Ea est colus philosophiæ vt dicunt, sed de hora quærebam.* N. *Quid tibi opus est hora? si quid vis agere, dum est opportunitas, est hora. Sed vbi est horologium tuum viatorium?* G. *Excidit mihi nuper, quum fugerem canem olitoris post decerpta pruna.* T. *Ego te currentem vidi de fenestra, sed quò te recepisses spectare non potui, quia impedimento mihi erat hortus pensilis, quem ibi mater affixit patre*

inuito, & multum reclamante: mater verò in proposito constans, obtinuit ne tolleretur. N. *Quid tu? tacebas?* T. *Flebam tacitus, quid enim aliud agerem dissentientibus mihi charissimis capitibus? tametsi mater iubebat me ab se stare, & clamare strenuè: sed mihi non erat cordi quicquam aduersus patrem mutire. Ergo missus sum ad scholam, quatuor continuis diebus, inientatus à matre irata, & deierante, me non esse ex se natum, sed commutatum à nutrice, de quo ait dicturam se nutricì diem apud Prætorem capitalem.* N. *Quid rei est Prætor capitalis? an non prætor omnis habet caput?* T. *Quid ego scio? sic illa dixit.* G. *Hem, qui sunt isti penulati & ocreati?* N. *Galli sunt.* G. *Quid, est ne pax?* T. *Bellum narrabant futurum, & quidem atrox.* G. *Quid adferunt?* T. *Vinum.* N. *Exhilarabunt multos.* G. *Scilicet, non solùm vinum exhilarat, sed vini mentio & recordatio.* N. *Vinosos vtiq; mea nihil refert, quia aquam bibo.* G. *Nunquam facies bonum carmen.* T. *Nosti illam mulierem?* G. *Non, quænam est?* T. *Aures habet gossipio obturatas.* G. *Quid ita?* T. *Ne quid audiat, quia malè audit.* N. *Quàm multæ pessimè audiunt auribus patentibus, & bene perforatis.* T. *Credo huc pertinere, quod est apud Ciceronem in Tusculanis quæstionibus: Surdaster erat. M. Crassus: sed illud peius, quòd malè audiebat.* N. *Non dubium est, quin hoc ad insaniam sit referendum. Sed heus tu Bambalia, inuenisti tuas Tusculanas quæstiones?* B. *Etiam apud propolam: adeò interpolatas, vt non agnoscerem.* N. *Quis surripuerat?* B. *Vatinius, quod illi malè sit.* G. *Vah hominem manibus aduncis & picatissimis: ne admittas eum vnquam ad tuas capsas, nec ad scrinia, si vis omnia esse salua. Nescis illum crumcniseeam existimari ab omnibus, & de crumeniseccio accusatum apud gymnasiarcham?* V. *Soror puellæ illius enixa est heri gemellos.* G. *Quid mirum? mulier quædam via Salaria ad leonem galeatum, peperit nudiussextus ter geminos.* N. *Plinius dicit, ad septimum posse procedi.* T. *Quis vestrùm audiuit de vxore Comitis Batauiæ? quam ferunt, vno partu tot edidisse quot sunt in anno dies, ex imprecatione mendi-*

ca

dicæ cuiusdam? G. Quid istud fuit de mendica? T. Mendica hæc liberis onusta petyt ab hac Comite stipem: illa, vbi conspicit tot pueros, conuicio illam abegit, scortum vocitans: negabat enim posse fieri, vt ex vno viro tantam sobolem suscepisset. Innocens mendica precata est diuos, vt si se castam & puram scirent, darent Comiti ex marito suo tot fœtus vno conceptu, quot sunt in anno dies: & ita contigit, ostenditurq; propago numerosa in oppido quodam illius insulæ. G. Malo credere, quàm exquirere. N. Omnia sunt Deo possibilia. G. Imò verò facillima. N. Non nosti illum onustum vetibus, comitatum canibus, cum cansia & peronibus, vehentem cantherio strigosissimo? T. Estne Mannius verificator? N. Est planè. T. Quænam tanta metamorphosis? N. Ex Minerua. transiit ad Dianam. i. ab honestissima occupatione ad inanem & stultum laborem: pater eius mercimonijs faciundis auxerat rem: hic paternam artem dedecori sibi esse ducit, vertit se ad alendos equos & venationem, non aliter ratus posse nobilitatem generis venari. Nam, si quid ageret vtile, non haberetur pro nobili. Sequitur eum venantem talis curius, pereruditus homo, aleator famosissimus, et qui probè nouit taxillos mittere compositos: domi habet sodalem Tricongium. T. Imò amphoram. G. Imò spongiam. N. Imò arenam Africæ aridissimam. B. Aiunt illum semper sitire. N. An sitiat nescio, semper certè paratus est potare. B. Auscultà luscinìolam illam. G. Vbinam est? Sa. Non vides eam in ramo illo sedentem? Vide, vt canit ardenter, nec intermittit. N. Flet philomela nephas. G. Quid mirum dulciter eam garrire, quæ sit Attica? vbi etiam fluctus maris non sine numero alliduntur littori. N. Plinius scribit, eam præsentibus hominibus diutiùs & accuratiùs cantare. T. Quid causæ est? N. Ego tibi causam aperiam. Cuculus et philomela eodem cantant tempore, vere scilicet, ab Aprili medio ad Maium exactum, aut eò circiter. Hæ duæ aues in contentionem venerunt de suauitate concentus: quæsitus est iudex, & quia de sono erat certamen, aptissimus visus est ad eam cognitionem asinus, qui præter cæteras animantes grandes haberet auriculas.

Cansia, est pileus aduersus æstum.

Compositos, ita vt cadant vt ipse vult.

Asnus repudiata luscinia, cuius se harmoniam negaret intelligere, victoriam cucullo adiudicauit. Philomela ad hominem appellauit, quem vbi videt, agit statim causam suam; canit diligenter, vt se illi approbet, ad vindicandam iniuriam ab asino receptam. G. Habeo causam poeta dignam. N. Quid ergo expectabas philosopho dignam? posce a nouis illis magistris Parisiensibus. G. Pleriq; illorum vestibus sunt philosophi, non cerebro. N. Quid ita vestibus? nam coquos potius dixeris, aut mulliones. G. Quia gestant eas crassas, detritas, laceratas, lutulentas, immũdas, pediculosas. N. Erunt ergo philosophi cynici. G. Imò Cimici: non, quod videri affectant, Peripatetici: quippe Aristoteles sectæ princeps, cultissimus fuit. Ego verò longum valedico iam nunc philosophiæ, si aliter non possem esse philosophus. Quid enim pulchrius, & homine dignius quammundicies, vt ciuilis quidã cultus in victu & vestitu? ea in re antestant, mea sententia. Louanienses Parisiensibus. T. Quid tu? Non putas esse impedimento studijs nimiam curam munditiæ atq; elegantiarum? G. Ego quidem munditiem probo, anxiam & morosam illius curam improbo. N. Damnas tu elegantias? de quibus scripsit Valla tam diffusè, quasq; adeò diligenter commendant nobis nostri præceptores. G. Alia est verborum in loquendo elegantia, alia rerum in vestiendo. T. Scitis quid est mihi narratum à tabellario Louanienſi? N. Quid tandem? T. Clodium ardere perditè in puellam quandam, & Lusconem transtulisse se ad mercaturam à literis, hoc est, ab equis ad asinos. N. Quid audio? T. Clodium narratis omnes succi plenum, rubicundum, bene habitum, hilarem, vultu renitenti, comem, festiuum confabulatorem: nunc refert ille esse exuccum, exanguem, pallido colore, atq; adeò luridо, imbecillum, horridum, trucem, taciturnum, fugitantem lucis & humani consortij: nemo qui illum vidisset prius, iam agnosceret. N. Miserum adolescentum, vnde id mali? T. Ex amore. N. At vnde amor? T. Quantum ex oratione tabellarij potui colligere, reliquerat seria & solida studia, dederat sese cunctum poetis lasciuis, Latinis, & linguæ vulgaris;

vulgaris: inde prima animi præparatio, vt si qua ignis scintilla in illum incideret fomitem, quantumlibet exigua, subitò inflammaretur velut stuppa: tradiderat se somno & otio. N. Quid necesse habes plures aut maiores causas amandi commemorare? T. Nunc insanit, ambulat plerumq́, solus, semper autem vel tacitus, vel cantillans aliquid & modulans; scribit versus sermone vernaculo. N. Scilicet quos legat ipsa Lycoris. G. Christe, auerte ab animis nostris tam pernicioſum morbum. T. Nisi me ingenium Clodij fallit, recipiet se aliquando ille ad frugem meliorem; peregrinatur animus eius in nequitia, non habitat. G. Et ille alter quas mercaturas exercet? T. Misit ad patrem epistolam flebiliter conscriptam de misera conditione studiorum, quam, quòd esset apertilis, legit ipse tabellarius. Pater homo crassæ Mineruæ, transdidit eum à chartis ad lanas, pannos, blastum, piper, zingiber, cinnamomum. Nunc ille succinctus braccha, mirè diligens & sedulus in aromataria taberna, vocat aduentores, excipit blandus, scandit, descendit per scalas infestissimas, profert suas merces, vertit, inuertit, mentitur, peierat: omnia sunt illi leuiora quam studere. N. A puero noui illum attentum ad rem, & delectari numulis, itaq́, potiorem habuit numationem quàm literaturam, & vile lucrum antepoſuit excellentiæ eruditionis; aliquando pœnitebit eum. T. Sed serò. N. Indubiè: prouideat ne accidat sibi, quod suo consobrino. T. Cui? N. Antronio in angiportu pomorum ad tres gracculos. Non audisti illum superiore anno decoxisse? G. Quid decoxit quæso? est ne hoc tantum malum? an non quotidie id fit in culinis omnibus? T. Decoxit rem. G. Quam rem? T. Alienam, & * Conturbauit. G. Nihil ne reddidit creditoribus? T. Ex compactione, nam receperat se in asylum: vnsias ternas ex libris singuli. G. Hoc vocas tu decoquere, quum nihil sit crudius? sed quomodo amisit? T. Audiui equidem nuper de patre, non satis tamen intellexi: narrabat pater eum fecisse versuras damnosissimas, quæ degluberunt eum, & deuorarunt vsq́ ad ossa. G. Quid rei est versura? quid deglubere? T. Ne ego quidem noui, credo esse aliquid de

A pertilis quæ periri possit integrè.

* Conturbauit rationes scilicet nolens soluere creditoribus.

furibus. N. *Vides illum obesum? quem putes vix se posse commouere, petaurista est, & funambulus.* G. *Ah tace, rem narras incredibilem.* T. *Non ipse quidem suo corpore, sed calcibus.* G. *Adferebat aliquid aliud noui tabellarius de nostris sodalibus?* T. *Etiam de Hermogene, qui in omni nostro certamine semper ferebat primas: is admirabili mutatione ex ingeniosissimo, & (vt ætas illius ferebat) doctissimo, repentè factus est tardissimus & rudissimus.* N. *Tale quiddam sæpe vidi accidere in quibusdam acutulis.* P. *Aiunt id fieri quum ingenij acumen non est solidum: vt in scalpellis, quorum acies facilè retunditur, præsertim si quid secet paulo durius.* G. *Quid, estne acies in ingenio sicut in ferro?* B. *Nescio, ferrum sæpè vidi, ingenium nunquam vidi.* N. *Quid factum est adolescenti illi pagano, qui superiori mense exhibuit nobis prandium aduentorium, refertum delicijs rusticis, ad quem à fuga retrahendum præceptor miserat quatuor fugituarios? & erat formosulus.* T. *Venustus asinus. Puella amanuensis amitæ meæ, quæ puella est illi soror patruelis, conuenit illum nuper in pago suo, nudo capite, impexum, horridum, sentum, cum gallicis, & tunica villoso leuidensa, vendentem in triuio quodam chartaceas imagines, & tabellas elementarias, cantantem cantiones nouas in circulis.* G. *Oportet illum esse ortum claro sanguine.* T. *Quî istuc?* G. *Quoniam pater eius est de genere Coclitum.* N. *Non tam id arguit nobilem virum, quàm bonum iaculatorem, collimabit facilè.* T. *Aut fabrum tignarium, qui oculo rubricam dirigit vno.* N. *Nunquam placuit mihi ille puer, nec dederat mihi significationem aliquam virtutis.* G. *Quid ita?* N. *Quia nec amabat studia, nec præceptorem reuerebatur, quod est perditi animi argumentum euidentissimum: & senes irridebat, & calamitosos subsannabat. Sed quis est iste sericatus, torquatus, bracteatus auro?* G. *Ex genere clarissimo, matrem habet nobilissimam & fœcundissimam.* N. *Quam?* G. *Terram, & vix credas quas semper faciat delicias; dicas puerulum, in cunis adhuc & crepundijs vagientem.* N. *Atqui lanugo illi incipit iam per malas serpere.*

Prandium aduentorium, pro suo fœlici aduentu. Fugituarij qui retrahunt seruos à fuga. Amanuensis quam hera habet semper sibi paratam ad manum. Gallica, socci lignei. Villosa leuidensa crassa, qualis est Frisia. Collimabit, attinget scopũ.

G.

G. *Hem obſeruator venit, expedite libros, explicate, incipite euoluere.* N. *Nec fuit his multis hebdomadibus obſeruator magis curioſus, et qui tam gauderet deferendis ad Magiſtrum criminibus.* G. *Vtinam ſaltem nos veræ culpæ reos ageret, ſed calumniatur plerunq;.* N. *Hic murus aheneus eſto: Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa. Sed quieſcite, ego illim ſtatim hinc fugabo.* O. *Quid tu dicis, Vacia?* N. *Quid tu vatrax?* O. *Quid tu Vatrachomyomachia? ſedieco amoto, quid hic agitur?* N. *Quid ageretur? Quod inter bonos ſcholaſticos et ſtudioſos: legitur, ediſcitur, diſputatur. Dic ſodes capitulum lepidiſſimum, quid eſt apud Virgil. Tranſuerſa tuentibus hircis?* O. *Bene facitis, pergite ſtudere, vt bonæ indolis adoleſcentes decet: mihi aliud nunc eſt negotij, vos valebitis.* N. *Satis negatum eſt, reuertamur ad ludem, ſed prius relegamus, quæ præceptor explicauit, tum vt diſcamus, tum illi placeamus, & nos approbemus, quod cuiq; noſtrum debet eſſe in votis, non minus quàm patri.*

ITER ET EQVVS.

Philippus, Miſippus, Miſſopodus, Planetes.

PH. *Vultiſne proficiſcamur animi gratia Boloniam, quæ eſt ad Sequanam?* Miſip. *&* Miſſop. *Nihil malumus, die præſertim ſereno, & à ventis ſilenti, tum etiam in noſtro pædagogio feriato.* Ph. *Cur non eſt vobis operarius?* Miſſ. *Quia Pandulfius madefacturus eſt hodie ingenti prandio magiſtros omnes, in honorem laureæ ſuæ magiſtralis.* Ph. *Vah, quantum potabitur?* Miſſ. *Multò plus ſitietur.* Miſip. *Ego habeo aſturconem.* Ph. *Et ego equum meritorium, conductum de luſco impoſtore.* Miſſ. *Ego & Planetes vehemur rheda: reliqui, ſi videtur, vel pedeſtres ſequentur nos, vel vibrachiorum agent cymbam contra curſum amnis.* Ph. *Imò equis trahentur.* Miſſ. *Vt erit cordi, nam nobis pedeſtre iter magis placet.* Ph. *Eia puer, frena equum meum, & inſterne.* Pedeſtre idem quod terreſtre.

Quid

Orea corrigia, quæ est sub ore.

Antilena, est lorum ante pectus.

Postilena, lorum obstratum ad caudam.

Quid malum, manno indis lupatum? orna potius frænulo illo leui cum bullis. Pl. *Hui, nec oream habet nec aureas.* Ph. *Si scirem quis fregisset, ego illi frangerem.* Mis. *Quid tu nunc dicis concitatus?* Ph. *Panem in cœna. Accipe, unde poteris, accommodato.* Pl. *Scilicet in medijs pædagogys quæris tu vel equorum ornamenta.* Ph. *Supple igitur quæ desunt ex hoc fisco.* Pl. *Erit deforme.* Ph. *Abi insane, quis videbit extra vrbem?* Pl. *Antilena est dissuta.* Ph. *Sarcias ligula astrictoria aliqua.* Pl. *Non habet postilenam.* Ph. *Nec est opus.* Pl. *Magnum equitem, & exercitatum: delabetur ephippium ad collum, & effundet te equus supra caput.* Ph. *Quid ad me? Lutosa est magis via, quam lapidosa, inficiar cœno, non cruentabor. Sed si hæc omnia apparanda, non hinc discedemus ante vesperum: adhuc equum qualicunq; ornatu.* Pl. *Paratus est, conscende: ab quid agis, pedem dextrum ponis priorem in stapeda?* Ph. *Vtrum ergo?* Pl. *Sinistrum, & habenas sinistra manu rege: dextra cape hanc virgulam, quæ erit pro calcaribus.* Ph. *Non indigeo, calcanei erunt mihi vice calcarium.* Pl. *Iubellium Tauream videtis, aut qui cum hoc est congressus, Assellam.* Ph. *Apage historias in procunctu; vbi reliqui?* Pl. *Ite, ego comitabor vos pedester.* Mis. *O equum molestissimum succussatorem, ossa mihi omnia contuderit, priusquam perueniamus in oppidum.* Ph. *Quid malum est stratum istud tuum? clitella est, vt puto.* Mi. *Paulò minus.* Ph. *Quanti, quanti?* Mi. *Nummis Turonensibus quatuordecem.* Ph. *Equum ipsum cum suo victu & vestitu tanti non emerim, nec videtur mihi ebuus vector, nec ephippiarius, sed iumentum clitellarium & iugale, aut dossuale: animaduertere quæso, vt passim cespitat? vel in chartam, aut latum culmum impingeret.* M. *Quid tu de eo dicis? pullus est adhuc. Sed garrias quæ voles: vides tu hunc equum? is qualis qualis est, me vehet, aut ego illum.* Pl. *Vngulum habet tenerrimam miser.* Ph. *Quid admonuit te tam accurratè vnoculus, quum tibi eum insterneret?* Mis. *Rogauit verbis amantissimis, ne duo insideremus equo, alter in strato, alter super clunes, & vt in equili diligenter ei substernerem.*

ſubſternerem. Pl. *Nimirum eget miſellus, qui latera habet nudata à carne.* Ph. *Quid agitis vos? non aſcenditis in rhedam?* Pl. *Probè mones: rhedarius petit nunc altero tanto plus quàm quanti eramus pacti.* Ph. *Cum rhedarius eſt vobis res, & cum nauiculatoribus: facilè conficietis omnia, & ex animi ſententia: genus hominum eſt id mite, manſuetum, come, vrbanum, pium. Rhedarij ſunt ſex terræ, nauiculatores ſex maris: date illi dimidium eius, quod plus poſcit.* Pl. *Quotam eſſe iam horam cenſetis?* Ph. *Ex ſole conijcio eſſe vltra decimam.* Pl. *Appetit iam meridies.* Ph. *Itáne? heus Miſippe eamus: ſequatur qui poterit. Inuenient nos ad galerum purpureum: ea eſt taberna diuerſoria, ſita contra regiam pyramidem, non procul à domo Curionis.* M. *Qua egrediemur?* Ph. *Per portam Marcellinam, ad dextram ſimplici via & directa.* Pl. *Imò teneamus hanc ſemitam via iucunda, & placida.* Ph. *Minimè verò, nihil commodius ac tutius quàm via regia: nam tranſuerſis itineribus amittemus comites: præſertim quòd trames ille, niſi me fallit memoria, eſt valde ſinuoſus & ambagioſus.* Mi. *Qui ſunt iſti haſtati? videntur milites ex iſtis mercenarijs.* Ph. *Quid agendum?* Miſ. *Reuertamur, ne nos ſpolient.* Ph. *Progrediamur, nam facilè euademus eos curſu equorum per campos.* Miſ. *Quid ſi geſtent tormenta manuaria?* Ph. *Nihil tale cerno, ſed ſolas ſariſſas.* Mi. *Accede propius puer.* Pl. *Quid rei eſt?* Miſ. *Non tu vides illos Germanos?* Pl. *Quos?* Miſ. *Illos huc venientes aduerſum nos.* P. *Planè ſunt Germani: ſed Pariſienſes, ruſtici duo cum ſuis baculis.* M. *Profectò ita eſt; bene ſit tibi, animam mihi & vitam reddidiſti: ſed vbi Miſoſpudus, & Planetes?* Pl. *Rhedarius iratus quòd non quantum poſtulauerit acceperit, duxit nos via ſalebroſa; equi dum magna enituntur vi, rotas in altò cœno hærentes extrahere, temonem & helcia confregerunt: tum canthi reuulſi ſunt cum clauis, & ipſe rotam ſufflamminauerat imprudens, bili excætatus: nunc ea reficit ſtomachabundus, & conuicians diuis omnibus, vectores quoq; diris deuouens atrociſſimis.* Ph. *Quæ capiti illius ſint.*

Subſternere, palearn ad cubandum.

Curio eſt ſacerdos, qui præeſt parœciæ, curatus vulgò.

Tormenta manuaria, quas ſclopetas vocant.

Pl.

Pl. *Puto eos rheda relicta transituros in sarracum, quod sine onere habet iter Boloniam. Glaucus & Diomedes ingressi erant in schapham quandam, sed nautæ negant se hoc vento posse remis aut contis agere nauigium: equos helciarios narrant omnes esse occupatos, nescio qua materia vehenda: ita nondum religarant prymnesium.* Ph. *De naulo nihil noui?* Pl. *Nihil prorsum.* Ph. *Mirum est, sed conijcio quid futurum sit: non peruenient illi Boloniam ante serum diei.* Mi. *Quid tum? sumemus diem crastinum totum ad reficiendum animum. Aspice vt fluuiolus ille leniter labitur, aquæ planè chrystallinæ inter scrupos aureos, quàm incundum murmur? Audis lusciniolam, & carduelem? profectò territorium hoc Parisiense amœnissimum est.* Ph. *Quod spectaculum potest esse huic pax? quàm placido agmine fluit Sequána? vt fertur nauicula illa plenis sinibus, & secundo vento? mirificè his omnibus redintegrantur animi: O pratum miro artificio vestitum!* Mi. *Nempe ab admirabili artifice.* Ph. *Quàm suauem odorem eructat?* Mi. *Hac, ad sinistrum flectito, vt vites cœnum tenacissimum, in quo gradarius tuus statim vnguem amitteret. Quam contrarius hic campus suo vicino, obsitus situ, squalidus, cariosus, horrens petris, & spinis armatus.* Pl. *Non videt esse agrum ruderatum ex villæ ruinis? & alioqui frumentarium est. Hyberno puluere, verno luto, magna farra Camille metes.* Ph. *Quæso cantilla versus aliquot vt soles.* Misip. *Placet.*

Equi helciarij, qui trahunt nauigium aut similia. Prymnesium funis est, quo nauiculæ terræ alligantur.

Fœlix ille animi, diuísque simillimus ipsis,
Quem non mendaci resplendens gloria fuco
Sollicitat, non fastosi mala gaudia luxus:
Sed tacitos sinit ire dies, & paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla silentia vitæ.

Ph. *Versus facetissimos, & grauissimos, cuius quæso sunt?* Mis. *Non agnosti?* Ph. *Non.* Mis. *Angeli Politiani.* Ph. *Vetustiores putaui, & habent gratiam antiquitatis. Suspicor nos deerrasse.*

deerraſſe. Mi. *Heus bone vir, quà itur Bolaniam?* Ruſ. *Aberraſtis, obuertite cantheria veſtra ad binium illud, & tenete viam quam rodit flumen; ea vos non ſinet falli, recta eſt, & ſimplex uſq; ad vetuſtam quercum: inde ad manum hanc ver præcipitate.* Miſ. *Habemus gratiam.* Ruſ. *Ducat vos Deus.* Miſ. *Mallem currere quàm ſic ab equo iſto concuti.* Ph. *Tanto cœnabis auidius.* Miſ. *Imo non potero cœnare delaſſatus, & confractus toto corpore, citiùs quæram de lecto, quàm de menſa.* Ph. *Sede coniunctis cruribus, non diuaricatis: minus ſenties laborem.* Miſ. *Hoc eſt fœminarum: & facerem niſi metuerem deriſus & ſannas præteremitium.* Pl. *Siſte paruper Philippe, dum hic faber ferrarius calciarit aſturconem tuum; cui excuſſa eſt ſolea dextri pedis.* M. *Quid potius moremur hic, vt clauſo diuerſorio, ſub dio dormiamus.* P. *Quid tum? in aperto mundo an non id præſtabilius, quàm in clauſo? grauius eſſet, quòd incœnes.*

SCRIPTIO.

Mandricus & Mendoſa.

MA. *Adfuiſtin' hodie, quum ille haberet orationem de vtilitatibus ſcribendi?* Me. *Vbinam?* Ma. *In auditorio Antonij Nebriſſenſis.* Me. *Minimè verò: ſed tu recenſe, ſiqua hæſerunt memoriæ.* Ma. *Quid ego recenſeam? dixit tam multa, vt omnia prope exciderint.* Me. *Ergo contigit tibi quod de vaſis auguſti erificij: Quintilianus dicit, quod ſuperfuſam humoris copiam reſpuunt; ſenſim ſi inſtilles, recipiunt. Sed nihil retuliſti penitus?* Mand. *Propemodùm nihil.* Mend. *Aliquid igitur.* Mand. *Perpuſillum.* Mend. *Iſtuc ipſum perpuſillum fac mihi etiam commune.* Mand. *Primùm omnium aiebat eſſe perquam admirabile, tantam varietatem humanarum vocum paucis potuiſſe literis comprehendi: deinde amicos abſenteis poſſe inter ſe beneficio literarum colloqui. Addebat, nihil eſſe viſum mi-*

mirabilius apud insulas istas à regibus nostris recens inuentas, undè aurum adfertur, quàm posse inter se homines aperire quæ sentiant, tanto interuallo regionum, missa chartula aliquam maculis nigris distincta; Rogabant enim, an papyrus sciret loqui; hæc ille, & alia permulta, quæ sum oblitus. Me. Quandiu dixit? Ma. Horas duas. Me. Ex tam longa oratione tam paucula mandasti memoriæ? Ma. Mandaui quidem memoriæ, sed ea noluit retinere. Me. Planè dolium habes filiarum Danai. Ma. Imò excepi cribro, non dolia. Me. Accersamus aliquem, qui tibi ea quæ ille dixit, redigat in memoriam. Ma. Mane tamen, dum aliud quiddam cogitatione quæro: teneo. Me. Eloquere tandem, cur non excipiebas penna? Ma. Non erat ad manum. Me. Ne pugillares quidem? Ma. Ne pugillares quidem. Me. Exprime hoc tandem. Ma. Aufugit iam, tu excussisti menti, tam odiosè interpellando. Me. Hui tam citò? Ma. Rediit in memoriam. Ex authoritate nescio cuius Scriptoris, affirmabat nihil esse ad magnam eruditionem compendiosius, quàm probè ac celeriter pingere. Me. Quis est auctor? Ma. Nomen sæpè audiui, sed memoriâ effluxit. Me. Vt alia: sed huic præcepto non paret vulgus nostræ nobilitatis, quæ pulchrum & decorum sibi esse ducit, nescire literas formare: dicas scarificationem esse gallinarum, & nisi præmonitus sis cuius sit manus, nunquam diuinaris. Ma. Et ea de causa vides, quàm crassi sint homines, quam amentes, et opinionibus corrupti issimis. Me. Quomodo sunt vulgus, si nobiles? annon hæc multùm inter se distant? Ma. Quia vulgus non vestibus & possessionibus distinguitur, sed vita, & iudicio de rebus integro. Me. Vin' ergo vt nos à vulgari ista inscientia vindicemus? tradamus nos huic exercitamento. Ma. Nescio quo pacto naturale est mihi, distortè, inæqualiter, perturbatè exarare literas. Me. Hoc habes nobilitatis, exerceas te: nam assuefactio mutabit, quod naturale esse ducis. Ma. Sed vbi is habitat? Me. Ex me tu id quæris? qui nec audiui hominem, nec vidi, quum ipse eum audieris; tu, quantum intelligo, velles omnia ingeri tibi præmansa in os. Ma. Nunc commemini: aiebat sibi

domum

demum conductam iuxta ædem diuorum, Iusti & Pastoris. Me. Est ergo vicinus noster, eamus. Ma. Heus puer, vbi est magister? Pu. In illo conclaui. Ma. Quid agit? Pu. Docet quosdam. Ma. Significa illi, astare hic præ foribus qui huc etiam veniunt, vt ab eo doceantur. Mag. Qui sunt pueri isti? quid petunt? P. Te cupiunt conuentum. Mag. Admitte eos ad me rectâ. Ma. & Me. Optamus tibi salutem, & omnia prospera magister. Mag. Ego vicissim vobis fœlicem hunc ingressum: sospitet vos Christus: quid est? quid vultis? Ma. Doceri abs te artem istam quam proficêre, si modò vacat, & si vis. Mag. Profectò oportet esse pueros honestissimè educatos, qui & sic loquamini, & tam modesto sitis ore. Nunc verò magis, quum tota facie suffudit se vobis rubor: confidite filij, nam iste est color virtutis: quî vocamini? Ma. Mauricus & Mendosa. Mag. Nomina ipsa testantur ingenuam educationem, & generosos animos. Ita demum eritis verè nobiles, si ijs artibus excolatis animos, quæ maximè sunt dignissimæ claris natalibus: quanto magis sapitis vos, quàm multitudo ista nobilitatis qui eò se habitum iri generosiores sperant, quo imperitiùs pingant literas. Sed minimè est hoc mirandum, quando quidem persuasio hæc dementiam nobilitatis iampridem inuasit, nihil esse abiectius, aut vilius, quàm aliquid scire. Ergo videre est, illos epistolis à librarijs suis compositis subscribentes id quod legi nullo pacto potest, nec scias à quo tibi epistola mittatur, nisi sit à tabellario præ dictum, aut signum agnoscas. Ma. Id modò ego & Mendosa querebamur. Mag. Sed venitis huc armati? Ma. Minimè verò bone præceptor, vapularemus à nostris pædagogis, si ausi essemus arma hac ætate vel aspicere, nedum tangere. Mag. Ah, ah, non loquor de armis crudelitatis: sed de istis scriptorijs, quæ ad præsentem rem faciunt. Habetis thecam pennariam cum pennis? Me. Quid rei est theca pennaria? an ea, quam nos calamariam nominamus? Mag. Ea ipsa, nam antiquissimi homines solebant stylis scribere, quibus successerunt calami, & potissimùm Nilotici. Agareni, si, quos vidistis, harundinibus scribunt à dextra in sinistram, sicut omnes

nes penè ad Orientem nationes. Europa Græcos secuta, contrà è sinistra in dextram. Ma. Etiam Latini? Mag. Latini quoq; fili, sed hi à Græcis habent originem, & olim veteres Latini scribebant in membrana deletili, quæ vocabatur palimpsestos, tum vna tantùm facie: nam qui vtrinq; erant libri conscripti, opistographi dicebantur: qualis fuit Horestes ille Iuuenalis, scriptus & in tergo, nec dum finitus. Sed hæc aliàs, nunc ea quæ instant anserinis pennis scribimus, aliqui gallinaceis. Vestræ istæ sunt egregiè habiles: nam sunt cauda ampla, & nitida, & firma: detrahite plumulas scalpello, & detruncate aliquid è cauda: tum eradite, si quam habent scabriciem, nam leuigatæ fiunt aptiores. Ma. Nunquam ego gero nisi deplumatas & nitidas, sed institutor meus docuit me eas læues facere saliuas & affricatione ad aduersam tunicam, vel feminicrurelia. Mag. Præsens consilium. Me. Doce nos aptare pennas. Ma. Primùm omnium rescindetis vtrinq; caput, vt fiat bifurcata: tum in superiore parte incisuram facite scalpello sensim ducto quæ crena vocatur: hinc æquate duos illos pedunculos, seu mauultis nominare, cruscula; ita tamen, vt altius sit dextrum, in quod penna scribendo incumbit: id tamen discrimen vix perceptibile oportet esse. Pennam si firmius vis chartæ imprimere, tribus digitis teneto: sit celerius, duobus, pollice & indice, more Italico. Nam medius inhibet magis cursum, & moderatur, ne se immodicè effundat, quàm adiuuat. Ma. Profer atramentarium. Me. Hem: cornu atramentarium elapsum est mihi venienti huc. Mag. Puer profer ampullam illam, atramentum ex ea effundemus in hoc mortariolum plumbeum. Me. Sine peniculo? Ma. Ita haurias penna liquidius, & commodius: nam in gossipio, vel filo bombycini, aut lini, quum pennam intingis, adhæret semper crenæ fibra aliqua, vel flocculus, in quo detrahendo fit mora scriptioni: aut si non detrahas, lituras meriùs effingas, quam literas. Me. Ego ex sodalium consilio linteolum Melictense indo, aut bombycinum læue ac tenue. Ma. Istud est verè satius. Cæterùm multò præstat, solum atramentum infundere in mortariolo quidem fixo, nam

quod

quod circumgestandum est, huic omnino opus est periculo. Cæterum habetis chartam? Me. Hanc. Ma. Asperum admodum, & quæ pennam remoretur, ne inoffense decurrat, quod est studys noxium. Nam dum luctaris cum scabricie chartæ, elabuntur multa ex ijs, quæ scribenda cogitaueras. Hoc genus chartæ, amplæ, densæ, duræ, scabræ, librarys relinquite; quæ ideo libraria nuncupatur, quòd ex ea fiunt ad diuturnitatem libri: nec illam quotidiano vsui paraueris grandem, augustianam, siue imperialem, quæ de rebus sacris hieratica nominatur: quales videtis in libris sacrarum ædium: asquirite vobis chartam epistolarem, quæ ex Italia defertur optima, tenuissima, & firma: vel vulgarem illam, quam ex Gallia important, quam passim inuenietis venalem in singulos codices numis octonis plus minus: dabitur vobis pro corollario phiura vna aut altera chartæ emporeticæ, quam bibulam dicimus. Me. Quæ est horum nominum ratio? nam sæpe dubitaui. Mag. Emporetica de Græco venit, ab inuoluendis mercibus; & bibula, quòd attramentum absorbeat: ita non erit vobis opus furfuribus, aut sabulo, vel puluere de pariete eraso. Sed omnium optimum est, quum per se literæ exsiccantur, eo enim modo diuturniores fiunt. Proderit tamen emporetica, quam sub manum extendatis, ne sudore aut sordibus maculetis papyri candorem. Ma. Cedò iam nobis, si videtur, exemplar. Ma. Primum abcedarium, deinde syllabatim, tum verba coniuncta ad hunc modum: Discę puer, quibus frias sapientior, & proinde melior. Voces sunt animorum signa inter præsentes, literæ inter absentes. Hæc effingite, et redite hue à prandio, vel cras, vt scripturam vestram emendem. Me. Faciemus, interea commendamus te Christo. Mag. Et ego vos eidem. Me. Secedamus, & absq; interuentu sodalium & interpellatione meditemur, quæ à magistro hoc accepimus. Ma. Placet mihi, ita fiat. Me. Vertum est, quò volebamus, assideamus in his saxis. Ma. Etiam, sed auersi à sole. Me. Mutua mihi dimidium chartæ folium quod reddam cras. Ma. Sufficis tibi hoc fusulum? Me. Hui, non capiet sex versus, ex meis præsertim.

Ma. *Scribe in vtraq; facie, & duc versus densiores: quid necesse habes tam magna interstitia relinquere?* Me. *Egone? vix interuallum est vllum: nam litera sese vtrinq; attingunt, præsertim quæ longos habent apices, aut pedes, vt b, & p. Sed quid tu? iamne duos versus exarasti? & quidem eleganter, nisi quòd sunt praui.* Ma. *Scribe tu seorsum, & tace.* Me. *Enimuerò penna & atramento hoc scribi nullo pacto potest.* Ma. *Quid ita?* Me. *Non cernis, vt penna respergit chartam atramento extra literas?* Ma. *At atramentum meum adeò est crassum, vt limũ esse credas: aspice amãbo, vt hæret in summa crena, nec ad characteres formandos defluit. Quin igitur vtriq; incommodo medemur? tu de cuspidibus pennæ rescinde scalpello, quoad atramentum commodè colligat in literas: ego in atramentarium, quò sit atramentum liquidius, instillabo guttas aquæ aliquot.* Me. *Immeijto potiùs.* Ma. *Oh, ne lotium, fœtebit atramentum ipsum, & quicquid scripseris: nec facilè deinceps odorem hunc eluueris è penniculo: optimum esset acetum si haberes ad manum: nam hoc vi sua statim disgregat densum atramentum.* Me. *Verum, sed periculum est, ne acrimonia sua chartam penetret.* Ma. *Nihil tale metuas, hæc charta maximè omnium continet atramentum, ne effluat.* Me. *Extremæ huius tuæ chartæ ora inæqualis sunt, rugatæ, & asperæ.* Ma. *Demarginato chartam aliquantum forficibus: nam hoc est etiam elegantius, aut citra eam asperitatem scribendo subsiste: Tibi semper leuissimæ offensiones satis magno impedimento sunt, ne pergas, sed quicquid est in manibus abijcias illicò.* Me. *Redeamus iam ad præceptorem.* Ma. *Videtur tibi tempus?* Me. *Metuo, ne præterierit iam tempus, nam solet maturè cænare.* Ma. *Eamus, ingredere tu prior, qui habes minus cordis.* Me. *Imò tu potius, qui minus frontis.* Ma. *Vide ne quis ab illo exeat, qui deprehendat hîc nos iocantes, & lasciuientes. Pulsemus fores annulo, & si patentes, nam hoc fuerit vrbanius. At at.* P. *Quis istic? recta introeas quisquis es.* Ma. *Nos sumus, vbi est institutor?* P. *In conclaui.* Me. *Omnia sint tibi fausta præceptor.*

ceptor. Man. *Fœliciter veneritis.* Men. *Effinximus quinquies aut ſexies tuum exemplar in eadem charta, referimus hoc opus noſtrum ad te emendandum.* Man. *Rectè fecitis, Oſtendite: poſthac relinquite maiorem intercapedinem verſuum, vt ſit vbi ego poſſim corrigere veſtra errata ad emendationem; Hæ literæ ſunt admodum inæquales, quod eſt in ſcribendo fœdum. Animadvertite, quanto ne maius eſt quàm e, & o, quam orbis huius p: nam literarum corpora omnia oportet eſſe æqualia.* Men. *Quid quæſo vocas corpora?* Man. *Media in literis præter apiculos & pediculos, ſi quos habent: apices habent b, & l; pedes, p, & q: iam in eodem m, crura ſunt imparia, primum breuius eſt medio, & nimis magnam caudam trahit, ſicuti & illud a: nec ſatis imprimitis pennam chartæ, vix haret atramentum, nec dignoſcas quæ ſint elementa. Quòd literas has transformare tentaris in alias, eraſis particulis cuſpide ſcalpelli; magis deturpaſti ſcripturam: ſatius fuiſſet tenuem lituram inducere, tum & quod ſupereſt verbi in fine verſus, tranſferre in caput ſequentis, modò integræ ſint ſemper ſyllabæ, quas ſecari non patitur lex Latinæ ſcriptionis. Auguſtum Cæſarem produnt memoriæ, non ſolitum verba diuidere, nec ab extrema parte verſuum abundantes literas in alteram tranſferre; ſed ibidem ſtatim ſubijcere, & circunducere.* Men. *Nos id libenter imitabimur, quoniam exemplum eſt regis.* Man. *Rectè facitis, quomodo enim aliter approbaretis vos ex illius eſſe ſatos ſanguine? Sed ne coniungatis omnes literas, nec omnes ſeparetis. Sunt quæ vniri inter ſe poſtulent, vt caudatæ cum alijs, velut, a, l, u: item haſtatæ, vt f, & t. Sunt quæ recuſent, nempe orbiculatæ, p, o, b. Quantum poteritis, recto capite ſcribite, nam inflexo atq; incumbenti defluunt humores ad frontem & oculos; vnde morbi naſcuntur multi, & videndi imbecillitas. Accipite alterum exemplar, quod exprimatis eras, Deo propitio.*

Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qui non est hodie, cras minùs aptus erit. *Et aliud.*
Currant verba licèt, manus est velocior illis.
Nondum lingua suum, dextra peregit opus.

Me. *Visne etiam vt lituram hanc reddamus?* Ma. *Lituram sanè, modò & alia probè exarata.* Me. *Interea optamus te bellissimè valere.*

VESTITVS ET DEAMBVLATIO MATVTINA.

Bellinus, Maluenda, Ioannius.

MAl. *Nempe hoc assiduè? iam clarum mane fenestras intrat. Stertimus, indomitum quod despumare falernum sufficiet.* B. *Apparet profectò insanire te, nam alioqui nec tam multo mane esses experrectus, nec versus fundereres, et quidem satyricos, quo manifestiùs rabiem tuam patefacias.* M. *Accipe ergo epigrammatorios, edentulos & falsos: Surgite, iam pueris vendit ientacula pistor, Christataq; sonant vndiq; lucis aues.* B. *Istud de ientaculo citiùs mihi somnum excuteret, quàm clamores tui.* M. *Festiuissimus nugator, precor tibi fœlicem hunc diem.* B. *Et ego tibi faustam noctem & bonum cerebrum, vt simul & dormire possis, & soluta oratione loqui.* M. *Quæso te, seriò respondè: si modò seriò potes vnquam loqui: quam horam censes nunc esse?* B. *Medium noctis, vel plus paululum.* M. *In quo horologio?* B. *In meo domestico.* M. *Vbi tandem est tuum horologium domesticum? tu vt horologium vnquam habueris, aut inspexeris, cui omnis hora est semper dormiendi, edendi, ludendi: studendi verò nunquam?* B. *Atqui hic ego habeo horologium mecum.* M. *Vbi? ostende.* B. *In meis oculis: vide vt nulla vi aperiri possint: obdormi rursus obsecro: aut certè tace.* M. *Quid malum est caros hæc, seu verius lethargus, & mors quædam? quandiù*

putas

ſunas nos iam dormiſſe? B. *Horas duas, vel ad ſummum tres.* M. *Ter ternas.* B. *Quî fieri iſtuc poteſt?* M. *Gomezule, i curriculo ad ſolarium Franciſcanorum, & contemplare quota ſit hora.* B. *Apage ſolarium, quum ſol nondum ſit ortus.* M. *Ortus vero? aperi feneſtram iſtam vitream: heus tu puer, vt verberet ſol huius oculos ſuis radijs: plena ſunt iam ſole omnia, & vmbræ minores.* B. *Quid tibi eſt rei cum ortu ſolis, & occaſu? ſine illum priorem te ſurgere, cui maius eſt conficiendum iter diurnum, Gomezule, curſim contendito ad D. Petri, ibi aſpicito & in horologio machinali quæ ſit hora, & in gnomone.* I. *Vtrunq; ſum intuitus, in ſolario parum abeſt vmbra à ſecunda linea, in horologio digitus indicat horam paulò plus quinta.* B. *Quid narras? aliud ergo agendum reſtat tibi; vt hic ſiſtas mihi fabrum ferrarium ex vico lapideo, qui forcipe diſiungat has palpebras tam affixas: dic ei, reuellendam eſſe è foribus ſeram aliquam cuius ſit amiſſa clauis.* I. *Vbinam habitat?* M. *Iſte verò ſeriò acceſſeret. Deſine iam nugari, & ſurge.* B. *Surgamus tandem, quando ita obſtinaſti animo. Vah, quam es odioſus ſodalis! Exuſcita me Chriſte ex ſomno peccati ad vigiliam iuſticiæ, transfer me ex nocte mortis ad lucem vitæ. Amen.* M. *Fœliciter tibi procedat hæc lux.* B. *Et tibi hæc eadem, & aliæ quamplurimæ lætæ ac fauſtæ: hoc eſt, vt eam ita trãſigas, ne cuius virtutem lædas, neu quis tuam. Puer adferto ſubuculam mundam: nam hanc iam totos ſex dies geſtaui: hem, arripe pulicem illum ſaltantem.* B. *Omitte nunc venationem pulicum: quantulum erit, pulicem vnum in cubili hoc extinxiſſe?* M. *Quantum guttam vnam aquæ Diliæ huic adimere.* B. *Imò verò mari ipſi Oceano. Nolo hanc ſubuculam collari rugato, ſed alteram illam plano: nam rugæ hæ quid aliud ſunt hoc tempore, quàm nidi aut receptacula pediculorum, & pulicum?* M. *Inepte, exiſtes repentè diues, habebis pecus album, & pecus nigrum.* B. *Peculium numeroſum magis quàm quæſtuoſum: & comites, quos malim ſemper videre in vicinia, quàm domi mecæ. Iube famulam reſutre latera huius ſubuculæ, & quidem filo ſerico.* I. *Non habet.* B. *Lineo igitur*

Dilia fluuius eſt Louanij.

Muſcarium ſetaceum, ſcopula vocatur vulgo.

Vdones, ſunt calceoli lintei.

Interula eſt induſium ſubuculæ proximum, quod per hyemem geſtatur.

Sericum gauſapinum vulgo vellurum.

Fuſtadica, Pannus læuis qui in Britannia texitur.

Vincula veſtiaria ſunt aſtrigmenta.

igitur aut laneo, aut etiam ſi ita lubet ei, ſparteo; nunquam famula hæc habet, quod eſt opus: quod verò non eſt opus, aſſatim. Te verò Gomezule nolo ego eſſe diuinatorem, exequere mandatum meum, & renuncia; ne arioleris quid ſit futurum. Excute puluerem è feminicruralibus concuſſa, hinc purga diligenter muſcario illo ſetaceo. Vdones date itidem mundos, nam hi ſunt iam exudati, & pedore olidi, pew, amoue eos iſtinc continuò offendet me fœtor grauiſſimè. G. Vis interulam? B. Non, nam ex luce ſolis colligo diem fore calidam: ſed cedo mihi thoracem illum dimidijs manicis ſerici gauſapini; & tunicam ſimplicem fuſtadicam, cum vinculis veſtiarijs oblongis. M. Imò fuſtanicam. Quid iſtuc rei eſt? quoniam ire cogitas, vt iam ornes te præter morem tuum, præſertim quum ſit dies profeſtus? & peſcis ligulas deuinctorias caſtrenſes. B. Et tu cur induiſti hombycinam leuem, recentem ab officina, quum habes capripiliam, & damaſcenam detritam? M. Dedi hæc reſarcienda. B. Ego verò in biſce meis magis commoditatem ſpecto veſtitus, quàm ornatum: vncinuli iſti & orbiculi ſunt laxati, tu improbe, inconſideratè ſemper diſſoluis. M. Ego potiùs vtor globulis & ocellis, quod eſt decentius, & minus in induendo, & exuendo moleſtum. B. Non eſt idem omnium iudicium in his, aut in reliquis omnibus. Pectorale hoc tunicæ condito in arcam, nec proferas tota æſtate: aſtrigmenta hæc ſtrenuè ſunt exarmata ſuis ferris: limbus hic eſt diſſutus & diſcerptus, cura reſarciendum: ſed vide, ne aſſuantur deformes commiſſuræ. G. Non poterit id perfici ante ſequiorem. B. Affige ergo acicula, ne pendeat: dato periſcelides. G. Adſunt: calceolos cum crepidis longi obſtraguli paraui tibi, puluere bene excuſſo. B. Calceos potiùs extergе ſitu, ac nitida. M. Quid eſt ligula in calceo? de qua inter

Fuſtanica, Pannus ex goſſipio, qui texitur in Germania. Capripiliam quæ vulgò vndulata. Vincinuli, orbiculi, globuli, Ocelli, hæc omnia ſunt quibus ad pectus & manicas veſtes adſtringuntur.

gram-

grammaticos fuit controuersia peracerba, vt soles de omnibus, dicendum esset ligula, an lingula. B. *Illa assuitur calceis Hispanicis in summa planta, hic non habent.* Ma. *Et in Hispania iam desuescunt appovere calceatui Gallico.* B. *Accommoda mihi tuum pectinem eburneum.* Ma. *Vbi est tuus ligneus, & quidem Parisiensis?* B. *Non audisti me heri obiurgantem Gomezulum?* Ma. *Obiurgare vocas tu ferire?* B. *Hoc illud erat: fregerat quinq; aut sex radios pectinis ex densis, ex raris penè omnes.* Ma. *Legi nuper scriptorem quendam præcipere, vt eburneo pectine pectamus caput quadragies, ducto à brechmate ad verticem, & inde ad occipitium. Quid agis? Hoc non est pectere, sed mulcere: cedo pectinem.* B. *Neq; istuc est pectere, sed radere, aut verrere: credo habere te caput testaceum.* Ma. *Et ego te butyraceum, adeò non audes attingere.* B. *Vin' tu igitur vt mutuò arietemus capita?* Ma. *Nolo tecum contendere insania, nec committam bonam mentem meam cum tua dementia. Ablue iam tandem manus & faciem: sed os potissimùm, vt mundius loquaris.* B. *Vtinam adeò citò animum perpurgarem, vt manus: dato malluuium.* Ma. *Confrica paulò diligentius nedos istos manus, quibus hærent sordes densissimæ.* B. *Falleris, nam puto esse potius desolaratam pellem, & rugatam. Abÿce has malluuias Gomezule in cloacam illam, & cedo mihi reticulum, & pileum clauatum, afferiam ocreas.* G. *Itinerariásne?* B. *Non, sed vrbanas.* G. *Vis cucullionem an pallam?* B. *Sumus foras prodituri?* Ma. *Quidni?* B. *Adfer igitur lacernam.* Ma. *Prodeamus iam tandem, ne amittamus è manibus deambulandi tempus.* B. *Duc nos Christe per vias tibi gratas, in nomine Patris, & Filÿ, & Spiritus Sancti, Amen. O quàm formosa aurora verè rosea, & (vt poetæ vocant) aurea! quam gaudeo me surrexisse: exeamus vrbem.* Ma. *Exeamus, nam ego hac tota hebdomade pedem porta non extuli: sed quò ibimus primùm, inde qua?* B. *Ad arcem, an mœnia Cartusiana?* M. *An potius ad prata diui Iobi?* B. *Minimè illuc de mane, ad ferum potius.* Ma. *Ad Cartusianos*

Pileum clauatum clauis vel aureis vel eiusmodi affixis. Cucullio, pallium Hispanicum. Palla, vestis longa & lata. Lacerna pallium itinerariũ.

ergo per Franciscanos & Bistbum, inde per portam Bruxellensem: tum redibimus per Cartusianos ad rem diuinam. Ecce tibi Ioannium. Sis saluus Ioanni. I. Et vos plurimum. Quid istuc est insolitum? tam bene mane surrexisti? B. Ego verò arctissimo somno eram consopitus: sed Maluenda hic clamando & tundendo, auellit me è lectulo. I. Recte fecit: nam totum te reficiet, as recreabit hæc deambulatio. Eamus ad pomœrium: ô admirabilem & adorandum artificem tantæ pulchritudinis! non immeritò vocatur opus hoc Mundus, & à Græcis κοσμος, quasi ornatus & elegans. M. Ne contente deambulemus, sed lentè ac molliter. Conficiamus quæso, in hac mœniali ambulatione duo aut tria spatia, vt otiosius & liberius tam decoram speciem contemplemur. I. Attende nullus est sensus, qui non egregia aliqua voluptate perfundatur: oculi primum. Quæ varietas colorum, qui vestitus terræ, & arborum; qui tapetes, quæ picturæ comparari huic possunt? hæc sunt naturalia & vera, illa alicta ficta & falsa. Non inuria vates ille Hispanus, Maium appellauit pictorem mundi. Iam aures, qui concentus animi, potissimum luscinię? ausculta eam è salice, à qua (vt Plinius inquit) perfectæ musicæ scientiæ modulatus editur sonus. Animaduerte accuratè, & annotabis varietates omnium sonorum; nunc non interquiescit, sed continuo spiritu in longum æquabiliter, sine mutatione: nunc inflectitur: iam minutius, & concisius canit: nunc intorquet, & quasi crispat vocem: nunc extendit, iam renocat: alias longos concinit versus, quasi heroicos: alias breues, vt sapphicos: interdum breuissimos, vt adonicos. Quinetiam quasi musicæ ludos & scholas habent: meditantur aliæ iuniores, versusq; quos imitentur, accipiunt. Audit discipula intentione magna, vtinam nos præceptores nostros pari: & reddit, vicibusq; reticet. Intelligitur emendata correctio, & indocente quædam reprehensio. Sed illas ducit natura recta, nos voluntas praua. Adde his, qui odor spirans vndiq; siue ex pratis, siue segetibus, siue ex arboribus, etiam ex ipsis agris cessantibus & squallidis. Sapor quicquid eri admoueas, vel ex

Vates Hispa. Iohn. Mena.

ipso

ſo aere, qualis primi & tenerrimi mellis. M. Hoc puto eſſe, quod à nonnullis audiui, apes conſueſſe mel ſuum colligere menſe Maio ex cœleſti rore. I. Ea fuit multorum opinio. Si ali, quid vis dari tactui, quid mollius aut ſalubrius hac aura vbiq; ſpirante? quæ ſalutari ſpiritu per venas & vniuerſum corpus ſeſe inſinuat. Venit mihi nunc in mentem verſuum aliquot Virgilij de Vere, quos vtiq; cantillabo, ſi me poteſtis ferre voce mea non olorina, ſed anſerina: tametſi hanc malo, ſi non aliàs cygnus canit dulce, niſi fato ſuo proximus. B. Ego quidem, vt pro me reſpondeam, vehementer eos verſus auco audire, qualicunq; uoce, modo etiam exponas eos nobis. M. Nec ego ab hoc diſſentio. Io.

Non alios prima creſcentis origine mundi
Illuxiſſe dies, aliumne habuiſſe tenorem
Crediderim: ver illud erat: ver magnus agebat
Orbis, & hybernis parebant flatibus Euri,
Quum primùm pecudes lucem hauſere, virumque
Terrea progenies durum caput extulit aruis,
Immiſſæque ferræ ſyluis, & lydera cœlo.
Nec res hunc teneræ poſſent perferre laborem,
Si non tanta quies iret, friguſque calorem
Inter, & exciperet cœli indulgentia terras.

B. Non ſatis intellexi. M. Ego, vt reor, multò minùs. I. Ediſcite nunc eos, aliàs intelligetis: ſunt enim deſumpti ex intima Philoſophia, vt alia vatis illius permulta. M. Quæramus ab Orbitio literatore, quem habemus obuium. I. Imò eſt homo non admodum obuius: ſalutemus modò, & ſinamus abire hominem rabioſum, & plagoſum, ingentis ſupercilij, imbutum magis literis quàm eruditum, tametſi perſuaſit ſibi ſeriò, ſe eſſe literatorum alpha. Cæterum diximus de corpore, quid porrò animum & mentem quantopere exhilarat, & excitat huiuſmodi aurora? nullum eſt tempus ad ediſcendum æquè idoneum, nullum ad percipiendum, continendumq; quæ audias, quæq;

Imbutum, intinctum, perfuſum.

quæq; legas, nec aliud ad meditandum, & excogitandum, quocunq; applicaris animum: non immeritò quidam dixit: Auctora gratissima Musis. B. *Sed ego iam extimulor appetentia, redeamus domum ientatûm.* M. *Quid tandem?* B. *Panem, butyrum, cerasa, pruna cereola: quæ tantopere videntur nostris Hispanis placuisse, vt illarum nomine pruna omnia nuncupent: vel si hæc non sint domi, decerpemus fòlia aliquot bugloſſæ, & saluiæ, quæ addamus butyro.* M. *Bibemus vinum?* B. *Minimè verò, sed ceruisiam, & quidem tenuissimam ex flaua ista Louaniensi: vel aquam puram & liquidam, hauſtam è fonte Latino, aut Græco.* M. *Quem tu fontem Latinum vocas, quem Græcum?* B. *Illum qui iuxta portam est, Græcum solet nominare Viues; vlteriorem illum Latinum: causas ipse reddet tibi, quum illum conuenies.*

DOMVS.

Iocundus, Leo, Vitruuius.

IOcund. *Est tibi notitia eum insulario ampla atq; elegantis huius insulæ?* L. *In primis & est affectæ patris mei admodum propinquus.* I. *Rogemus eum, vt nobis eam omnem patefaciat: nam ferunt nihil fieri posse amœnius, nec delectabilius.* L. *Adeamus, pulsemus fores tintinnabulo, ne irrumpamus inexpectati. Atat:* Vitruuius Insularius. *Quis istic?* L. *Ego sum.* V. *O salue multum pugio dulcissime, vndè tu nunc?* L. *Ea. Ludo.* V. *Qua igitur gratia huc?* L. *Sodalis hic meus & ego vehementer cupimus hasce ædes visere.* V. *Nunquam spectasti?* L. *Non totas.* V. *Ingredimini. Heus puer adfer mihi claues ostiorum domus. Primum hoc est vestibulum: patet semper interdiu, absq; ianitore, quod nec intra domum est, nec tamen extra; noctu clauditur. Contemplamini portam magnificam, valuas è robore munitas ære, vtrumq; limen & infernum & supernum*

ſupernum ex marmore alabaſtrite. Olim, Hercules ſolebat præfigi oſtio domus, ille ἀλεξίκακος, hic eſt Chriſtus verus Deus: nam Hercules erat crudelis homo, et maleficus: hoc cuſtode, nihil mali ingredietur in ædes. I. *ὄφελ᾽ ἐνὸ λαοῦτος αὐτὸς.* V. *Quid dicit Græcè?* I. *Quòd cur tam multi ingrediuntur mali?* V. *Etiamſi mali ingrediantur, nihil tamen inferunt mali.* I. *Non vtimini cardinibus?* V. *Deſyt eſſe mos apud quaſdam nationes. Sequitur oſtium atrij, quod atrienſis ſeruus cuſtodit, præcipuus in familia, vt mediaſtinus extremus. Tum atrium ſpacioſum ad deambulandum, multæque variæ in eo pictura.* I. *Quænam quæſo?* V. *Illa eſt cœli facies ichnographica, illa terræ & maris orthographica; illa orbis nuper Hiſpanis nauigationibus aperti ſchiographica: in tabella iſta eſt Lucretia ſe interficiens.* I. *Quid quæſo dicit? nam moriens, vt videtur, loquitur.* V. *Multæ hoc mirantur, quia non cuiq; tantum dolet.* I. *Intelligo quid dicat.* I. *Quid ſibi vult tabella illa tam variè delineata?* V. *Ea eſt graphia huius ædificij: reduc à tabella hac velum.* I. *Quid hoc eſt rei? vetulus ſugens papillam fœminæ?* V. *Non legiſti exemplum hoc apud Valerium Maximum, titulo de pietate.* I. *Legi, quid dicit illa?* V. *Nondum tantum rependo, quantum accepi.* I. *Quid ille?* V. *Iuuat genuiſſe. Aſcendamus has ſcalas cochlides: ſinguli gradus lati vt cernitis, ex ſingulis ſunt ſaxis marmoris Baſaltis. Hæc prima contignatio habitatio eſt Domini; cœnaculum ſuperius hoſpitale eſt: non quòd herus meus faciat cœnacularium, quod abſit: ſed paratum eſt hoſpitibus amicis, ornatum, ſemper inſtructum, & vacuum, niſi quum adſint hoſpites; hoc eſt triclinium.* I. *Bone Chriſte, quæ feneſtræ ſpeculares, quàm ſcitè depicta pictura ſchiographica? qui colores, quam viui, quæ tabulæ, quæ ſigna, quæ coaſſatio? Quænam eſt hiſtoria vitrearum?* V. *Fabella Griſelidis, quam aptè et ingeniosè confinxit Ioannis Bocatius: ſed herus meus decreuit addere rei fictæ rem veram, de Godelina Flandrenſi, & Catharina Angliæ Regina, quæ ſuperat inuentum*

Facere cœnacularium, lo-care cœnacula, & inde quæſtum face-re.

inuentum Griselidis. Signa sunt, primum illud Pauli Apostoli. I. *Quod est lemma?* V. *O quantum tibi nos debemus, tu Christe!* I. *Quid ipse loquitur?* V. *Gratia Dei sum, quod sum: & gratia Dei in me vacua non fuit. Alterum est illud Mutij Scæuolæ.* I. *Nec is est mutus, etiamsi Mutius: quid mutij?* V. *Non incendet, inquit, me hic ignis, quoniam alius maior ardet intus. Tertium signum est Helenæ; titulus est: Vtinam fuissem semper talis, minus nocuissem.* I. *Quid signat cæcus ille senticulus recaluaster, Indice ad Helenam verso?* V. *Homerus est: dicit Helenæ; Quæ malè tu fecisti, ego bene cantaui.* I. *En lacunar est deauratum, admistis Margaritis.* V. *Margaritæ quidem sunt, sed pretij exigui.* I. *Quò spectant fenestræ?* V. *Hæ in hortos, illæ in impluuium: hæc est diæta, seu æstiua cœnatio: en vobis cubiculum & conclaue. Cubiculum ornatum est tapetibus, pauimento contabulato, storijs tecto: & imagines aliquot diuæ Virginis, Christi seruatoris: illæ alteræ sunt Narcisci, Euriali, Adonidis, Polyxenæ, qui dicuntur fuisse formosissimi.* I. *Quid scriptum est in limine superiore ostij?* V. *Recipe te in portam tranquillitatis affectuum.* I. *Quid in interiore poste forium?* V. *Ne induxeris in hortum tempestatem. In conclaui illo clauso adseruantur ferè priua vtensilia. Hoc alterum membrum est hybernum, vides omnia obscuriora & magis tecta: tum hypocaustum.* I. *Amplius, mea sententia, quàm pro cœnatione.* V. *Non animaduertis etiam cubiculum interius eodem vaporario excalfieri?* I. *Dicunt cubicula esse calidiora, vbi nullum sit fumale.* V. *Non solent esse in æstuarijs.* I. *Quæ est illa camera tam eleganter fornicata?* V. *Lararium seu sacellum, vbi agitur res diuina.* I. *Vbi latrina?* V. *Superne in granario habemus foricam, ne oleat: in cubiculis enim scaphijs vtitur herus meus, & trullis, & matulis.* I. *Turriculæ illæ & pyramides, & pilæ, & indices ventorum, omnia qua venustatæ, quàm admirabili arte?* V. *Descendamus: hæc est culina, hoc promptuarium hæc cella vinaria, illa penuaria: in qua mirè infestamur rapacitate furum.* I. *Qua tandem est huc furibus ingressus? omnia video probè clausa, & fenestras*

Priua vtensilia, quę parata seruantur, quum vsus poscat

cum

cum chlatris ferreis. V. Per rimulas & foramina. L. Muræ ergo sunt & mustelæ, quæ vobis vniuersum pecus diripiunt. V. Illud est posticum domus, clausum semper duabus seris: affixa & persili, nisi quum adest dominus. L. Cur fenestræ hæ non habent cancellos? V. Quoniam varò aperiuntur: spectant enim ad angustum angiportum, vt cernis & obscurum; varò quisquam hic assidet, aut profert caput; ideo & chlatrare eas statuit herus meus. L. Quibus chlatris? V. Fortassè ligneis, nondum est certum: interea repagulum hoc sufficit. L. Quàm amplæ columnæ & porticus plena maiestatis, vide vt Atalantes illi & Caryatides speciem præferunt enitentium, vt fulciant ædificium ne ruat, quum nihil agant. L. Tales sunt multi qui magna videntur præstare, quum otiosi & segnes viuant: fuci, fruentes alienis laboribus. Sed quænam est domus illa inferior, huic adiuncta, tam malè materiata, & rimosa? V. Est vetus ædificium, quod quia ducebat vimas, et vitium faciebat ingens, herus meus decreuit hanc alteram à fundamentis erigere; illa nunc nidulatio est auium, & habitatio murium, sed breuiter eam demoliemur.

SCHOLA.

Tyro, Spudæus.

TYr. Quàm elegans gymnasium, & magnificum! haud esse in Academia hac reor vllum præstantius. S. Rectissimè iudicas: adde etiam, quod magis ad rem facit, nec alibi esse eruditiores magistros, aut prudentiores, quique maiore dexteritate tradant doctrinam. T. Oportet igitur magna hic fieri disciplinarum operæpreccia. S. Et quidem magnis compendijs discendi. T. Quanti docent? S. Amoue te hinc ocius cum interrogatione ista tam praua, tamq; importuna: in re tanti momenti inquirendum est de mercede? nec ipsi qui docent, paciscuntur: nec discipulos conuenit id vel cogitare: ecquod precium potest esse par? nunquamne Aristote-

licum

Iesum illud fando audiuisti? Dijs, parentibus, & magistris, parem gratiam non posse rependi. Deus creauit totum hominem, parens genuit corpus, magister formas animum. T. Quid docent isti, & quamdiu? S. Habent sua singula auditoria separata, & sunt doctores varij. Alij prima elementa artis Grammaticæ laboriosè atq; erumnosè pueris toto die ingeminant: alij penitiora tradunt artis: alij Rhetoricam, Dialecticam, & reliquas disciplinas enarrant, quæ liberales, seu ingenuæ dicuntur. T. Cur eo nomine? S. Quia illis decet vnumquemq; ingenuum imbui: contrà, quæ sunt illiberales, circumforaneæ, sordidæ, quæ vel labore corporum, vel manibus exercentur, seruis potius congruunt, & hominibus qui ingenio parùm valent. In istis sunt alij tyrones, alij batalarij. T. Quid istuc verbi est? S. Et tyrones, & batalarij ex militia nomina sunt desumpta. Tyro vetus est verbum, de eo qui in militia exerceri incipit: batalarius Gallico nomine dicitur is miles, qui iam semel prælio (quem illi batellam vocant) interfuit, collatis signis, & manum conseruit cum hoste: ita in palæstra literaria batalarius cœpit nuncupari Lugetiæ is, qui publicè de arte quapiam disputasset. Hinc designantur doctores, quos à licentia Licentiatos appellant; melius Designati dicerentur: postremò doctoram adipiscuntur, imposito in celebritate Academiæ pileo, vt quasi donentur libertate, & fiant emeriti. Is est hic supremus honor, & summus dignitatis gradus. T. Quis est ille in tanto comitatu, quem clauarij præcedunt cum clauis argenteis? S. Is est rector Academiæ: multi eum assectantur officij gratia. T. Quoties in die docentur pueri? S. Aliquot horis, vna penè antelucana, duo matutinis, & duo pomeridianis. T. Tandiu? S. Ita fert mos, & vetus Academiæ institutum: quin & discipuli duobus horis, quæ à magistris acceperunt, retractant & recolunt, & quasi mansum cibum ruminant. T. Tantis clamoribus? S. Nunc se exercent. T. Ad quidnam? S. Ad discendum. T. Imò verò ad clamandum, videntur enim non disciplinam meditari, sed præconium. Et ille alter planè furit: nam si

haberet

haberet sanum cerebrum, nec ita vociferaretur, nec gesticularetur, nec se torqueret. S. Hispani sunt & Galli paulo feruentiores: & vt sunt diuersorum dogmatum, tanto ardentius concertant, quasi pro aris & focis, vt dicitur. T. Quid? doctores hic sequuntur diuersa scita? S. Interdum tradunt placita contraria. T. Quos auctores interpretatur? S. Non eosdem omnes, sed vt quisq; est peritiâ & ingenio præditus. Eruditissimi, & acerrimo iudicio scriptores sibi sumunt optimos quosq; & eos quos classicos vos Grammatici appellatis: sunt qui ex ignorantia meliorum ad proletarios descendunt, atq; etiam capite censos. Ingrediamur, ostendam vocis publicam gymnasij huius bibliothecam. Hæc est bibliotheca, quæ ex magnorum virorum præcepta ad ortum æstiuum spectat. T. Papè, quantum librorum, quantum bonorum auctorum? Græci, Latini, oratores, poëtæ, historici, philosophi, theologi, & imagines auctorum? S. Et quidem quantum effici potuit ad viuum expressæ, atq; eò pretiosiores, foruli omnes, & plutei querni aut cupressini, cum suis catenulis: libri ipsi plerique omnes membranacei, & variis coloribus miniati. T. Quis primus ille rusticano ore, naso repando? S. Lege titulos. T. Socrates est, & dicit: Cur in bibliotheca collocor, qui nihil scripsi? S. Respondent sequentes, Plato & Xenophon: Quia quod alij scriberent, dixisti. Longum esset persequi singulos. T. Hem, qui sunt illi abiecti in grandi illa strue? S. Catholicon, Alexander, Hugucio, Papias, sermonarij, dialectici & Physici sophistici: hi sunt quos capite censos nominabam. T. Imò capite diminutos. S. Soluta sunt omnia, tollat qui volet, molesto nos liberabit onere. T. Vah, quot asinis esset opus ad istos asportandos? miror non esse ablatos, quum tanta sit vbiq; asinorum frequentia. Aliquando in eundem cumulum conijcientur Bartholi & Bladi, & huius farinæ homines. T. Imò furfuris. S. Non id esset humanæ tranquilitati damnosum. T. Heus quid rei sunt illi in tam fluxis cucullionibus. T. Descendamus. Batalarij sunt, qui in palæstram ingrediuntur altercatoriam. T. Quæso introduc nos illuc. S. Ingredere, sed tacitè ac reuerenter. Aperi caput, & spectia attentus singula:

nam

nunc magnis de rebus disseritur, & quæ plurimùm conducat cognoscere. Ille quem sedentem aspicis sublimem solum, & præses est certaminis, & contentionum decretor, quasi agonotheta: Primum eius munus est loca concertantium designare, ne vlla sit confusio aut perturbatio præire volentium. T. Quid sibi vult pellitum epitogium? S. Ea est ephæstris doctoralis, insigne ordinis ac dignitatis illius. Homo est non in paucis eruditus, quique, & in lectione candidatorum theologiæ primas tulit, & ad eum doctissimus quisq; primas defert ex hoc ordine. Et Bardum aiunt lectum esse primum suo anno. S. Is vero vicit competitores omnes ambitu et astu, non scientia. T. Quis est macilentus ille et pallidus, quem reliqui impetunt? S. Is est propugnator, qui impetum omnium sustinet, & ex immodicis vigilijs maciem ac pallorem contraxit: magnos is habet in re philosophica et theologica progressus. Au, tace iam, et ausculta: nam qui nunc oppugnat, acutissimè ac subtilissimè solet excogitare argumenta, & acerrimè vrget propugnatorem, omniumq; sententia cum summis in hac disciplina comparatur, & sæpe adigit concertatorem ad recantandum. Perpende quomodo ille conatus est eludere, quomodo alter confutauit valdè, ratione inconfutabili, & quam ille diluere non poterit: iam & iaculum hoc est ineuitabile argumentum, hoc est planè Achillei inuincibilis: iugulum petit: non poterit propugnator se tueri, statim dabit manus, nisi subterfugium aliquod mittat ei diuus aliquis in mentem. Hem profligata est quæstio, sortita decretoris. Iam solue tuam linguam, loquere quantum vbles: nam iste, qui nunc impugnat, vappa est, pugione pugnat plumbeo, & altiùs tamen clamat quam cæteri. Obserua, videbis eum à pugna raucum discedere: hoc est ei perpetuum; & quantumcunq; repulsa sint eius tela, vrget nihilo secius pertinaciter quidem, sed inefficaciter: nec vnquam vult habere argumentum suum pro derelicto, nec acquiescere vel defendentis responsioni, vel decreto præsidis. Is qui nunc certamen ingreditur delicatulè, petit veniam à decretore, comiter præfatur, argumentatur inualidè, discedit semper fessus, etiam

anhelans,

anbelans, itaquã arduo munere fortiter perfunctus, discedamus.

CVBICVLVM, ET LVCVBRATIO.

Plinius, Epictetus, Celsus, Didymus.

PL. *Hora est à meridiè quinta: heus Epicrete, claude mihi fenestras istas, & infer huc lumina ad lucubrandum.* E. *Quæ lumina?* P. *Interea dum hi adsunt, candelas sepaceas aut cereas: vbi recesserint, tolletis eas, & statuetis hic mihi lychnuchum.* C. *Quorsum id?* P. *Ad lucubrandum.* C. *Quin studes potiùs de mane? tum enim videtur & temporis ratio, & qualitas corporis inuitare, quum est minimum vaporum in cerebro, peracta concoctione illa euaporatoria.* P. *Etiam hæc hora tranquillissima est, quum quiescunt & silent omnia; atq; ijs qui prandent & cœnant non incommoda: nam sunt qui cœnant tantùm more prisco, alij prandent solùm ex placitis recentium medicorum, alij & prandent & cœnant more Gothico.* C. *An non ante Gothos erant prandia?* P. *Erant, sed leuia. Gothi morem inuexerunt bis in die saturum fieri.* C. *Qua de causa Plato mensas Syracusanas damnat, in quibus quotidie exaturentur bis?* P. *Ex eo colligas, fuisse raviſſimas.* C. *Sed missa istæc faciamus. Cur lucubras ad lychnum potiùs quàm ad candelam?* P. *Propter flammam aquabilem quæ minus lædit oculos. Illa enim crispatio myxi officit oculis, & seni odor inamœnus est.* C. *Vtere cereis, quorum odor non est ingratus.* P. *Myxus est in his magis tremulus, nec vapor salubris: & in sebaceis illychnium est lineum plerunq; non xylineum: vt propolæ isti ex rebus omnibus quærunt compendium cum fraude. Infunde oleum in lucernam hanc, profer acumyxum, & ex fungo.* E. *Quàm hæret fungus acui? fungum dicunt esse pluuiæ, quemadmodum est apud Virgilium: Scintillare oleum, & putres concrescere fungos.* P. *Adfer etiam forcipulam, et emunge candelã hãc: ne proijcias fungũ in pauimentũ, ne fumiget: sed opprime intra forcipulam, quando est*

contecta. Profer mihi pallã lucubratoriam, prælongã illam pelitam. C. Ego te tuis libris cõmendabo. Mineruã tibi opto propitiam. P. Paulli malim: vel quod dicere debui, Christũ Iesum, Dei sapientiam. C. Fortasse Christus Minerue fabula adumbratur, quæ ex Iouis cerebro sit nata. P. Statue mensam super tibicines in cubiculo. E. Mauis mensam quàm pluteum? P. Etiam, hoc quidem tempore: sed pone supra mensam pluteolum. E. Stabilem an volubilem? P. Quem malles. Vbi est Didymus meus ab studijs? Eo illum accersitum. Et huc adducito puerum exceptorem: nam lubet aliquid dictare. Da mihi illos calames, & pennas duas aut tres canna ample, & thecam pulueriariam. Profer mihi ex armario Ciceronem & Demosthenem, tum ex pluteo codicem exceptorium, & regesta maiuscula: audin? Et meas schedas, in quibus libet nonnulla expolire. D. Non arbitror esse schedas tuas in pluteo, sed in scrinio conclauis. P. Id verò ipse scrutator. Adfer mihi Nazianzenum. D. Non nosco. P. Liber est minimè spissus, consutus, & tectus membrana rudi et. Adfer quoq; codicem quintum à primo. D. Quod est lemma illius? P. Xenophontis commentarij: liber est expolitus, tectus corio cum uncinulis & umbilicis cupreis. D. Non inuenio. P. Nunc memini, in quarto loculamento eum reposui, illinc prome. In eo loculamento non sunt nisi libri soluti, & rudes, quales recèns adferuntur ab officina. D. Etquid corpus Ciceronis poscis? nam sunt quatuor. P. Secundum. E. Nondum est relatum à librario glutinatore, cui dedimus nudius, vt puto, quintus. D. Quam placet tibi hæc penna? P. Non sum in eo valdè solicitus: quæcunq; in manus venit, ea sic vtor tanquam bona. D. Hoc habes Ciceronis. P. Conquiesce: reclude mihi Ciceronem, aperi, euolue adhuc tria aut quatuor folia ad quartum Tusculanarum quæstionum: quære ibi de mansuetudine & letitia. E. Cuius sunt hi versus? D. Eius, quos de Sophocle vertit, quod facit sanè lubens, ac proinde sæpè. E. Erat credo ad carmen componendum satis aptus. D. Aptissimus ac facillimus, nec vt illo seculo, infelix,

infelix, contrà quàm existimant plurimi. E. *Sed tu quàmdo intermisisti studium poëticæ?* P. *Aliquando repetemus succisiuis horis, vt spero: nam habet multum leuamenti ab studijs grauioribus. Defessus sum iam studendo, meditando, scribendo: sterne mihi lectum.* E. *In quo cubiculo?* P. *In lato illo, & quadrato: & tolle ex angulo anaclinterium, transfer in cœnationem, pone super culcitram plumeam alteram tomenti lanei: vide vt fulcra lecti sint satis firma.* E. *Quid refert tua, qui non cubas in alterutra spondarum, sed in media? Salubrius foret, si lectus esset durior, & qui corpori resisteret.* P. *Tolle ceruical, & pro eo repone puluinos duos, & in hoc æstu malo plagam illam, quàm arcta isthæc linteа.* E. *Sine lodice?* P. *Etiam.* E. *Algebis: nam surgis ab studijs extenuato corpore.* P. *Inÿce ergo peristroma aliquod leue.* E. *Istud? nullum aliud stragulum?* P. *Nullum: si sentiam frigus in lecto, poscam plus vestium: auferilla peripetasmata: nam ad culices excludendos malo conopeum.* E. *Culices paucos hîc sensi, pulices & pediculos satis multos.* P. *Ego verò miror te aliquid sentire, qui sic dormias, & stertas.* E. *Nemo dormit melius, quàm qui non sentit quàm malè dormit.* P. *Nihil horum animalculorum, quibus per æstatem in cubiculis infestamur, tam mouet nauseam, quàm cimices odore illo teterrimo.* E. *Satis bonus prouentus est eorum Lutetiæ ac Louanij.* P. *Est genus ligni, quod illos creat Lutetiæ & argilla Louanÿ. Colloca hîc mihi horologium excitatorium, & obtem infigito ad horam quartã matutinã: neq; enim volo diutius dormire. Excalcia me, pone hîc sellã plicatilẽ in qua sedeam, matula in scabello sit mihi iuxta lectulũ parata: Nescio quid hîc olet malè, suffias paulũ thuris aut iuniperi. Cane hîc mihi lyra aliquid lectũ ingredienti more Pythagorico, vt citius obdormiam, & somnia sint placidiora.* E.

Somne quies rerum, placidissime somne Deorum
Pax animi, quem cura fugit, qui pectora longis
Fessa ministerijs fulcis, reparasque laborem.

CVLINA.

Lucullus, Apicius, Piſtillarius, Abligurius.

LVc. *Es tu popinio?* Ap. *Sum.* L. *Vbinam agis?* Ap. *In popina Galli Gallinacei: num eges me?* L. *Etiam ad nuptias.* Ap. *Sine me domum tranſcurrere; vt præcipiam vxori quemadmodum ſint tractandi ganeones, quos ſcio non ſolere in hac ciuitate deeſſe, tum etiam aduentores.* L. *Audin' tu? reperies me in vico lapideo, in ædibus ſiſtorum.* Ap. *Continuò adero.* L. *Bene eſt, ingredere culinam.* Ap. *Heus piſtillarie, & tu Abligurine, ignem in lare extruite ſub fumali grandibus lignis, quantum fieri poterit acapnis.* P. *Putas te eſſe Romæ? hic tabernas coctilitias non habemus, è quibus lignæ coctilia promuntur, habebis bene arida.* Ap. *Ni ita ſit, tu Abligurine ſufficor perdes oculos ſufflando.* Ab. *Imò bibam largiùs, væ vino.* Ap. *Væ aquæ, nam vinum hodie non attinges, ſi ſim ſanus, nolo mihi euertas ollas, auxillas confringas, & cibos corrumpas.* Ab. *Non vult ardere hic ignis.* Ap. *Inyce faſciculum aliquem ſulfuratum, & fomitum fruſtula aliquot cum his aſſulis.* Ab. *Extinctus eſt prorſum.* Ap. *Tranſcurre ad ædes proximas cum batyllo, & adfer nobis torrem aliquem prægrandem, & prunas bene incenſas.* Ab. *Metallarius eſt illic dominus, nec ſinet carbonem vnum ſub fornacibus ſibi detrahi, citius oculum.* Ap. *Non eſt Metallarius, ſed metallicida: ito ergo ad furnum. Quid adferi, titionem, magis quàm torrem?* Ab. *Non habebant prunas carbonis.* Ap. *Quid malum carbonis? ceſpitum hîc dixeris. Tu furcilla hac move ligna, & agita fomitem, vt ignem concipiat, ſume pyrolabem aſme.* Ab. *Quid rei eſt iſtuc verbum?* Ap. *Forſex ignaria, pruniceps.* Ab. *Quid mihi cum verbis Græcanicis? quaſi deſint Latina.* Ap. *Etiamne aſini ſint Grammatici? Ab. Quid mirum, quum & Grammatici ſint aſini?* Ap. *Fac finem altercandi: volo carbones aliquot, aut ceſpites accendas mihi in*

hoc foco, ad testacea lentè incoquenda: suspende abenum ad ignem, ne desit aqua calida: tum in cacabum inijce armum illum vernecinæ, cum bubula salita: cucumam igni admoue cum vitulina, & agnina, in chytropode elixabimus erizam. Ab. *Quid pulli?* Ap. *Coquentur in auxilla aerea, quæ stanno est illita, quo sapor sit gratior: sed non tam maturè: verna proferes sub nonam, & pinguaria; lucium hunc sines in aqua lustrare paulisper, tum exenterabis.* Ab. *Carnes & pisces in eadem mensa?* Ap. *Maximè, more Germanico.* Ab. *Atqui hoc non placet medicis.* Ap. *Medicinæ non placet, medicis placet. Ego stipitem hunc grammaticum tantùm esse existimabam, medicus etiam est.* Ab. *Nunquamne de quæstione illa audiisti, vtrùm sint in ciuitate plures medici an stulti?* Ap. *Quis te detrusit in culinam, quum sis tam saperda?* Ab. *Aduersa mea sors.* Ap. *Imò, quod manifestum est, segnities tua & socordia, & gula, & lurcasitas, & ingluuies, & animus degener ac abiectus: ideo ambulas nudis pedibus, semiamictus veste obsoleta, & natibus breuiore.* Ab. *Quid tibi cum mea paupertate?* Ap. *Nihil omnino, nec velim esse. Sed ad rem, ne præter rem plura quàm oportet: satisne sunt hæc iussa, superq; infixa, & inculcata? scilicet vobis nunquam satis. Da mihi meam braccam: nam foras lubet prodire, continuò adero: cedo tudiculam, insigne artis nostræ: hoc est meum fulmen & tridens.* P. *Heus Abligurine, statue hydrias illas in vrnario, et hanc bubulam abluito diligenter, & confricato in labro.* Ab. *Etiamne tu hic quoq; imperas? vnus imperator vnis castris sufficit: non sufficit culina vni? facito ipse, tu es acrior exactior operæ, quàm ipse magister culinæ. Non vocabo te posthac pistillarium, sed stimulum acutum.* P. *Imò voca me Onocentron. Frange tu ergo vitulinam hanc in epixenio. Comminue paulum huius casei, vt spargamus super hanc offam.* A. *Quomodo? manu?* P. *Non, sed tyrocnesti: instilla huc guttas aliquot olei ex lecytho.* Ab. *Dicisne ex hoc capsace?* P. *Statue hic mortarium.* Ab. *Quod istorum?* P. *Illud æneum, cum pistillo eiusdem metalli.* Ab. *Qua gratia?* P. *Ad terendum*

petroselinum hoc. Ab. *Satius est in pila id fieri marmorea, pistillo ligneo.* P. *Quæso cantilla, sic vt consueuisti.* Ab. *Ego nolo Cæsar esse, ambulare per Britannos, Scythicas pati pruinas.*

Vt sapiant fatuæ Fabiorum prandia betæ,
O quàm sæpè peter vina piperque coquus?

P. *Fabiorum an fabrorum?* Ab. *Quære à ludimagistro loripede, & pro fabris & Fabijs referes egregium colaphum in gena, vel in bucca.* P. *Sis est homo?* Ab. *Vir strenuus, & fortis, & manu promptus: celeritate manuum compensat linguæ tarditatem.* P. *Cedo vnulam ceruisiariam: excicatum habeo palatum, guttur, fauces.* Ab.

Et grauis attrita pendebat cantharus ansa,
Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum.
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?
Filia Picenæ venio Lucanica porcæ,
Pultibus hinc niueis grata corona datur.

Ap. *Vnde tu didicisti adeò* παλοδεῖν? Ab. *Inseruiui nuper in Calabria ludimagistro cuidam poetastro, qui sæpenumerò cœnam aliam non dabat mihi, quàm cantillationem centum versuum, quibus mirificum aiebat saporem inesse. Ego verò paululum panis & casei maluissem: aquæ erat satis domi, & licebat nobis è puteo bibere ex animi sententia: inde ego quum esuriens concessissem cubitum, pro epulis versus illos ruminabam & concoquebam: nec mihi aliud visum est remedium ad buliniam illam depellendum, quàm culinariam arripere.* Ap. *Quæ illi præbebas ministeria?* Ab. *Quæ Cæsar reipubl. ego eram illi omnia: eram illi à consilijs, etsi nihil vnquam ageret consilio: à secretis, quum nihil haberet secreti, ne latrinam quidem: ego fundebam ei aquam lauandis manibus, quas nunquam abluebat: ego seruabam eius thesaurum.* Ap. *Quem thesaurum?* Ab. *Schedas aliquot pessimarum cantile-*

narum

tarum, quas tineæ exedebant, & opici mures arrodebant. A. *Imò docti mures, qui malis poematijs dentem infigebant.*

TRICLINIVM.

Aristippus, Lurco.

ARist. *Quid tu tam serò surgis & quidem semisomnis?* L. *Mirum est me esse toto hoc die expergefactum, adeo heri edimus & bibimus.* A. *Imò vt apparet, deuorasti, ingurgitasti, obruisti te epulis, & vino: sed vbinam oneraſti celocem?* L. *Apud Scopam in conuiuio.* A. *Quin potius more Græco συμποσιον vocaris, quàm Latino verbo, conuiuium?* L. *Bucca buccam impellebat, intrituræ et conditamenta vellicabant, atq; instigabant desidẽtem stomachum, & appetentiam non patiebantur delassari.* A. *Refer, quæso, ordine omnia, vt vel auditione ipsa videar mihi interesse, & quasi vobiscum potare: vt ille qui in caupona Hispaniæ dues grandes panes comedit ad nidorem perdicis assæ, quo nidore vtebatur pro obsonio.* L. *Quis ennarrarit omnia? maius negotium id fuerit, quàm vel emisse, vel apparasse, vel quod omnia superat, cõedisse.* A. *Assideamus in hoc saliceto, ad crepidinem huius ripulæ, & quando sumus otiosi, pro collocutione alijs de rebus vtemur hac ipsa, gramen erit nobis vice puluinorum: innitere hac vlmo.* L. *In herba? an non humor nocebit?* A. *Quid insanis? humor in ortu canicule?* L. *Ante recusabam, nunc animus prurit mihi recensere tibi plus quam postulas: de conuiuio solùm quærebas: accipias etiam de domino, & de triclinio: rogabas vt loquerer, efficiam vt mox paulo silentium roges, indicas, imperes: vt Arabius tibicen, qui ad canendum obolo conducitur, ad tacendum tribus.* Arist. *Tu verò quantum libuerit, non eris molestus; quandoquidem in opaco loco consedimus, & orationem tuam carduelis illa vel adiuuabit, vel ad harmoniam moderabitur: vt orationem C. Gracchi sernus fistulator.*

L. Quid istuc est rei? A. Postquam tu feceris narrandi finem audies de Gracchis & Graculis & de Græculis. L. Deambulabamus fortè transuerso foro, ego & Thrasybulus nacti plusculum otij quàm solemus, adiunxit se nobis Scopas. Is à nobis post primas salutationes, & blandum congressum cœpit vehementer contendere, vt postero die, qui hesternus fuit, apud se essemus: excusare nos primum alius alia: ego autem vadimonium graue & apud prætorem valde irritabilem. Sed ille, vt libenter ostentat suam magnificentiam, quasi de capite ageretur, orsus est accuratum sermonem: quid multa? addiximus, ne molestius esse pergeret. A. Scin' quænam fuerit causa conuiuij? L. Quæ tandem quæso? A. Est quidem ipse homo locuples, ornatus argento, veste, supellectile: Sed emerat Phialas argenteas tres deauratas, et pateras sex: petyisset pretium, ni aliquos inuitasset, quibus ostentaret: & alioqui eum ille existimat esse diuitiarum fructum? habetq; vxorem, à qua extimulatur ad profusionem, quam illa magnificentiam nuncupat. L. Heri ergo sub meridiem conuenimus in eius triclinium. A. Qualis erat cœnatio? L. Hypæthra, in opaco frigore: omnia sanè apparata, ornata, exculta: nihil deerat ad elegantiam, splendorem, & lautitias. Planè primo ingressu exhilarati sunt omnium oculi et animi, aspectu illo pulcherrimo, atq; amœnissimo. Erat abacus ingens, plenus bonis vasis materiæ omnis, ex auro, argento, crystallo, vitro, ebore, murrha: alia etiam vilioris materiæ, stannea, cornea, ossea, lignea, testacea, seu figlina, in quibus ars commendabat vtilitatem substantiæ: nam, erant toreumata permulta, omnia expolita, extersa: fulgor penè perstringebat oculos. Illic vidisses duo magna malluuia argentea, oris deauratis, vmbilicus erat aureus, cum insignibus illius. Habebat vtrumq; malluuium suum guttiarnium, quorum epistomium erat deauratum: stabat & alterum aquiminarium vitreum, fistula deaurata cum pollubro figlino, operis Malacensis, probè sandaracato. Phialæ omnis generis, et argenteæ duæ ad vinum generosissimum. A. Ad vsum meum ampullas vitreas malim, aut etiam testaceas, ex ijs quæ lapi-

dea

dæ dicuntur. L. Quid facias? ita est hominum ingenium: non tam in his quæritur commoditas, quàm opinio diuitiarũ. A. Isti opulentissimi sæpius videntur alijs tales, sibi inopes: ideo nullus finis proferendi & ingerendi oculis, præsertim qui nullam habent aliam bonam artem, quæ fidant. Sed perge. L. Erat cymatium abaci tapete villoso tectum, ex Turcia vsq; allato: positæ erant duæ mensulæ procul ab abaco, cum quadris, & orbibus argenteis: vnicuiq; additum erat suum salinulum, cultellus, panis & mantile: sub abaco refrigeratorium, & œnophora grandia. Tum sedilia varia, sellæ, bisellia, subsellia, et dominæ sella plicatilis parata, visendi operis, cum puluino serico, & suppedaneo. A. Pone tandem mensam, & explica mappam: nam mihi intestina præ fame rugiunt. L. Erat mensa cibila ingens, segmentata operis tessellati antiqui, quæ fuerat principis Dicæarchi. A. O mensa antiqua, quàm dispari domino! L. Illam ipse emit in auctione, satis magno: solum quòd illius fuisset, vt aliquid habere principis. L. Datur aqua lauandis manibus: primùm magnis recusationibus, inuitationibus mutuis, et cedendo inuicem. A. Idem factum est in consessu, quum quisq; se inferiorem altero faceret, illum extolleret comitate arrogantissima, quum vnusquilibet potiorem se reliquis omnibus censeret. L. Sed dominus iure suo distribuit loca: sacrata est mensa à puerulo breuiter & perfunctoriè: & non sine rhythmo: Quod appositum est, & apponetur, Christus benedicere dignetur. Explicat quisq; suum chiromactrum, & iniicit super humerum sinistrum: hinc cultello repurgat panem, si quid non satis putabat à ministro purgatum: nam decrustatus erat appositus. A. Sedebatis commode? L. Nunquam commodiùs. A. Non potuistis malè prandere: nam reliqua, sat scio, suppeditatum iri redundanter, siqua modò fuerant in macello. L. Nusquam verius; copiaq; ipsa nocet. Astat mensæ structor cultello, & furcinulas componens: ingreditur magna pompa architriclinus cum longo agmine puerorum, & exoletorum, qui gestabant fercula primi missus.

CONVIVIVM.

CONVIVIVM.

Scopas, Simonides, Crito, Democritus, Polemon.

Sc. *Vbi nobis Simonides?* C. *Illicò dixerat se venturum, simul ac conuenisset debitorem apud forum.* Sc. *Rectè habet, à debitore facilius se extricabit quàm à creditore.* C. *Qui istuc?* Sc. *Sicut in victoria, belli conditiones fert victor, non victus. Nam à debitore, quum ipse idem velet, à creditore, quum aliter: sed conueniistine omnes, vt erat conditum, relicta domi seueritate, afferentes vobiscum hilaritatem, lepores, venustates, gratias?* C. *Planè ita spero, & erimus, sicut monet M. Varro, belli homines.* Sc. *Reliqua mea cura sunto.* C. *Ecce tibi Simonides.* Sc. *Fœliciter.* Si. *Et vobis fauste.* Sc. *Expectatissimè.* Si. *Planè rusticanè? nam ad prandendum eram inuitatus, non ad expectandum. Sed quæso, fuit vobis diu in mora?* Sc. *Non valdè.* Si. *Cur non accumbebatis sine me? essetis saltem proœmiati de fructibus, quibus ego non admodum capior.* Sc. *Bona verba, te absente assedissemus?* C. *Satis comitum, exordiamur iam opus. Optimum panem & leuissimum, non plus habet ponderis quam si esset spongia: siliginea est, setanius, industrium habetis polinctorem.* Sc. *Roscius est pistrini curator.* S. *Nunquàmne in id conijcitur?* Sc. *Absit, tam frugi seruus.* D. *Adfer mihi autopyrum.* Si. *Mihi verò secundarium, aut typhaceum.* Sc. *Cur talem?* Si. *Quoniam audiui & ita sum expertus minus me esse, quum panis non est sciti saporis.* Sc. *Heus adfer io ei panem cibarium, & vulgarem etiam ex atro, si ita mauult: ita demum iucundissimè conuiuabimur, si quisq; quod maximè collubitum erit, sumpserit.* P. *Panis hic quem tu tantopere probas, spongiosus, aquaticus est: malo densiorem.* C. *Mihi verò non displicet spongiosus, modò ne sit speusticius, hic verò etiam hectas attollit, quod fucare solent facere, quum sit, vt satis apparet, fornaceus.*

P. *Cibarius*

P. Ciberius hic panis & acetosus est, & acerosus, typhaceus dicas. S. Sic consueuerunt nostri agricolæ triticum omne, quod huc important, aserare priùs in villa, & miscere multis generibus seminum, sapor autem ex fermento est nimio. P. Nullum hominum est genus hoc fraudulentius: non malefaciunt, nisi quum nesciunt. C. Panis hic non satis fermentatus. D. Puto te hodie Iudæum, qui azymo vescebantur iussu Dei. C. Id quidem, quòd homines essent pessimi: vt interdicta est illis suilla, qua nihil palato gratius, nec si moderatè sumas, salubrius. Et quidem azyma iussi sumus comedere cum lactucis agrestibus, quæ sunt perquàm amara. P. Illa omnia sensus habent alliores: omittamus hæc. Sc. Et quidem disputationem de pane. Si de obsonijs fuerit tanta controuersia, magna erit in toto conuiuio discordia. C. Accidet nimirum, quod Horatius inquit:

Tres mihi conuiuæ propè dissentire videntur,
Poscentes vario multùm diuersa palato.

Sc. Appone lances illas et tympana, cum cerasis & prunis, & malis granatis, & persicis pomis, & persicis præcocibus. P. Cur M. Varro dixit, conuiuas non debere excedere numerum Musarum, quum de co numero non constet? Alij enim ponunt tres, alij sex, alij nouem. C. Dixit tanquã si constaret esse nouẽ, et ita erat vulgò receptum: vnde Diogenis iocos in ludimagistrũ qui paucos haberet discipulos, depictas autem Musas in ludo. Præceptor, inquit, σὺν ταῖς μούσαις, multos habet discipulos. D. Sed estne verũ, Persas pomũ hoc quòd apud ipsos esset lethale, inuexisse in Græciã, ad pestẽ eorũ, quibuscũ bellũ gerebant? C. Sic accepi. D. Admirabilis est in ingenijs terrarũ varietas. C. India mittit ebur, inquit Virgilius, mollet sua thura Sabeis: hem cydoni persica. S. Nouum insitionis inuentũ, priscis incognitum: cedo nobis pateram illam cum ficis duricorijs, qui sunt (vt nostis) prodromi. Sc. Satis est fructuum: expleamus nos rebus alijs salubrioribus corpori. C. Quid his salubrius? Sc. Nihil si salubre et sapidũ idem sunt, sicut in meridiano somno.

C. Ego

C. Ego condono illis nocumentum propter oblectamentum. Non meministi versiculum Catonis, Pauca voluptati debentur, plura saluti? Dato singulis singulas gabatas cum iure carnium, vt sorbeant: id verò & califaciet intestina, & blandè abluit ad molliendum ventrem. Si. Profectò puer amo te de suilla hac salita: ó pernam sapidissimam, maialis est. Brassicas illas cum larido, si mihi vis auscultare, redde coquo, per hoc quidem temporis: aut serua in brumam. Lucanicæ huius scinde mihi bucceam vnam aut alteram, quo suauius ebibam primum cyathum. C. Pareamus medicorum consilio, admonentium vt porcinæ addatur merum: funde vinum. Sc. Sequitur actus fabulæ fortassis hoc anni tempore præcipuus. Spectate huius actus apparatum. Primùm omnium à caliculis custos abaci scyphos exposuit vitreos crystallini vitri, cum vino albo purissimo, aquam putes solo aspectu. Sanmartinum est, & partim Rhenense, non infectum, vt solent in Belgia: sed quale in media Germania bibitur. Oenophorus repleuit hodie serias duas, alteram vini Heluelli, seu flaui ex agro Parisiensi, alteram sanguinei Burdegalensis: habetis in apyroto alia parata, fuscum, Aquitanicum, & nigrum è Sagunto, petat quisq; ex sententia palati sui. C. Quid potest nunciari lætius? vt nihil est durius, quàm perire siti. Ego verò mallem optimam nobis aquam prospexisses, hunc nuncium audiuissem libentiùs quàm de vino. Sc. Nec ea deerit. Si. Nuper quum essem in vrbe Roma, bibi apud Cardinalem quendam vina generosissima omnifarij saporis: nam eram præfecto cellæ vinariæ perquàm familiaris: vinum duce, acutum, leue, suaue, austerum. D. Mihi vehementer placet aiglauces. P. Sic ferè belgicis fœminis. S. In pagis quibusdam Galliæ flocces apponuntur: secundarium autem vinum & tertiarium habent in delitijs. Sed ea villa sunt magis quàm vina: & alioqui vinum Gallicum toto genere nec aquam nec ætatem ferc: itaq; paulò postquam est diffusum, bibitur: quippe post annum inclinat illico, & fit dubium, tum fugiens, & acuit: quòd si manserit diutiùs emucet, & in vappam vertitur. Hispanum vinum & Italicum, bene

fert

fert & aquam, & ætatem, Demo. *Quid vei est vinum fugiens: vientur probè dolia, & obseretur cella, imò & domus claudatur, si sit opus*. P. *Vt poma fugientia, quæ ætati cedunt, nec seruantur, & discedere vulgo dicimus, cuius contrarium est vinum consistens*. D. *Funde mihi prius aquam ad dimidium calicem, super hanc infundes vinum more veteri*. G. *Imò & hodierno multarum gentium, Galli & Germani contrà faciunt*. D. *Quæ nationes volunt bibere aquam vinatam, aquæ addunt vinum: quæ vinum aquatum, vino supermisendunt aquam*. C. *Quæ verò vino aquam non adfundunt, quid bibunt?* D. *Vinum purum putum*. C. *Etiam, nisi sit priùs à vinario irrigatum*. P. *Baptizare id vocant, vt vinum sit Christianum: ea erat meo tempore elegantia philosophica*. D. *Illi baptizant vinum, & seipsos exbaptizant*. P. *Peius agunt, qui inijciunt calcem, sulphur, mel, alumen, & alia dictu tetriora, quibus nihil est corporibus perniciosius: in quos publicè deberet animaduerti, vt in latrones, aut sicarios: inde sunt enim incredibilia morborum genera, & potissimùm arthretica*. C. *Ex conspiratione cum medicis id agunt, vt vtriq; rem augeant*. D. *Nimis mihi porrigis plenum calicem: deple, quæso te, aliquantulum, vt sit locus aquæ infundendæ*. C. *Funde mihi in scyphum illum coloris castanei? quid rei est?* S. *Nux prægrandis Indica, ab labris argento circumclusa: visne in culullo illo ligni bebeni? quod ferunt esse saluberrimum, Ne addas tantum aquæ, nescis vetus verbum, Perdis vinum infusa aqua?* D. *Imò perdis vtrumq;, aquam & vinum*. P. *Malo vtrumq; perdere, quàm ab alterutro perdi*. Sc. *Lubetne potare more Græco, ex illis pateris, & capacioribus poculis?* C. *Minimè verò. Admonebas nos modò antiqui prouerbij, vicissim admoneo te præcepti Paulini: Nolite inebriari vino, in quo est luxuria: & Seruateris nostri, Videte ne grauentur corda vestra crapula, & ebrietate*. C. *Vnde est hæc frigida, tam pura et pellucida?* S. *E fonte proximo*. C. *Ad vinum diluendum malim cisternam, modò desecatissimam*. D. *Quid putealem?* C. *Vsibus lauandi aptior est, quàm bibendo*. P. *Fluuiatilem commendant*

mendant plurimi. C. Recte, si fluant amnes per venas auri, vt ferè in Hispania: & sit quieta, & liquida. S. Mihi verò in phiala illa Samia adfer aliquantum ceruisiæ, quam puto refrigerando corpori hoc æstu vtilissimam. S. Ex qua tandem ceruisia? S. Ex tenuissima, nam aliæ nimiùm incrassant spiritus, & reddunt obesum corpus. P. Mihi item dato, sed in vitro illo terete. S. Curre ad culinam, quid illi cessant? quin mittunt missum alium? vides iam hinc neminem attingere? Adfer pullos gallinaceos, elixos cum lactucis, buglossa hortensi, & intubo: veruecinam quoq; & vitulinam. C. Adde etiam in scutellis paulum sinapis, aut petroselini. D. Violenta res videtur sinapis. C. Non admodum congruit biliosis: ijs tamen qui crassis & frigidis humoribus redundant, haud inutilis. P. Idcirco sapiunt populi Septentrionales, quibus illa est magno vsui, præcipuè cibis crassis, & duris addita, vt bubulæ & salsamentis. S. Hoc loco existimo pultes & ptisanas venturas in tempore, leucophagum, similagine, amylum, orizum, vermiculos: edat quisq; ex quibus volet. D. Vidi qui à vermiculis huiusmodi vehementer abhorreret, quòd autumaret collectos fuisse ex terra aut cœno, & vixisse aliquando. C. Scilicet metuebat, ne in aqualiculo suo reuiuiscerent. Orizam ferunt nasci in aqua, mori in vino, cedo igitur vinum. D. Ne bibe statim à cibo calido, intermisce priùs frigidi aliquid & solidi. C. Quid? D. Crustam panis aliquam vel turundam vnam aut alteram carnium? S. Vah, pisces cum carnibus in eadem mensa? mare miscetur terræ: hoc vetant medici. S. Imò hoc placet medicis. S. Credo, quia illis vtile. S. Cur ergo vetant medici? S. Erraui, à medicina prohiberi dictum oportuit, non à medicis. Sed qui sunt pisces isti? S. Appone ordine, primùm lupum illum assum cum aceto & capparibus, tum passeres elixos, cum succo lapathi acuti, soleas frixas, lucium recentem, & capitonem: lucium salitum serua tibi, thynnum assum recentem, et thynnum in salsamento, menas recentes frixas, crustulata, in quibus insunt mulli barbati, murenæ & truttæ, multis conditæ aromatibus gobios frixos, cammaros & cancros elixos. Admisce scu-

tellas

bellas cũ intritis alliato, piperato, erucato. S. Ego verò de piscibus loquar: non edã. C. Si Philogogus caperit de piscib. monere controuersiã, hoc est, de re incertissima, & controuersissima, incipite nobis lectiones insternere, hic erit cubandũ. S. Nemo dignatur vel gustare, tolle hæc. S. Atqui conuiuio olim Romæ lautissima, et, vt ipsi soliti erant dicere, pellucibilia, ex piscib. constabãt. C. Ita sint mutata tẽpora, et si hoc etiamnũ durat apud quosdã. S. Importate assa, pullos, perdices, turdos, anaticulas, querquedulas, palumbulos, eumiculos, lepusculos, vitulinam, & hædinã, et intinctus seu embãmata, aceto, omphacio, oxypora, mala etiã medica, et cytronica, et oliuas Balearicas cõditiuas, quassas, et in muria asseruatas. D. Non adsunt Bethicæ. S. Magis sunt saporis sciti Balearicæ. C. Quid fiet grãdibillu belluis, anseri, cigno, pauoni? S. Ostẽde tantũ et refer in culinã. P. Hem pauonẽ. Vbi est Q. Hortensius, cui erat in delitijs? S. Tolle agminã. S. Cur tolletur? S. Quia est insalubris ferũt eam nõ aliã exire quàm quã intrauit. C. Vidi quendã deuorare ossa oliuarũ fructibionicè. S. Ex quibus carnibus sunt artocreæ istæ? C. Hæc est ex ceruina. S. Hæc ex damica: illa est, vt puto, aprugna. C. Cõdituras ipsas malim quàm carnes. S. Planè ita est, etiã res amaras cõdimentũ reddit suauissimas. C. Ecquod est vitæ totius cõdimentũ? D. Æquus animus? C. Aliud quiddã ego proferã amplius et augustius. D. Quid tandẽ hoc mea? C. Pietas, sub qua et animi æquitas cõprehẽditur, et ad res vniuersas asperas, fasiles, mediocres, cõdimentũ et aptissimũ, et iucundissimũ. S. Infunde vinũ albũ Hispanicũ in carchesiũ illud et circũfer per cõuiuas. D. Quid paras agere? sub prãdij finẽ propinas nobis vinũ forte ac generosum: dilutius erit posthac bibendũ, si consultũ cupimus valetudini. S. Recte mihi videris admonere: frigida enim oportet esse in cõuiuio postrema, quæ põdere suo cibos in imũ ventriculũ detrudãt, et vapores caput impetẽtes cohibeant. S. Tolle ista, muta orbes et quadras da secundã mẽsam: nã nemo extendit vsquã manũ. C. Adeò vorandi initio auidè, vt statim amiserim appetitũ. D. Ego item non appetitione, sed impetu feror ad primas dapes, inde me expleo.

P. Nescio

P. Nescio quid edi de piscibus, id gustum meum prorsum retudit. S. Tantumne bellariorum apparatum? & cupediæ, quum nihil supersit amplius cupidinis? pyra, mala, caseus multiplex, sed palato meo congruentissimus est hippax. C. Non reor hippacem esse hunc, sed phrygium ex lacte asini, qualis è Sicilia vsq; aduehitur, columellari forma & quadra: qui cum frangitur, in laminulas fingitur, siue phylluras. D. Caseus hic, etsi Britannicus, fistulosus est; non erit mea vtiq; sententia vobis gratus. C. Sed neq; hic spongiosus Hollandicus. Parmensis hic est bene compactus, & satis (vt videtur) recens: & ille Penasellius, facilè cum Parmensi certarit. D. Non est Parmensis, sed Placentinus. C. Etiam si placet: vulgo Germanorum suauissimus est caseus vetus, putris, confricatus, & vermiculosus. Sim. Qui talem edit caseum, sitim venatur, & edit vt bibat. Sc. Pistor dulciarius nimium moratur, quin adfert scriblitas, & artolagana testacea, sartaginea, et conspersione in cacabum iniecta olei feruentis, melle superfuso? C. Cariotas da mihi aliquot & ad edendum, & ad seruandum: fortasse nocte hac nihil edam aliud. S. Cape igitur spathalium hoc integrum, vin' ex malogranatis? P. Heus puer, spolia nobis hanc palmam agrestem, & da quod est esui. Sc. Potinois vos admoneo, scitis Aristotelis esse opinionem, tragemata esse inuenta, vt ea nos ad bibendum inuitent, ne cibus in arido coquatur. C. Oportet ergo inuentorem fuisse vel nautam, vel piscem, qui adeò timeret aviditatem. Sc. Adfer ea quæ soleni vocari sigillum stomachi, post quæ nihil est nec edendum, nec bibendum: buccellatum, cydoniatum, coriandrum saccaro contectum: hoc verò manducandum est, non edendum: sed quod ex manso reliquum est aridum, expuendum. Collige frusta & reliquias in canistris: adfer aquas odoriferas, rosaceam, flores mali medici, moscatam. P. Agamus Christo gratias. Puer: Agimus tibi gratias pater, qui tam multa ad hominum vsus condidisti: annue, vt tuo fauore ad cœnam illam veniamus tuæ beatitudinis. P. Agamus nunc domino gratias. C. Age tu. P. Imo agat Democritus qui in hisce rebus multum valet. D. Gratias

tibi

tibi non possem agere pro merito, hoc statu reip. vides enim omnia à Baccho perturbata: sed recitabo quas Dionysio egit Diogenes: nam mandaui memoriæ: tu labenti memoria & lingua titubanti, in tanta eluuione habebis veniam. Sc. *Dic quicquid libuerit, scribetur in vino.* Dem. *Defatigasti te ipsum Scopa, vxorem, famulos, famulas, vicinos, coquos, pistores, vt nos magis comedendo & bibendo delassares. Socrates sapienter, qui in mercatum celeberrimum ingressus exclamaret: O dij immortales, quàm multis ego non indigeo! tu contrà posses dicere: Hæc omnia quotula portio sunt eorum, quibus ego indigeo! Naturæ placent modica, & illis ea sustentatur ac fulcitur; hæc tam multa tam varia obruunt naturam: meritò Plinius: Varietas ciborum homini pestilens, pestilentior condimentorum: referimus hinc domum grauata corpora, referimus animos obrutos ac demersos cibis & potionibus, vt nullo hominis officio ritè possimus fungi. Tu ipse iudicato, ecquam tibi gratiam debemus.* Sc. *Hæccine est gratia quàm habetis? sic rependitis prandium tam opiparum?* Po. *Ita planè, quod enim maius beneficium, quàm vt fias sapientior? tu nos domum remittis planè bruta, nos te domi tuæ volumus hominem relinquere, vt scias consulere tuæ ac alienæ valetudini, & secundùm naturæ desideria viuere, non iuxta corruptas à stultitia opiniones, Vale, & sape.*

EBRIETAS.

Asotus, Tricongius, Abstemius, Glaucia.

ASot. *Quid tu, dicis Tricongi? quàm lautè nos heri accepit Brabantus ille?* Tri. *Malè sit illi, non potui tota nocte quiescere. Vomui (sit habitus honos vestris auribus) conuolui me subinde toto lecto, modò ad spondam interiorem, modò ad exteriorem: fauces & stomachum videbar mihi reiecturus: nunc præ dolere capitis nec oculorum officio possum fungi, nec aurium: lamina ponderosa plumbi*

 videtur

videtur mihi in frontem & oculos incumbere. A. *Frontem & tempora fortiter astringe fascia, & rex videberis.* Tr. *Seu ipse potius Bacchus, à quo institutum manauit diadematum in reges.* Aso. *Recipe te domum, & edormi crapulã.* T. *Domum verò? nihil æquè fugio & auersor vt domum & vxorem clamosissimam: ea si me nunc aspiceret, longiores haberet homilias quam Chrysostomus.* A. *Heccine appellas tu lautè tractari?* G. *Planè ita est: nam lauerunt probè guttur & fauces.* Ab. *Manus verò?* G. *Ne semel quidem.* A. *Imò sæpè vino & lacte, dum alij in aliorum pateras immittebamus manus.* G. *Quid potest dici lautius? & quidem digitos pingui carnium & embammatis inuiscates?* A. *Tace per diuos: quis posset absq; nausea rem adeò audire obscœnam? quànto minus videre, aut de eiusmodi vino aut lacte gustare?* A. *Diui vestram fidem: adeone es Abstemi delicatus, vt hæc ne auribus quidem possis deuorare? quid faceres palato vt nos? Sed heus tu Tricongi, computator sanissime, mittamus puerum aliquem, qui nobis in illa phiala fictili adferat ex eodem vino: nulla est certior huic veneno theriaca.* T. *Estne hoc exploratum?* A. *Quid ni esset? memineris versus quos cantat Colax: ad sanandum morsum canis nocturni, sume ex pilis eiusdem canis.* G. *Narra quæso de conuiuio.* A. *Ne narres, nisi velis me reuomere quicquid habeo in ventriculo cum ipsis vitalibus.* Gl. *Facesse igitur paulisper.* A. *Ego narrabo quàm commodissimè, vt nusquam sit honos præfandus.* G. *Incipe obsecro, aduerte animum Abstemi.* Aso. *Glaucia mi, ante omnia istud ex me habe, nullum esse hominum genus, quod comparari possit cum festiuo & largo conuiuatore. Quidam ostentant eruditionem rerum variarum, id est, mira nugamenta: alij iactant experientiam, & vsu collectam prudentiam: quorsum id? Sunt qui habent quidem opes, sed non audent expendere: miseri, quid eos iuuat asseruare? benignus conuiuator vbiq; prodest, vbiq; est gratus: vel solus illius aspectus exhilarat tristitiam animi, & discutit si qua est in eo miseria, sine recordatione*

conuiuij, siue spe atq; expectatione : alia omnia quæ dicuntur bona animi, nec ego video, & sunt ieiuna atq; infrugifera. A. *Rogo te Asote, quis est auctor tam bonæ sententiæ?* As. *Ego & omnes mei similes, id est, pleriq; ex Gallia Belgia à Sequana ad Rhenum flumen : tantùm dissentiunt inter nos homuli quidam vel miseri & præparci, qui Abstemio suum inuident cognomen, frugi volunt appellari : vel quidam magna sapientiæ opinione suffarcinati : i. inani nomine, quos etiam nos, (id est maxima pars hominum & præcipua) ridemus.* Ab. *Quid audio?* Glau. *In hoc iste non fallitur, etsi ebriosus : nam nusquam eruditio minus habet prætij quàm in Belgia : non aliud esse rentur virum eruditione præstantem, quàm sutura vel dextura.* A. *Atqui student hic multi; non infœlici profectu.* G. *Deducuntur à parentibus parui filij ad scholas tanquam ad opificium, quò parent sibi deinceps victum. Ipsi etiam scholastici, dictu incredibile, quàm parui institutores suos faciant, quàm prosequantur honore exiguo, præmijs adeò tenuibus, vt doctores insignes ac primi nominis tolerare sese vix possint.* A. *Ista sunt ab instituto sermone aliena : reuertamur ad conuiuium.* G. *Hoc malim audire; & missos faciamus iam tandem sermones istos studiosos, qui sunt profectò infrugiferi.* As. *Nescio quemadmodum vos Itali de eruditione statuatis : mihi certè res videtur non solùm inutilissima, sed etiam damnosa.* Ab. *Idem videtur boui & sui, quod tibi : & nobis quoque videretur, si non plus haberemus mentis quàm tu.* As. *Non esset finis; itaq; audi iam : primùm omnium accubuimus seueri & tristes, sacrata est mensa, silentium vbiq; & quies; cœpimus expedire cultellum quisq; suum; speciem præbebamus non inuitatorum sed inuitorum, adeò id diceres facere nos coactos, & faciebamus re vera admodum segniter : nondum enim incaluerat animus ardore illo libero : aptat quisque mantile suum humeris, nonnulli etiam pectori : alij de mappa extendunt super gremium : sumit panem, aspicit, voluit, purgat, si quid esset carbonis aut cinerum; decorticat : &*

hæc omnia lentè & cunctabundè. Quidam auspicati sunt cœnam à potione: alij priusquam biberent, paululum sumpserunt acetarij, & bubulæ salitæ, ad excitandum dormiens palatum, & stimulandum languidulum: primus scyphus fuit ceruisiæ, vt frigidum cæmentum substerneretur ardori vini. Allatus est sacer ille liquor, primum poculis angustis & exiguis, quæ magis sitim irritarent, quam restinguerent: dominus, homo festiuissimus, qui potiorem in hac tota regione nullum habet, ac ne parem quidem, mea vtiq; sententia (quod sit dictum sine cuiusquam iniuria) iubet adferri pocula capacissima, & cœptum est largiter potari more Græco, vt dicebat ille philogræcus quidam, qui Louanij olim studuerat. Ibi cœpimus loqui, tum incalescere, hilaritas vbiq; & risus diffusissimus. O cœnæ noctesque deorum: alij alijs præbibimus, & magna æquitate faciebamus paria: nefas erat sodalem fraudare, tali præsertim tempore. Ab. Meritò, quum agitur non de calice vini, sed de sensu & mente, rebus in homine præcipuis. Sed vt hac de re tam læta, tam festiua, tu & ego colloquamur, primùm rogandus es an sis ebrius? Aso. Non re vera, & facile est cognoscere ex ordine orationis meæ: nam si essem, putas me hæc referre potuisse adeò compositè? Ab. Rectè est, alioqui iuxta Mimi versiculum, cum absente litigarem. Principio, cur non extruitis templum aliquod in hac regione Baccho cœlestis huius liquoris repertori? Aso. Hoc vestrum est qui ædem habetis Romæ Sergij & Bacchi: nobis satis est quotidie illi passim sacra facere. Et fortasse erigeremus templum, si constaret fuisse illum inuentorem: nam de ea re audiui disputari inter studiosos quosdam. Sunt qui putant primum fuisse Noam, qui vinum bibcrit, quique sit inebriatus. Ab. Dimittamus istæ; cedo quod vinum habetis. Aso. Quid nostra refert quod sit vinum aut cuias? habeat modo nomen & colorem vini, id satis est nobis: diuitias illas queret Gallus aut Italus. Ab. Quæ ergo potest esse delectatio, quum id non gustas, quod in corpus ingeris? T. Fortassè nonnulli initio aliquid gustant

integrè

integro palato: mox verò depravata ex tanta humoris redundantia, gustum omnem amittunt. Ab. Siti iam extincta nulla supereſt voluptas: quæ tota ſita eſt in ſatisfaciendo deſideriis naturalibus, ita vt tormenti ſit genus ſine ſiti bibere, aut ſine fame edere. T. Putas nos Abſtemi ad voluptatem potare, aut quòd ſit iucundum? A. Tanto ergo eſtis peiores beſtijs, quæ auiditatibus naturalibus aguntur: vos neque illuc ducit ratio, aut retrahit natura. T. Ducit nos eò ſodalitas, & paulatim inebriamur imprudentes. A. Quoties eſtis inebriati, quoties alios ebrios vidiſtis? T. Quotidie plurimes. Ab. Non ſufficiunt ergo tam multa experimenta ad deuitandum rem tam fœdam: atqui bellua vel vno experimento fieret cautior. Glau. At ſodales iſtos, in quorum gratiam tranſeunt ex hominibus in beſtias, ſcis quàm habent charos? dum potant, darent illis præcordia: digreſſi illinc, vix agnoſcunt; vitam & animam cuiuſuis illorum nollent redemptam ſibi nummo ſeſtertio. Ab. Quibus ex poculis hauriebatis vinum, & quomodo? A. Primùm allata ſunt vitrea: paulò poſt, ob periculum ſublatis illis, exhibita argentea. In vinum injiciebamus à primo herbulas, quòd id ſuaderet anni tempus: paulò poſt ius carnium, lac, butyrum, cremorem. A. O ſpurcitiem, ne belluæ quidem tolerabilem! Tr. Quanto tu tragicoteron exclames, ſi ſcias alios in aliorum pocula manus ſordentes immittere? conjicere ouorum, & pomorum, & nucum putamina, & oliuarum ac prunorum oſſa? A. Abſtine ab hiſce narrandis ſi vis, ne me hinc in ſyluas aliquas fuga abripiam. T. Audi tu in aurem Glaucia. Quidam horum geſtant in faciendo itinere cornu venatorium, plenum (vt neceſſe eſt) puluere, & ſtipulis, & floccis, & ſordibus alijs: ex hoc bibemus. Glau. Quid? T. Quid verò? vinum. Gel. Imò verò mentem. Tr. Planè ita eſt: & poſt epotam mentem, matulis non admodum mundis, ſumptis de ſcamno leuicari, vſi ſumus pro calicibus. A. Quis fuit conuiuij exitus tanquam fabulæ? Aſ. Natant vino pauimenta, inebriati ſumus omnes, hoſpes in primis, homo ſtre-

uus, deiectis ſub menſam magna victoria duobus aut tribus, A. O præclaram victoriam, & de re pulcherrima ac prædicanda! Sed omnes tamen vinum vicit. Aſ. Etiam. A. Miſerum te, quid putas eſſe ebrium? Aſ. Probè & ex animi ſententia indulſiſſe genio. Ab. Cui genio? bono an malo? Gla. Si rectè omnia ſcruteris, nuſquam inueniet cui indulgeant: neque enim animo, nec voluptati, nec vlli rei alteri cui alij indulgent, qui vitijs obtemperant, & prauis animi cupiditatibus. Sed inebriari eſt, ſenſuum facultates amittere, exire de poteſtate rationis, iudicij, mentis: planè ex homine fieri vel pecus, vel ſaxum. Quæ deinceps ſequantur, etſi nunquam ebrios vidi, tamen facillimum eſt coniectare: loqui, & neſcire quid loquaris: ſi quid commiſſum eſt tibi, arcanum maximè celandum effutire: atq; ea dicere, propter quæ te & tuos, & ſæpè patriam ac prouinciam vniuerſam in graue diſcrimen adducas: nulla diſtinctio amici & inimici, vxoris & matris: rixæ, iurgia, inimicitiæ, plagæ, vulnera, mutilatio, occiſio. T. Etiam ſine ferro & ſanguine: nam non pauci continuant ebrietatem cum morte. Gl. Quis non malit domi ſecum cane aliquo aut fele includere, quam cũ ebrio? plus enim mentis eſt in illis animãtibus. Ab. Poſt ebrietatem verò cruditas, debilitatio neruorum, paralyſes, arthritici cruciatus, grauedo capitis & corporis totius, hebetatio ſenſuum omnium, memoria extinguitur, ingenij acies retunditur: vnde ſtupor in tota mente, & ad intelligendum ſapiendumque, & ad eloquendum. Aſ. Iam incipio intelligere, magnum eſſe malum ebrietatem: poſthac dabo ſedulam operam, vt bibam ad hilaritatem, non ad ebrietatem. Gla. Hilaritas eſt ianua ebrietatis: nemo venit ad bibendum eo animo, vt inebrietur: ſed bibendo exhilaratur, continuò pòſt ſequitur ebrietas: difficile eſt enim ſignare hilaritatis metam, atq; in ea ſiſtere. Lubricus eſt gradus ab hilaritate ad ebrietatem. Ab. Dum vinum habes in ſcypho, illud eſt in tua poteſtate: dum in corpore, tu es in illius: haberis iam, non habes: quum bibis, tu tractas vinum pro tuo libito:

Vito: postquã biberis, illud te tractabit prosuo. Aſo. *Quid ergo? nunquámne eſt bibendum?* A. *Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt: bibendum quidem, non potandum: natura sola in hoc decet brutu: hominem non docebit eadem natura ratione adiuta?* Edes, *quum esuries; bibes, quum sities: fames & sitis admonebunt, quantum, quando, quatenus, edendum & bibendum.* Aſ. *Quid si semper sitiã, nec sitim possim mitigare quin fiam ebrius?* Ab. *Bibe quod inebriare non possit.* Aſ. *Non fert constitutio mei corporis.* Ab. *Quid si tantum esuries, vt exatiari nullo cibo posses, nisi disrumperis?* Aſo. *Ea verò non esset fames, sed morbus.* Ab. *Nimirum opus esset medicina ad eam famem tollendam, non dapibus: nonne?* Aſo. *Quidni?* Abſte. *Eodem prorsum modo, medico tibi esset opus ad eam sitim, non caupone: & potione de pharmacopolio petita, non de œnopolio, non est ea sitis, sed morbus & quidem pernicioſus.*

REGIA.

Agrius, Sophronius, Holocolax.

AG. *Quid est, quòd tam multi regem comitantur, tam vario cultu?* So. *Quin potius vultus contemplaris, quàm cultus? magis sunt enim vultus varij ac diuersi, quàm cultus & vestitus.* A. *Istud quoque de vultibus quamnam habet causam?* So. *Vestiuntur quidem aliàs pro facultatibus, aliàs pro ratione dignitatis, aut generis: sæpè etiam vt cuiusque est vel ambitio, vel vanitas, multi quoque vestimentorum elegantia vtuntur pro hamo & reti, ad fauorem captandum vel regis, vel procerum, & animos puellarum non rarò. Vultus autem affectus animi sequitur: talis est ferè, qualis interior animi habitus.* A. *Sed cur tam multi huc conueniunt?* H. *Annon decet vt plurimi sint, vbi est caput & regimen Prouinciæ totius?* Soph. *Optimè: sed plerique non adeò rempublicam spectant, vt priuatam:*

& sequuntur eum in cuius manu est regimen, non tam patriæ quàm fortunarum. Hol. Quidni? quandoquidem omnia sunt pecuniæ venalia. So. Sic iudicant illi, quibus animus & mens nihil omnino est: valetudo autem & dotes corporis viles. Ac. Quid opus est in hoc tumultu aulico tanta philosophiæ speculatione? ego verò malim de vobis intelligere, quinam sunt isti tanto numero, tam varia specie ac forma. H. Ego tibi omnes percensebo ordine: nam Sophronius hic, quantum intelligo, non est admodum in regijs versatus: ego verò comitatus omnes regios adij, penetraui, perscrutatus sum, perspexi, gratus omnibus & iucundus. S. Indè credo parasti tibi cognomen illud Holoculacu. Ho. Rem tenes. Sed tu Agri ausculta. Ille, in quem aures, oculi, mens omnium intenta est ac defixa, est Rex, caput Reipublicæ. So. Verè caput, & ideò salus, quum est sapiens ac probus; pernicies autem, quum malus ac demens. Hol. Ille qui pone sequitur puellus, est filius eius hæres, quem in aula Græca vocabant Δεσπότην, hoc est, dominum: in Hispania vocant principem: in Gallia Delphinum. Torquati illi in vestibus holoseriais, & holobrixis, proceres sunt regni, insignes dignitatum militarium nominibus, principes, duces, præsides limitanei, quos Marchiones nominant, Comites: viri, qui Barones, voce barbara nominantur, equites. Ille est magister equitum, quem vulgò Comitem stabuli appellant, nomine ex aula Græca sumpto, vbi magnus Conest abulus cognominabatur, sicut præfectus maris, Admiralius. Est & prætorio præfectus, qui non solùm palatio præerat, sed etiã satellitio, quem Romuli tempore præfectũ celerũ nominabãt, & satellites ipsos celeres. A. Quinã sũt illi in vestibus talaribus, magna seueritate vultus? H. Sunt regij consultores. S. Istos quos in consiliũ adhibet Princeps, prudentissimos esse oportet, magni rerum vsus, & in decernendo grauitatis ac moderationis summæ. A. Qui istuc? Soph. Quia sunt oculi & aures Principis, atque adeò regni vniuersi: & eò magis, si cæcus aut surdus sit Rex, captus suis sensibus vel ab ignorantia, vel à delicijs. Agr. Etiamne

luscus

luscus ille, & ille alter surdaster, oculi atque aures sum Regis? Soph. Peior est cordis cæcitas & surditas. Ho. Eos qui sunt à concilijs, sequuntur scribæ, nec ij pauci vel vnius ordinis: tum qui pecuniam principalem tractant, vel procurant, coactores, tribuni erarij, præfectus fisci, procurator fisci, & fisci aduocatus. Agr. Qui sunt iuuenes illi comptuli & festiui, qui semper Regem sectantur, & astant illi alij arridentes, alij ore aperto velut admirabundi? Hol. Hæc est cohors intimorum amicorum, delicia atque oblectamenta Regis. Ag. Duos illos ingredientes cur affectantur tam multi vultuosi? Hol. Quia ijs est apud Regem fides præcipua: alter est præfectus sacris scrinijs, siue princeps scribarum: alter à secretis arcanis, apud quem est regni breuiarium: idem est Principi à memoria, eaq; de causa offerunt se illi quotidiè tam multi, vt memoriam illius de se refricent ac renouent, quandoquidem is est Principi à memoria. Illi autem qui ducunt vultus, sunt litigatores, quiq; res suas persequuntur: nec eorum vnquam negotia finem inueniunt, longa contexta serie procrastinationum. Duo illi qui deambulant in porticu, præfecti sunt: alter cubiculo, alter Regio equili: habent hi sub se alios permultos cubicularios & equisones. Sed ingrediamur Regiam cœnationem. Agr. Ah, quanta turba, qui apparatus tam anxius & morosus! S. Id verò maiore cum admiratione fueris intuitus, si scias quàm leuem ad rem pertinet: nempè vt sorbeat ouum vnum, & pauxillum vini bibat nauseabundus. Ho. Ille est hebdomadæ huius architriclinus, cum scripto indice, pocillator est adolescens ille. Structor nondum est ingressus. Agr. Qui sunt cum Rege pransuri? Hol. Quinam esset tam beatus, qui posset epulis accumbere diuum? So. Atqui olim Regiæ mensæ adhibebantur conuiuæ, modò duces exercitati, modò viri claro genere: aliàs insignes vel vsu rerum, vel eruditione, quorum sermone Rex fieret melior ac sapientior. Sed Gothica & aliorum Barbarorum superbia morem hunc nostrum inuexit. Hol. Habent proceres assectas suos armigeros, exoletos, pueros pedisse-

pedissequos, pueros à pedibus, siue à calcari. Sunt inter eos diuites magnificentissimi, qui plerosq; excipiunt cœna recta: alij quibus hoc molestum videtur, mittunt amicis sportulas, idque est amicis tenuioribus vtilius, sed rectà conuiuari plus habet splendoris. Ar. Aliud hominum genus videre mihi videor in illo cœnaculo. Hol. Illud est gynecæum, ibi regina habitat cum matronis suis & puellis: aspice vt ingrediuntur & egrediuntur ex parthenone, tanquam apes ex alueario, iuuenes, amatores, mancipia Cupidinis. So. Sæpè & senes, bis pueri. Ho. Nihil est maioris voluptatis, quam audire illorum acutè excogitata dicta, vel poemata, cantiunculas, melodias antelucanas, confabulationes cum puellis: videre saltationes, obambulationes, varietates colorum in cultu, habitus & formas vestimentorum: habent pueros amanuenses, per quos mittuntur & remittuntur mandata: hi verò nunciant, & renunciant vltro & citro mandata, qua solertia, diligentia, educatione, Diui vestram fidem! nudis capitibus, flexo poplite, atque etiam positis genibus, audire est quotidie & videre aliquid noui, inopinati, acutè & subtiliter excogitati, vel dicti animosè aut dexterè, aut solutè facti. So. Imo dissolutè. Hol. Quæ fœlicitas maior? quis possit ab huiusmodi suauitate diuelli? S. Colax, Colax, & tu sine amore insanis: & sine vino ebrius es: qua ineptia potest esse maior quàm ista abs te descripta? Hol. Nescio quî fiat, vt ex scholis, videas plerosque discedere, ingressi semel aulam, in ea consenescant. Sep. Tanquam qui de Circes poculo biberant, amissa mente, & in belluarum ingenium degenerantes, nolebant inde egredi, & ad hominum naturam ac conditionem redire. Ar. At hi omnes, cum se quisque ad suum domum receperunt, quid agunt? quibus se actionibus occupant, vt saltem fallant tempus? So. Plerique omnes nihil maius agunt serium, quàm quòd cernis; atque adeò otium illis multorum vitiorum parens est ac nutricula. Ludunt quidam taxillis, chartis, alueolo, acicbus: alij per occultam detractionem, & artificiosam maledicentiam horas pomeridianas transmittunt,

hoc

hoc eſt, quibus domi deſident: aliqui mirificè capiuntur ſcurris & planis, in quos ſunt profuſiſſimi, cæteri præparci & ſordidi. Sed præcipua aulæ corruptela eſt uſſetacio vniuſcuiuſq; erga alios omnes, quodq; peius eſt, erga ſemetipſum: ea effecit, vt nullos vnquam nec a ſe, nec a ſocio veritatem conducibilem audiat, niſi fortè in iurgio: quam is tum parùm pro veritate accipit, ſed pro contumelia. Ho. *Hic quæſtus eſt nunc multò vberrimus: tu cum tua veriloquentia eſuries ſtrenuè: ego arridendo, ac blandiendo, omnia approbando & laudendo, euaſi locuples.* Agr. *Non poſſent hæc incommoda reges corrigere?* S. *Perfacilè, velle'n: modò. Sed alijs hi mores placent, quia ſuorum ſimiles: alij ipſi ſibi eas occupationes arceſſunt, per quas nunquam vacet recti aliquid aut ſani cogitare: non deſunt qui remiſſis animis, & diſſoluti, non arbitrãtur illius domus ac familiæ mores ad curam ſuam pertinere: quæ non pertineat profectò minùs, quàm ad vnumquemque noſtrum ſua domus priuata.*

PRINCEPS PVER.

Morobulus, Philippus, Sophobulus.

Mor. *Quid agit tua celſitudo, Philippe?* Phi. *Lego & ediſco, vt ipſe intueris.* M. *Intueor ſanè, & cum dolore: defatigas te, & maceras generoſiſſimum iſtud corpuſculum.* Ph. *Quid ergo agerem?* M. *Quod alij proceres, Principes, viri nobiles & opulenti: equitare, confabulare cum puellis Auguſtæ matris tuæ, ſaltare, diſcere artem tractandi arma, luſitare foliis, aut pila, ſalire, currere: hæc vides eſſe ſtudia nobilitatis iucundiſſima. Quòd ſi tantis oblectationibus fruuntur, qui vix digni ſunt vt in familiam tuam admittantur, quid te facere conuenit, tanti Principis filium & hæredem?* Ph. *Quid? ſtudium literarium nihilne prodeſt?* Mo. *Prodeſt quidem, ſed ijs qui ſunt initiandi ſacris, aut qui ea arte victum ſunt ſibi comparaturi: quemadmodum alijs ſutoria*

toria, alijs textoria, & artes cæteræ quæstuariæ. Surge quæ so te, pone libros de manibus, eamus deambulatum, certè vt respires aliquantisper. Phi. Non licet mihi nunc per Stunicam & Siliceum. M. Qui sunt hi Stunica et Siliceus? an non subditi tui in quos tu habes imperium, non illi in te? Ph. Stunica est educator meus: Siliceus autem institutor literarius. Subditi sunt illi quidem mei, seu verius patris; sed pater eui ego sum subditus, præfecit illos mihi, et me illis subiecit. Mor. Quid ergo? dedit pater celsitudinem tuam in seruitutem illis hominibus? Phil. Nescio. Moro. Ah facinus indignissimum! Sop. Minimè verò, ô fili: imo illos fecit seruos tuos, quos voluit tibi semper adhærere, oculos, aures, animum, mentem in te vnum defixa gerere semper, & relictis suis quemque negotijs, tuum vnius negotium agere, non vt te imperiosè vexant; sed vt rudes tuos mores boni illi & sapientes viri ad virtutem, decus atq; excellentiam formen: non quò te reddant mancipium, sed vt verè liberum & verè principem: quibus si non obtemperaueris, tum demum seruus eris extremæ conditionis, peioris quàm hic inter nos versantur empti & venditi ex Aethiopia vel Africa. Moro. Cuius tandem esset mancipium, si illis educatoribus mòrem non gereret? Soph. Non certè hominum, sed vitiorum, qui domini sunt importuniores atq; intolerabiliores quouis homine improbo & sceleroso. Phi. Non satis ista intelligo quæ dicis. Sop. At intellexisti quæ Morobulus? Ph. Planissimè omnia. Soph. O quam essent homines fœlices, si quàm citò habent sensum atq; intelligentiam rerum leuium & malarum, haberent etiam bonarum & conducibilium. Nunc verò contrà euenit: ætate ista nugas, ineptias, imò insanias, ad quas te Morobulus est adhortatus, facilè intelligis: quæ ego de virtute, de dignitate, de omni laudis genere diserem, tam caperes, quàm si Arabicè loquerer, aut Gothicè. Ph. Quid ergo faciendum consulcres? S. Vt saltem sustineres assentionem, nec huius suasibus nec meis acquiescerres, quoad de vtriusq; posses iudicare. P. Quis dabit hoc iudicium?

iudicium ? S. Aetas, institutio, experientia. Mo. Hui quam esset longum ista expectare ? S. Bene monet Morobulus, abyce libros ; eamus lusitatum, & ludemus ludum, in quo vnus eligetur Rex : is præscribet alijs quæ sunt agenda, parent cæteri iuxta leges lusionis : tu eris Rex. Ph. vt erit ludus ? nam si eum ignorem quòmodo potero regem in illo agere? S. Quid dicis Philippule dulcissime, deliciæ Hispaniarum? in ludo & rebus leuissimis, in quibus nihil error adfert periculi, non auderes regnum suscipere, ludi nescius : & via tot & tanti regna seriò capescere ac regere, ignarus conditionum populorum, legum administrationis ? deniq; rudis totius prudentiæ, instructius solùm ridiculis ineptijs, quas tibi Morobulus hic in animo distillat ? Heus puer, dic præfecto equilis, vt proferat huc equum illum Neopolitanum, ferocissimum calcitronem, & sternacem, in quo Philippus sedeat. P. Minimè illum verò sed alium cieurtatorem : nam regendi equi tam refractarij nondum artem habeo, nec vires. S. Quæso Philippe, & putas tu leonem vllum esse æquæ ferocem, aut equum adeò calcitronem, & refractarium, & minùs parentem frænis, quàm gentes, ac cœtus hominum ? qui conueniunt et congregantur ex omni vitiorum, flagitiorum, scelerum, & facinorum genere, ex animi perturbationibus concitatis, incensis, inflammatis, ardentibus : equum non audes attingere, populum possis quouis equo ad regendum tractandumq; difficiliorem? Sed missa istbæc faciamus. Vides in hoc flumine illam cymbulã ? nauigatio est iucundissima atq; amœnissima inter prata & salicta, quæso descendamus in eam : tu sedebis ad clauum, & ages cymbam. P. ita planè, vt vos subuertam et demergam, quemadmodũ nuper fecit Pimentellus. S. Nec cymbam quidem gubernare vis, in amne tam modico & tam placido, quia rudis : et cõmittis te mari illi, vndis, fluctib. tẽpestati populorũ, inscius et inexpertus? planè vsu tibi eueniet, quod Phaetõti : qui augurãdi nescius, ardore iuuenili curruũ patris guberãdũ sibi poposcit : nota esse tibi fabulã reor. Præclarè Isocrates 2. res maximas in hominũ vita dicebat

esse,

esse, principatũ & sacerdotium: quas tamen nemo non expeteret tanquam dignus, nemo non crederet se rectè posse gubernare tanquam prudentissimus. Ph. Intelligo nihil esse conditioni ac personæ meæ perinde necessarium, vt artem ac peritiam regendi regni. So. Probe rem tenes. Ph. Quomodo eam assequar? So. Eduxisti tu illam tecum ex matris vtero? Ph. Nihil minùs. So. Quomodo igitur scies, nisi discas? Ph. Nullo modo. So. Qua igitur fronte audet Morobulus hic esse tibi auctor, vt ea studia reijcias, quibus & artis huius peritia, & aliarum rerum maximarum ac pulcherrimarum cognitio paratur? Ph. A quibus ergo sunt hæc hauriendæ? So. Ab ijs qui ea maximis ingenijs animaduerterunt atq; obseruarunt: quorum alij sunt mortui, alij viui. Ph. A mortuis quomodo discendum? possunt ne mortui loqui? Soph. Nunquamne fando audiuisti nominari Platonem, Aristotelem, Ciceronem, Senecam, Liuium, Plutarchum? S. Magna nomina: sæpè & cum ingenti admiratione ac laude. So. Illi ipsi, & alij permulti eorum similes, tam olim vita functi, confabulabuntur tecum, quoties & quandiu libuerit. Ph. Quomodo? So. Libris, quos ad docendam posteritatem reliquerunt. Phi. Quin dantur illi mihi iam in manus? S. Dabuntur breui posteaquàm didiceris eam sermonem, quo possis loquentes illos intelligere. Sustine paulisper, atq; hanc breuem molestiam præfer, quæ deuoranda est in accipiendis principijs: illico post incredibiles sequuntur delectationes: quas qui nondum degustarunt, mirandum non est à literario studio abhorrere: Nam qui sunt experti, eos citiùs à vita, quam à libris & rebus cognoscendis auelleres. Ph. Credo vero qui sunt viui, à quibus sapientia hæc discenda est, & mens bona? So. Si itur esses quodpiam iturus, à quibus tandem de itinere percontareris? vtrùm ab iis qui inter illud nunquam vidissent, an qui aliquando confecissent? Ph. Ab ijs scilicet, qui confecissent. So. Vita hæc nonne est velut iter quoddam, & profectio perpetua? Ph. Sic videtur. So. Quid ergo, iter hoc perambularunt senes, an iuuenes? Ph. Senes igitur au-

ſcultandi. Ph. *Omnes indifferenter?* So. *Acutè rogas non omnes promiſcuè: ſed quemadmodum de via, ſic de vita, vtri noriunt viam, qui eam peregerunt, nihil animaduertentes, aliud agentes, animo non minùs peregrinante quàm corpore? an qui annotarunt diligenter & attentè ſingula, & memoria mandarunt?* Ph. *Nimirum hi poſteriores.* So. *Ergo in conſilio de vitæ ratione capiendo, non audiendi iuuenes, qui itur hoc nunquam ſunt ingreſſi: quanto minus adoleſcentes, & quod ſtultiſſimum atq; indigniſſimum, pueri? neque ad id admittendi ſenes imprudentes, laſciui, dementes, deteriores pueris: quos diuina oracula execrantur, quòd ſunt pueri centum annorum. Solis prabendæ aures ſenibus magni iudicij, vſus rerum & prudentiæ.* P. *Quo ſigno eos dignoſcam?* So. *Nimirum ætate iſta, fili, nullo adhuc, ſed vbi maius & firmius acceſſerit iudicium, facilè id cognoſcis ex verbis & factis, tanquam nota certiſſima. Interea verò dum ea ingenij facultate non vales, te crede cunctium, & committe patri tuo, & ijs, quos tibi Pater adiunxit inſtitutores ac magiſtros, infirmæq; iſtius ætatis gubernatores, & quaſi manuductores: per eam viam quam tu nunquam iniiſti. Nam pater, cui charior es quàm ipſemet tibi, maior eſt de te cura, quàm tibi ipſi, atque ad eam rem non ſolùm ſuo vſus eſt concilio, ſed hominum ſapientum.* Mo. *Nimis diu tacui.* So. *Ita planè, præter morem tuum, eamq; rem ego iamdudum vehementer demirabar.* Mo. *An non pater tuus Philippe, & Rex Galliæ, & alij magni Reges ac Principes, ſine litteris, & labore iſto tam moleſto, quem hic teneris tuis humeris inclementer imponit, regna et ditiones ſuas regunt, & in officio continent?* Sop. *Nulla res tam facilis eſt, quæ non fiat difficilis, ſi inuitus facias. Non eſt opera literis impenſa, laborioſa ei, qui lubens eam ſubit: qui autem inuitus, ei vero vel luſitare & in locis deambulare amœniſſimis, graue ac intolerandum eſt: Tibi Morobule, nugandi auidiſſimo et nugis ſemper aſſueto, ſerium aliquid vel agere, vel audire inſtar eſt mortis: viciſſim alij complures vitam ſibi exiſtimarent acerbam, ſi ad iſtum modum*

dum

dum vitæ suæ rationes instituerent. Quàm multi sunt, in aulis præsertim, quibus nihil est dulcius, quàm otium torpens, atque inertissimum? admonere manum alicui operi, tormenti est loco: quàm multi vicissim in populis, qui emoriantur citiùs, quàm sic dies omnes vacuos transigere: & celeriùs delassentur nihil agendo, quàm ab intentione animi in negotium aliquod. Sed vt respondeam tibi de Cæsare & Rege Galliæ, audies à me in vniuersam de senibus, quos putas eos esse, qui spacium hoc vitæ decurrissent. Si omnes quotquot viam quampiam peregissent, concorditer narrent, se per viam in locum incidisse plenum difficultatis & periculi, ex quo saucij & pessimè affecti discesserint: quòd si eiusmodi iter ruxsum essent ingressuri, nihil diligentiùs cauerent, quàm illud discrimen: quid tu censes, annon hominis foret amentissimi, quum eadem ipse via insisteret, non recordari tanti periculi, non illud deuitare? Phi. Nondum texeo, quid velis. Sor. Faciam igitur planiùs exemplo: finge esse supra flumen illud tabulam angustam pro ponticulo: referant tibi omnes quotquot equo insidentes tentarint illam transire, decidisse in aquam, adiisse vitæ discrimen: egrè esse extractos semiuiuos: intelligisne hoc? Phi. Bellissimè. Soph. Quid tu iam, annon tibi demens viderere, si faciens illac iter, nõ ex equo descenderes, & effugeres id periculũ, in quod alios veniss̃e audis? Phi. Nimirum ita agerem. Sop. Et meritò. Quære tu iam ex senibus, quid maximè senserint incõmodum in vita, quid eos prætermisisse doleat, & vehementer pœniteat? omnes tibi vno ore respondebunt, qui aliquid didicerunt: Non plus didicisse: qui verò nihil; Non adhibuisse operam, vt aliquid scirent. In hanc querimoniam ingressi, non faciunt finem referendi, missos se fuisse à parentibus aut educatoribus, ad scholas & magistros literarum; se tamen vanis delectatiunculis vel lusionum, vel venationum, vel amorum aut eiusmodi nugarum illectos, amisisse pulcherrimas è manibus discendi occasiones: itaq; conqueruntur de fato suo, sortem suam deplorant, ac semet ipsos accusant,

tusant, damnant, interdum quoque execrantur. Vides ergo locum hunc desidiæ atque ignorantiæ esse in via hac vitæ maxime infestum & periculosum, vnumque omnium, præcipuè deuitandum: quoniam quidem audis tam miserabiles eorum querelas, qui in illum sunt collapsi: is est igitur omni cura & diligentia cauendus; & segnitie, otio, deliciis, nugis reiectis ac spretis, in studia literarum, cultumque bonæ mentis tota animi intentione incumbendum. Tu hac de re patrem tuum roga, tametsi iuuenem adhuc: & tu Morobule tuum iam senem: intelliget is ex eis veram esse meam sententiam.

LVDVS CHARTARVM SEV FOLIORVM.

Valdaura, Tamayus, Lupianus, Castellus, Mauricus.

VAlda. *Quàm asperum tempus, quàm rigens & sæuum cœlum, quàm obscænum solum!* Tam. *Quid nos monet hic cœli ac soli habitus?* Vald. *Non egredi domo.* Ta. *Quid verò domi agere?* V. *Ad luculentum focum studere, me ditari, cogitare de rebus quæ aliquid emolumenti adferant menti & probis moribus.* Cast. *Id quidem agendum præcipuè, nec aliquid esse debet homini antiquius. Sed vbi ab intentione illa delassatus fuerit animus, quò diuertet, hoc duntaxat tempore?* Ta. *Alys quidem aliæ sunt animorum refectiones, ego verò lusu foliorum magnoperè oblector & recreor.* Tam. *Et hæc temporis qualitas eò inuitat, vt abdamus nos in cubiculum bene clausum, & obseptum vndiq; à vento & frigore, lucente camino, mensa posita cũ chartis.* Val. *Istud placet.* Tama. *Tum pecuniæ promatur nonnihil, & calculi ad computandum.* Vald. *Nihil opus erit calculis, si minutuli adsint numi.* Tamayus. *Ego nullos habeo, præterquam aureos & argenteos crassiores.* V. *Cõmuta*

aliquos ex argenteis minuta pecunia: heus puer, cape ſiuſeros hos ſimplos, duplos, ſeſquiduplos, triplos, & à numulario cura nobis numos minutos, ſimplos, duplos, triplos, non maiores. Tamayus. *Quàm nitidi ſunt hi numi?* Vald. *Nimiùm recentes adhuc, & aſperi.* Tamayus. *Concedamus in forum aleatorium, vbi omnia inueniemus parata.* Caſt. *Non expedit: Nam haberemus arbitros plurimos, quid refert ludas illic, an via publica? Conſultius fuerit, vt recipiamus nos in cubiculum tuum, & accerſamus ex ſodalibus aliquos, maximè animo reſocillando idoneos.* Tama. *Tuum conclaue eſt ad id commodius: nam in meo cubiculo ſubinde à pediſſequis matris interpellaremur, aliquid ſemper quæritantibus in arcis mundi muliebribus.* Val. *In cunatione igitur.* Tam. *Eſto ita, eamus. Puer ſiſte hic nobis Franciſcum Lupianum & Rodericum Maricum, & Zoilaſtrum.* Vald. *Mane: minimè verò Zoilaſtrum, hominem iracundum, rixoſum, clamoſum, calumniatorem, & qui minimis de rebus excitat ſæpe atroces tragœdias.* Caſt. *Optimè profectò mones, nam ſi adoleſcens talis recreationi ſe noſtræ admiſceret, non eſſet id ludere, ſed ſeriò rixari: accerſe igitur pro illo Rimoſulum.* Vald. *Neque hunc, niſi velis, quæcunque hic fuerimus nugati, ante ſolis occaſum nota eſſe toti ciuitati.* Ca. *Tam bonus eſt præco?* Vald. *Etiam rerum quas ſciri nihil attinet: nam res bonas ſecretiùs reticet, quàm myſteria Eleuſina.* T. *Veniant ergo Lupinus, & Manricus ſoli.* C. *Hi ſunt belli ſodales.* T. *Et mone illos, vt afferant ſecum numulos; quicquid eſt autem ſiueritatis & ſerij, domi commendent Philopono tetrico; veniant facetijs, lepore, gratijs comitati.* L. *Sallui ſitis ſodales feſtiuiſſimi.* Ta. *Quid ſibi vult contractio iſtæc frontis? exporrigite iſtos vulticulos: an non eſtis iuſſi cogitationes omnes literatas apud Muſea deponere?* L. *Cogitationes noſtræ literariæ ſunt adeò illiteratæ, vt eas Muſæ quæ ſunt in Muſæo, reſpuant.* M. *Saluete.* Vald. *Salus eſt dubia, quando ad acies & pugnas vocamini, & quidem quibus reges ſint interfuturi.* Tam. *Eſte*

bant

bono animo: crumenæ impetuntur, non iugula. Lupia. *Crumena plerisque est pro iugulo, & pecunia pro sanguine ac spiritu: veluti istis Caribus, quorum vitæ contemptus instrumentum est regibus ad exercendos suos furores.* Ma. *Nolo ego esse actor in hac fabula, sed spectator.* Tam. *Qui sic?* Ma. *Quia sum infortunatissimus, semper à ludo discedo victus & spoliatus.* Tam. *Scis quid dicunt prouerbio aleatores? Ibi quærendam esse togam vbi amiseris.* Ma. *Verum: sed periculum est, ne dum togam amissam quæro, perdam & tunicam, & interulam.* Tam. *Accidit quidem hoc non rarò: sed qui non periclitatur, non ditescit.* Ma. *Ea est metallicidarum sententia.* Tam. *Imò etiam Iani medij Antuerpiensis.* Va. *Rectè habet: non possumus nisi quatuor ludere, sumus quinque, sortiemur quis erit aliorum spectator.* Ma. *Ego ero, sine sortione.* Val. *Nihil tale, nulli est facienda iniuria: non cuiusquam voluntas id decernet, sed sors, cui primus Rex obtigerit, sedebit otiosus spectator; &, si quid inciderit controuersiæ, iudex.* Lu. *Ecce vobis fasciculos duos foliorum integros, alter est Hispaniensis, alter Gallicus.* Val. *Hispaniensis hic non videtur iustus.* Lu. *Quid ita?* Vald. *Quoniam absunt decades.* Lu. *Non solent illi habere, vt Gallici. Chartæ enim Hispanæ, quemadmodum & Gallicæ, in quatuor sunt genera seu familias diuisæ. Hispanæ habent aureos numos, carchesia, baculos, enses. Gallicæ, corda, rhombulos, trifolia, vomerculos, seu pallas, seu spicula: est in quaque familia, Rex, Regina, eques, monas, dyas, tryas, quaternio, pentas, senio, heptas, ogdoas, enneas. Gallicæ habent etiam decades: & Hispanis aurei, & carchesia potiora sunt pauciora, contrà enses & baculi. Gallis autem plura sunt meliora.* Castel. *Quo lusu ludemus?* Vald. *Triumpho Hispanico, & distributor retinebit sibi indicem chartam si sit monas, aut imago humana.* Man. *Sciamus iam, quis erit ludo exclusus.* Tamay. *Probè mones, cedo folium, hoc est tuum, hoc istius, hoc Lupiani: tu es Iudex.* Valdau. *Malim te mihi iudicẽ quàm*

colluſorem. Lupia. *Bona verba, cur iſtuc queſo?* Vald. *Quia es in ludendo admodum vafer, & cauillator: tum aiunt te artem tenere componendi folia, vt tibi expediant.* Lupia. *Non habet fraudem mea luſio, ſed imperitiæ tuæ induſtria mea videtur impoſtura, quod ferè ignaris contingit. Cæterùm quî tibi placet Caſtellus, qui ſimul ac lucratus eſt pauxillum pecuniæ, deſerit colluſores?* Tamayus. *Eludere eſt hoc quidem potiùs quàm ludere.* Valdaur. *Leuius hoc malum: nam ſi vincatur, affixus erit ludo, clauo pluſquàm trabali.* Tamayus. *Sed luſuri ſumus bini, duo contra duos; quomodo erimus comparati?* Valdaur. *Ego ludi huius inſciens, adhærebo tibi, Caſtelle, quem audio eſſe callentiſſimum.* Tamayus. *Adde etiam callidiſſimum.* Caſtel. *Non eſt hîc opus electionibus, ſorti ſunt committenda omnia, quibus obuenerint plura puncta, aduerſus eos pugnabunt, quibus pauciora.* Valdaur. *Eſto ita, aſſigna folia.* Mauricus. *Vt optaueram, ego & Caſtellus ab eadem ſtamus parte, contrarias tuentur partes Valdaura & Tamayus.* Valdaur. *Sedeamus vt ſolemus decuſſatè: da mihi illam ſellam reclinatoriam, vt quietius perdam.* Tam. *Appone ſcabella, aſſideamus iam, ſortire cuius ſint primæ partes.* Valda. *Mæ ſunt, diſtribue tu Caſtelle.* Caſt. *Quomodo? à ſiniſtra in dextram more Belgico? aut contrà Hiſpano more, à dextra in ſiniſtram.* Vald. *Hoc more, quoniam ludo Hiſpanorum vtimur, & reiecisſim decades?* Caſtel. *Etiam: quot folia dabo ſingulis?* Valda. *Nouena.* *Sed quenam erit ſponſio?* Mauri. *Terni in ſingulas manus denarij cum geminatione ſponſionis.* Caſt. *Senſim mi Maurice, nimiùm properas, non eſſet is luſus, ſed furor, vbi tantum pecuniæ veniret in periculum: quomodo poſſes tu oblectari in anxietate illa, ne tot nũmi tibi pereant? denarij ſinguli ſufficient, et auctius ſponſionis erit dimidij, nempe aſſium quinque.* Valdaur. *Rectè conſulis, ita nec nihil ludemus, quod eſt inſipidum: nec quod doleat, quod eſt acerbum.* Caſtel. *Habetis ſinguli nouena folia? cordium eſt familia*

b a X a b

milia dominatrix: & hæc Regina est mea. Valdau. Nescio quàm fœlix est omen hoc, certè est verissimum dominari vulgo corda fœminarum. Castel. Desine speculationes; respondeo ad hoc, augeo sponsionem. Valdaur. Ludum habeo dissipatum, & malè cohærentem, cedo tibi. Tama. Et ego item: distribue tu Maurice. Valda. Quid agis? non vertis chartam indicem? Mau. Volo priùs meas computare, ne plures aut pauciores acceperim. Valdaur. Vnam habes plus iustè. Mau. Deponam. Vald. Non est ea lex lusus, sed vt vicem tuam amittas distribuendi, & transeat ad sequentem, cedo fòlia. Mau. Non faciam, quandoquidem nondum protuli indicem. Valdaur. Imò facies per Deam. Castel. Apage, quid venit in mentem, mi Valdaura? Insiurandum admisces rebus leuissimis, quod vix grauissimis rebus adhiberi conuenit. Maur. Quid dicis, iudex? Lup. Profectò ignoro quid sit in eo facto statuendum. Maur. Qualem iudicem nobis præfecimus sine iudicio? ducem sine oculis. Valdaur. Quid ergo fiet? Man. Quid tandem? nisi vt mittamus Lutetiam, qui hac de re adferat nobis aliquod Senatusconsultum. Cast. Misce omnia, & rursum impartire. Tam. O qualem ludum mitto de manibus, non obueniet mihi hodie similis. Cast. Misce probè istæc fòlia, & præbeto singulis attentiùs. Vald. Rursum augeo sponsionẽ. Ta. Num non prædixi, non habiturum me hodie in manibus ludum illi parem? semper sum infortunatissimus, cur ego ludũ vel aspicio oculis? Cast. Hoc verò non est ludere, sed se afflictare: hoc est refici, & recreari animum, ita concitari? ludum oportet esse ludum, non molestiam. Maur. Sustine paulisper, ne abijcias fòlia; nam est panicum. Vald. Responde igitur, an recipias. Maur. Recipio & rursum augeo. Valdaur. Quid tu speras me ferocibus tuis verbis protelare? non concedo. Mau. Effare tandem semel, & expeditè, admittis ne? Vald. Etiam, & quidem libentissimè, & animus instigat me tali ludo maiore pretio certare, sed istud inter amicos sufficit. Tama. Quid verò, me non computatis inter

Panicum: vanus terror.

vos?

viuos? adeò nulla est mei mentio? Castel. *Quid igitur tu ad hæc, homo fœnee?* Tam. *Ego verò augeo mea ex parte depositum.* Maur. *Quid tu dicis, Castelle?* Cast. *Nunc me consulis, posteaquàm tua opera depositum creuit in immensum: ego incrementum hoc non auderem hoc meo ludo sustinere.* Vald. *Responde affirmatè.* Cast. *Non habeo quod sic respondeam: sed valde ambiguè & dubitanter, & cunctabundè, & timidè, & diffidenter: estne sic satis expressè dictum?* Man. *Deum immortalem, quanta copia? Non tam densa nuper cadebat grando. Sed quæso te, periclitemur paulisper.* Castel. *Experiamur, quando ita tibi placet, à me verò ne speraris magnam opem.* Mauri. *Feres tamen quas poteris suppetias.* Castel. *Nihil necesse id habes admonere.* Mauri. *Planè victi sumus.* Tama. *Vicimus denarios quatuor, misce.* Vald. *Addo asses quinque.* Castel. *Nescio an cedam: nam scio me certò victum iri.* Tam. *Rursum alteros quinque.* Castel. *Quid tu ad hanc prouocationẽ dicis?* Maur. *Quid dicam? fugio.* Castel. *Tu perdidisti proximum ludum, sine me hunc arbitratu meo perdere. Sentio me esse inferiorem: sed sustinendum est quamdiu aliquid videro superesse virium.* Vald. *Quid ergo dicis? recusas?* Castel. *Non. Imò addico.* Tam. *Valdaura, non nosti hunc Castellum? Superiorem habet ludum tuo, sed ita solet calidos prouocatores illectare in suum rete. Vide ne quò progrediaris temerè, vbi tenearis irretitus.* Valdau. *Diuûm fidem, quomodo potuisti diuinare folium mihi postremum restare huius nationis?* Castel. *Noui omnia folia.* Valdau. *Non omnino est istuc incredibile.* Castel. *Ita planè, noui à facie.* Valda. *Fortasse etiam à tergo.* Castel. *Nimiùm suspicios⁹ es.* Valda. *Tu me facis: eat hoc cum tua bona venia.* Tama. *Dispiciamus, num quæ sunt chartæ auersæ maculatæ, vnde possint noscitari.* Valda *Faciamus, quæso vos, ludendi finem: angit me hic ludus, tam infœliciter cedendo.* Cast. *Vbi voles: sed fortasse non in ludo est vitium, sed in tua imperitia, qui nescis*

ludum

ludum scienter ad victoriam accommodare, sed iacis folli absque arte, vt sors tulerit: ratus nihil interesse quid priùs, quid posteriùs mittis, quis quo loco sit iacturus. Tama. *Omnium rerum est satietas, etiam voluptatum, & ego defessus sum iam cedendo: assurgamus aliquantisper.* Lu. *Cape testudinem hanc, & aliquid nobis cantilla.* Ta. *Quid tandem?* Lu. *De ludo quippiam.* Tam. *Carmen Virgilij.* Lu. *Isthuc ipsum: aut si mauis, Viuis nostri, quod ille nuper canebat dembulans in pomœrio Burgensi.* Vald. *Anserina voce.* Lup. *Cane tu olorina.* Ta. *Deus meliora: nam olor non canit, nisi fato iam vrgente.*

Ludunt & pueri, ludunt iuuenésque, senésque,
Ingenium, grauitas cani, prudentia, ludus.
Denique mortalis, sola virtute remota,
Quid nisi nugatrix, & vana est fabula, vita?

Vald. *Possum vobis confirmare, esse carmen bene expressum, tanquam ex spongia arida.* Lu. *Tanta cum difficultate componit carmen?* V. *Magna, siue quòd rarò, siue quòd non libenter, siue quòd aliò fert eum ingenij pronitas.*

LEGES LVDI.

Varius Dialogus de Vrbe Valentia,
Borgia, Scyntilla, Cabanillus.

BOrg. *Vndè tu iam nobis Scintilla iucundissime?* Scin. *Lutetia.* B. *Qua tandem Lutetia?* S. *Qua tandē quæris, quasi sint multæ.* B. *Etiam si sit vnica, ea quænam sit ignoro, aut vbi sita.* S. *Lutetia Parisiorum.* B. *Parisios nominari audieram, & quidem sæpè, Lutetiam nunquam. Est ergo Lutetia, quos nos Parisios dicimus. Ea igitur est causa, cur tu iam diu nullus es visus Valentiæ, et potissimū in Sphæristerio nobilitatis.* Sc. *Alia ego vidi Sphæristeria Lutetiæ,*

alia Gymnasia, alios ludos, longè istis vestris vtiliores ac præstantiores. Borgia. Ecquos quæso? Scin. Triginta Gymnasia plus minus in Academia illa omni eruditionis, & scientiæ & sapientiæ genere referta; doctos præceptores, iuuentutem studiosissimam & optimè moratam. Borgia. Vulgus scilicet hominum. Scinti. Quid tandem vocas vulgus? Borgia. Fæcem plebis, filios sutorum, textorum, tonsorum, Fullonum, & eiusmodi artificum, atque operariorum. Scin. Vos, hîc, vt video, ex vestra hac Ciuitate metimini orbem vniuersum, & eosdem tota Europa existimatis esse mores, quos hîc: dixo iuuentutem illic esse frequentissimum, principum, procerum, nobilium, & hominum locupletissimorum, non ex Gallia modò, sed ex Germania, Italia, Britannia, Hispania, Belgia, admirabiliter addictam studijs literarum, parentum & institutorum præceptis & iussis; quorum more non simplici tantùm admonitu formentur, sed acri reprehensione, quum est opus, etiam castigatione, plagis, verberibus: quæ omnia & accipiuntur, & perferuntur animis moderatissimis, & vultu modestissimo. Caban. Audiui sæpenumerò eiusmodi narrari mihi, quum agerem in Gallia Legatum Ferdinandi Regis. Sed omitte quæso nunc ista, aut differ in aliud tempus. Vides nos esse in ludo Maraculi, cui est proximum Carrosorum. Hoc age, de pila sit iam sermo, oblectandi nostri gratia. Scin. Amabò ne assideamus, sed deambulantes colloquamur quæ fuerit collubitum: qua ibimus? hacne per Diui Stephani, an illac ad portam regalem: & visemus in regia Fernandum ducem Calabriæ? Cab. Ne fortè optimi Principis interpellemus studia sapientiæ. Borg. Præstabit mulas accersere, vt vehentes loquamur. Cabanil. Ne amittamus quæso, vsum pedum & crurum, tempus est sudum ac serenum, & aura frigidiuscula, satius erit pedestres, quàm equestres incedere. Borgia, Eamus hac igitur per Diui Ioannis Hospitalem, ad vicum marinum. Cab. Spectabimus inter decoras formas. Bor. Apage pedestres, erit dedecori.

Scin.

Scintilla. *Maiori est, mea sententia, dedecori, viros pendere de iudicio puellarum rudium atque ineptarum.* Cabanillus. *Visne vt vestìa eamus per plateam ficus, & diua Tecle?* Scintilla. *Non, sed per vicum tabernæ gallinaceæ: nam in eo vico cupio videre ædes, in quibus natus est Vines meus: sunt enim, vt accepi, descendentibus ad sinistram postremæ in vico: & inuisam eadem opera, sorores eius.* Borgia. *Omitte nunc quæso muliebres visitationes: si mulierem vis alloqui, eamus potiùs ad Angelam Zabetam, cum qua eruut confabulationes literatæ.* Caba. *Vtinam, si id cupitis, adesset Marchiona Zeneti.* Scintilla. *Si vera sunt quæ de illa cum essem in Gallia audiui, maius est id argumentum, quàm vt de illo tractari leuiter, & ab aliud agentibus vel possit, vel debeat.* Borgia. *Ascendemus ad diui Martini, an descendemus per vicum Valesij, ad plateam villæ rasæ?* Caban. *Hac, inde ad sphæristherium Barzij, seu nauis Masconorum.* Borgia. *In Gallia habetisne ad hunc modum ludos in publico?* Sc. *De alijs Galliæ vrbibus non possum tibi respondere, Lutetiæ scio nullum esse: sed in priuato multa, velut in suburbijs diui Iacobi, diui Marcelli, diui Germani.* Cab. *Et in ipsa ciuitate famosissimum, quod vocant Braçhæ.* Borgia. *Luditur eadem illic ratione, qua hic?* Scintilla. *Eadem prorsum, nisi quòd magister ludi præbet illic calceos, & pileos lusorios.* Borgia. *Cuiusmodi sunt?* Scintilla. *Calcei sunt coactilitij.* Borg. *Non essent hîc vtiles.* Caban. *Videlicet in via lapidosa: in Francia verò & Belgia luditur super pauimentum lateribus constratum, planum & æquabile.* Scin. *Pilei sunt æstate leuiores, in hyeme autem crassi, profundi, cum offendice sub mento, ne in agitatione vel elabantur ex capite, vel decidant in oculos.* Bor. *Offendimento hîc non vtimur, nisi quum est ventus vehemẽtior: sed quales habent pilas?* Sc. *Nullos ferè folles, vt hic: speculas minores vestratibus, et multo duriores, ex corio albo: tomentũ est, non vt in vestris lanugo è pãnis tonsa, sed pili ferè caninicam ob causam rarò luditur palma.* B. *Quomodo ergo*

percu-

percutiunt pilam? *pugno, vt folles?* Scin. *Ne sic quidem, sed reticulo.* Borg. *Confecto ex filo?* Scin. *Ex fidibus crassiusculis, quales fere sunt sextæ in testudine; habent finem tensum & reliqua, vt hîc in ludis domesticis: sub finem missse globulum, vitium est seu peccatum: signa sunt bina seu mauis metas: numeri quaterni, quindecim, triginta, quadraginta quinq, seu antegressio, æqualitas numerorum: victoria, quæ est duplex. Vt quum dicitur vicimus signum, & vicimus ludum. Pila autem vel ex volatu remittitur, vel ex primo resultu: secundus enim ictus est iuualidus, & ibi fit signum, vbi pila est percussa.* Borgia. *Non sunt aliæ lusiones quàm sphæræ?* Scin. *In ciuitate, quot hîc, aut plures: sed inter scholasticos nulla alia permissu magistrorum exercetur, sed interdum clàm luditur folÿs & aciebus: pueriles tales, nequiores taxillis. Non institutorem habebamus Ameum, qui obscœno die lusum foliorum concedebat: sed de illo, & in vniuersum de lusione omni, tulerat sex leges, quas descriptas in tabella appenderat in cubiculo.* Borgia. *Ne graueris, rogo te, & eas nobis referre, quemadmodum alia feciſti.* Scin. *Pergamus deambulare. Nam incredibili teneor disiderio patriæ aspiciendæ, tam diu à me non visæ.* Borgia. *Conscendamus mulas, ut ambulemus commodius, tum etiam honestius.* Sc. *Honestatem hanc non emerim crepitu digitorum.* Bor. *Ac ne ego quidem, vt verum fatear, manum ob eum mouerim; sed nescio quo pacto magis id videtur decere nostras personas.* Caba. *Isthuc quidem recte: sed sumus tres, & in angustis vÿs aut bominum frequentia distungeremur, vnde necesse esset interrumpi sermonem, vel multa semper à nostrûm aliquo non exaudiri, neque intelligi.* Bor. *Esto sanè ita, pergamus pedestres: ingredere per angiportum hunc ad plateam Pegnarogiorum.* Scin. *Optimè, inde per fabros clauiles ad vicum dulciarium, tum ad forum fructuarium,* Borgia. *Quin potius olitorium.* Scin. *Verumq; est; qui libentius oleribus vescuntur, vocant olitorium; qui fructibus, fructuarium. Quæ amplitudo fori, quæ descriptio, vendentium, &*

verum

rerum venum expositarum, qui odor ex fructibus, quanta varietas, mundities, nitor? non possint horti excogitari, huic foro pares: qua autem ædilis nostri, & eius ministrorum solertia, & diligentia, ne quis emptor fraude à venditore capiatur? Estne ille qui mula vehitur, Honoratus Ioannius? C. *Non, vt arbitror: nam vnus ex meis pueris qui eum modò conuenit, reliquit illum abdentem se in bibliothecam suam: qui si sciret nos vnà esse, non deesset haud dubiè nostro sermoni, & nostris ludis seria sua post haberet.* Bor. *Profer tandem leges.* Sc. *Extricemus nos ab hac turba per plateam diuæ Virginis redemptoriæ, ad vicum fumalis, & D. Augustini, vbi minor est frequentia.* Cab. *Ne discedamus tam procul ab vrbis corpore: ascendamus potiùs per vicum crumenarium ad cliuum, inde ad vicum militarem, & ædes familiæ vestræ Scintillæ, cuius parietes lugere adhuc videntur mihi heroem illum comitem Oliuanum.* Bo. *Imò luctu deposito, talem iuuenem in tanti senis locum successisse seriò triumphant.* S. *O quàm iuuat intueri curiam, & quadruplex forum perfectæ vrbis! quod iam ferè familiæ vestræ Cabanillæ hæreditarium videtur, ciuile, criminale, & tercentum solidorum; quæ ædificia, quæ facies vrbis?* B. *Nusquam potes rectiùs leges ferre, quam in foro & curia: eda tandem. Nam de laudibus, seu de admiratione potiùs nostræ ciuitatis aliàs erit dicendi locus aptior.* S. *Prima lex, quando ludendum: homo propter res serias est conditus, non propter nugas & lusus. Lusus autem reperti ad reficiendum animum lassum à seriis: tunc igitur ludendum quum animus aut corpus erit defatigatum: nec aliter sumendum, quàm somnus, cibus, potus, et alia, quæ vires renouant ac reficiunt: alioqui in vitio est, quemadmodum alia, quæ non suo fiunt tempore. Secunda lex, cum quibus ludendum: quemadmodum facturus iter, aut iturus ad conuiuium, diligenter dispicis qui sunt futuri sodales aut comites, sic in ludo animaduertendum, cum quibus ludes, vt sint homines tibi noti: nam in ignotis, magnum est periculum, & verum prouerbium Plauti: Lupus est homini*

mihi homo, qui qualis sit non nouit: sint etiam belli, festiui, comes, cum quibus periculum non sit, ne rixeres, aut pugnes, aut aliquid vel agas, vel dicas turpiter atq; indecorè; ne sint blasphemi in Deum, aut deieratores: non in dictis spurci, ne quid ex contagione affricetur tuis moribus prauum, aut flagitiosum: denique sint ij, qui non aliam ad ludum mentem adferant, quàm tu: nempè vt à labore conquiescat & leuetur animus. Tertia lex. Quo ludo. Primùm, noto: nam in ignoratione non potest subesse delectatio, nec ludentis, nec colludorum, nec spectatorum: deinde quod simul animum reficiat, & corpus exerceat, siquidem tempus & valetudo patitur. Sin secus, ludus sit in quo non omnia possit mera fortuna: sit etiam peritia, quæ possit casum corrigere. Quarta lex. Qua sponsione. Nec vlla sponsione, quod est fatuum, & celerimè exatiat: neq; ita magna, quæ in ipsa lusione inquietet animum, & si vincaris, mordeat ac discrutiet: non est is lusus, sed carnificina. Quinta lex. Quemadmodum, vt antequàm ad ludendum assideas, reputes te ad refocillandum animum venire, in cuius aleam conijcias pauculos numos, hoc est, emas illis refectionem defatigationis, cogita esse sortem, hoc est, variam, incertam, instabilem, communem, nullam idcirco tibi fieri iniuriam, si perdas: vt id feras æquo animo, ne contrahas vultum, & suffundas cum tristitia: ne prorumpas in conuitia, & maledicta aut aduersus colludorem, aut quempiam ex spectatoribus si lucrifacias, ne sis in colludorem insolenter dicax, prorsum toto ludo sis comis, hilaris, facetus, iocosus citra scurrilitatem & petulantiam: ne des significationem vllam fraudis, sordium, aut auaritiæ: in contentione ne sis pertinax, minimè omnium iurato, memor rem illam totam (etiam si meliorem causam habeas) non esse tanti, vt nomen Domini adferas in testimonium. Spectatores memineris esse velut iudices ludi: si quid illi pronunciarint, cedito, nullam edens notam improbationis: hoc modo & lusus fit delectatio, & probi adolescentis grata est educatio ingenua. Sexta lex, quamdiu ludendum. Quod sentias animum renouatum iam, &

re-

reparatum ad laborem, & vocat hora ad negotium serium. Qui secus faxit, improbè factum videri: velitis Quirites, iubeatis. Borg. Cab. *Sicuti rogauit.*

CORPVS HOMINIS EXTERIVS.

Durerius pictor, Grynæus, Velius.

DVrerius. *Facessite hinc, nam vos nihil emetis, sat scio: & estis mihi impedimento, quo minus accedant emptores propiùs.* Grynæus. *Imò verò nos volumus emere, modò vel pretium relinquas nostro arbitratui, & tempus ipse præscribas: aut contrà, nos tempus, tu pretium.* Du. *Bella negotiatio: mihi nihil est opus tricis eiusmodi.* G. *Cuius est hæc Imago, & quanti iudicas?* Du. *Imago est Scipionis Africani, & iudico sestertijs numis quadringentis, aut non multo minoris.* G. *Quæso te priusquam verbo vno eam addicas nobis, examinemus artem picturæ: hic Velius est sesquiphysicus, peritissimus humani corporis.* D. *Iamdudum intelligo me à vobis intricari: sed interea dum mercatores nulli adsunt, nugamini quantum libuerit.* Gryn. *Nugas tu vocas peritiam artis tuæ: quid faceres alienæ?* Ve. *Primum omnium verticem contexisti capillis multis & planis, quum vertex dicatur, quasi vortex, à vertendis capillis: vt in fluuijs videmus, quum aqua se conuoluit.* Du. *Inepte, non consideras eum esse malè pexum more illorum temporum?* Ve. *Brechma habet inæqualitur deflexum.* D. *Acceperat vulnus miles ad trebiam, quum seruauit patrem.* G. *Vbi tu id legisti?* D. *In decadibus Titi Liuij amissis.* V. *Tempora sunt nimis tumentia.* Du. *Caua essent signũ dementiæ.* V. *Cur dicit Cato inter cætera oracula, Frons occipitio prior est?* D. *Quàm estis fatui! an non in quouis homine prius cernis frontẽ quàm occiput?* G. *Quosdam prius video auersos, quam aduersos.*

D. Et

Dur. *Et ego libenter, vt tales emptores & milites.* Vel. *Cato sensit præsentiam domini potiorem esse ad curationē rerum quàm absentiam. Cæterùm cur antias adeò longas?* Dur. *Loqueris de his caproneis?* Vel. *Etiam.* Dur. *Non habuerat multis mensibus tonsorem ad manum, velut in Hispania.* Vel. *Glabellam hanc cur non contra ipsius verbi etymon fecisti hirtam?* Dur. *Tu ipse vulsellis pilos detrahito.* Vel. *Et vibrissas extantes extra nares: sed tu, quæ tua est versutia, culpam abs te reijcies in tonsorem.* Dur. *Inscie, non animaduertis eos fuisse ætatis illius mores, seueros, tristes, rusticanos?* Ve. *Imperite, non legisti Scipionem hunc ex omnibus sui temporis hominibus excultissimum & politissimum fuisse, & amantem elegantiarum?* Dur. *Expressus est, quum exularet Linterni.* Gr. *Supercilium hoc est grande, & conueniens Latios cilium habet nimis canum, & genas depressas.* Dur. *Ex vigilijs castrensibus.* Gry. *Tu non solùm es pictor, sed rhetor, valdè versatus in translatione criminum.* Durierus. *Et vos quantum intelligo, in criminationibus.* Velius. *Malas habet nimiùm tumentes, & buccas istas.* Dur. *Inflat classicum.* Grynæus. *Et tu inflabas calicem, cum hæc pingeres.* Velius. *Imò verò vtrem, sed alibi fecisti pilosum, palpebras ferè nullas appinxisti.* Dur. *Ex morbo illi deciderunt.* Gry. *Quo morbo?* Dur. *Quære ab illius medico.* Gryn. *Iamne intelligis? ob tuam tantam imperitiam detrahi debere de summa centum sestertios?* Dur. *Imò ob vestras cauillationes & interrogationes adeò molestas, adeò ducentos oportere.* Vel. *Pupulas habet hic glaucas, atqui ego audiui ceruleas habuisse.* Dur. *Et ego cæsias, vt Minernam bellatricem.* Velius. *Irques fecisti nimiùm carnosos & sinus humentes.* Du. *Flebat, accusatus à Catone.* Vel. *Mandibulæ sunt nimis longæ, & barba densissima ac prosissima: tum pilos dicas setas porcinas.* Dure. *Vos sine modo vllo estis loquaces, & argutuli cauillatores. Abite hinc: nam tabulæ non fiet vobis ampliùs copia.* Vel. *Amabò mi Dureri, dum alios non habes licitatores, sine nos hic cauil-*

lari

lari. Dur. *Qua mercede?* Vel. *Adscribemus amabò hic tibi singula dissicha, quò tabula fiet vendibilior.* Dur. *Nihil opus est meæ arti vestra commendatione: nam periti emptores, & picturæ intelligentes, non emunt versus, sed artificium.* Vi. *Sed naves habet nimium patulas.* Du. *Erat iratus accusatoribus.* Ve. *Non videmus valleculam.* Dur. *Latet sub barba: ac ne mentum quidem cernitis, neque anthereonem.* Gry. *Horum omnium feciſti tu compendium beneficio grandis barbæ.* Vel. *Collum placet mihi rectum, & musculosum, item iuguli.* Dur. *Gratulandum est superis, quòd aliquid tibi probatur.* Ve. *At ne nihil in hoc quoque desiderem, iugulos non habet satis cauos, quod in Socrate Physiognomen annotatum, tardi esse ingenij signum pronunciauit. Armos istos voluissem paulo erectiores, & ampliores.* Dur. *Non tam erat miles bellator, quàm imperator. Non audiuisti apophthegma huius? de quo quum milites quidam dicerent non adeò eum esse valentem militem, ac imperatorem sapientem: is respondit? Imperatorem me genuit mater mea: non militem. Sed discedite, si non estis empturi: nam video accedentes quosdam negotiatores publicanos.* V. *Eamus deambulatum, & inter nos de humano colloquemur corpore, sine Scipione ac tabula. Simus nasus non decet generosam faciem.* Gr. *Quid bosinus, quales fuerunt Hunni?* Ve. *Apage monstra.* Gry. *Silones non sunt minùs deformes. Persæ Aquilas venerabantur, propter Cyrum, quem ferunt ea fuisse forma.* Velius. *Ancon & campe sunt in brachio, quod in crure poples & genu; lacertus inde vsque ad manum, à cuius musculis etiam crura dicuntur lacertosa.* G. *Nonne is est cubitus, vt apud mensores?* Vel. *est is quidem cubitus, & ancon ipse cubitus.* Gr. *Vnde ergo Rex Romanus Ancus?* Ve. *Ab incuruo cubito.* G. *Manus sequitur, maximum omnium instrumentum, facta in digitos, policem, indicem, medium siue infamem, minimo proximum, minimum.* Vel. *Cur medius infamis, quid designauit flagitij?* Gryn. *Institutor noster dixit se quidem scire*

causam

causam, nolle tamen edicere, quòd esset turpis. Ne quæsieris igitur: non enim decet bonæ indolis adolescentes turpia scrutari. Vel. Atqui minimo proximum, δακτυλικὸν Græci appellant, quasi annularem. Gryn. Ita planè: sed in sinistra, non in dextra, quòd in eo soliti essent olim anulos gestare. Velius. Qua de causa? Gry. Aiunt à corde protendi illuc venam, quæ quum annulo redimitur, velut cor ipsum coronatur. Nodi digitorum sunt condyli, & pro pugni percussu vox ea usurpatur: inter nodos sunt internodia, & gencrali verbo artus, atque articuli. Tiberium Cæsarem memoriæ produnt tam firmis fuisse digitorum articulis, vt digito recens malum terebraret. Velius. Didicisti chiromantiam? Grynæus. Ne nomen quidem ipsum audieram: quid ita? Velius. Diuinasses hic nobis aliquid ex incisuris. Grynæus. Negare me scire: & res sic habet, sed si nunc me nosse aliquid profiterer, & attentus manum tuam contemplaver, libenter me auscultares, & homini eiusce impostura imperitissimo fidem non omnino abrogares. Velius. Qui sic? Grynæus. Quia est hominum ingenium, vt libenter eos audiant, qui se recondita vel euentura profitentur enunciaturos. Velius. Vnde sunt Scæuolæ? Gryn. quasi sæuæ: à scæa, quæ est sinistra. Aiunt in sexu fœmineo scæuas esse plures quam in nostro. Velius. Quæ est vola? Gryn. Cauum manus, vbi incisuræ. Vel. Quid inuolare? Gry. Id quod tu agis: libenter furari, surripere, quasi vola abscondere, & quod rabiosa Lucretia, inuolare in oculos pediseq uarum. Reliquum corpus, demptò capite, est truncus & ex trunco thorax, concauum pectoris vsque ad ventriculum & costas: concauum quidem interius: nam exterius inter brachia & pectus, sinus est. Sub ventriculo est venter, & in ventre imo pecten, & pudendæ. Vel. An non pudendus maius podex; siue anus? Gr. Vtrumq; pudendum: posterius ob turpitudinẽ, anterius ob flagitium et dedecus. Femur et vt olim loquebãtur, femen, nunc malunt plurative fœmina, à genu est crus, cuius os tibia dicitur: carnosum verò illud posterius sura; postremo pes manui nõ absimilis,

nam

nam & digitos habet, & volam, quæ & vestigium dicitur, & solum pedis. Vel. Quid: num non vestigium: quod & pedis imprimitur. Gr. Et illud ipsum, & solum pedis. Vel. Nostin' quæ sint in corpore virtutum sedes? Gry. Quæ tandem? Vel. In fronte pudor, in dextra fides, in genu misericordia. Gr. Planta pedis non est ipsum solum pedis. Vel. At sic putant multi. Gr. Atqui Plinius scribit esse gentem, quæ sibi umbram faciat in meridie planta pedis, quam habent vastam admodum atq; enormem: quô fieri id potest? Vel. Profectò planta est à cruris vertebra ad digitos.

EDVCATIO.

Flexibulus, Grympherantes, Gorgopas.

FLex. Quanam gratia misit te huc ad me pater tuus? Grympherantes. Dixit te esse hominem egregiè institutum, sapienter educatum, eáq; de causa gratum huic Ciuitati: cupere se, vt ego eisdem, quibus tu, vestigijs insistens, perueniam ad similem fauorem populi. Flex. Quomodò igitur te id assecuturum censes? Grymp. Ingenua educatione, quali te omnes prædicant esse præditum. Adiecit pater eam educationem magis decere me, quàm alium quemuis. Flexib. Cedo mi fili, quomodo in ea re venis à patre imbutus? Grym. Non tam me pater præceptis instruxit, quàm patricus quidam meus, vir senex, versatus multum & diu in Regum comitatibus. Flex. Qui ergo illi te docuerit, mi fili & amice? Gorgo. Vide vir prudentissime, ne fortasse per ignorantiam labaris in dictum aliquod, aut factum stultum, vel rusticanum, vnde amittas istud nomen optimè educati. Flexibulus. Quid? tam leuiterne apud vos peric? Gorgopas. Vel vnica vocula, vnico flexu poplitis, vnica inclinatione capitis. Flex. Nimis est inter vos delicatum & infirmum: inter nos enim multò est robustius & firmius. Gorg. Sic sunt nostra iudicia, vt nostra corpora, quæ

nullam ferunt offensionem. Flexib. *Imò, vt est videre, facilius ferant corpora quàm animi.* Gor. *Fortasse tu non nosti hunc, ideo filium & amicum nominas.* Fle. *An non sunt hæc honesta nomina, & plena beneuolentiæ?* Gor. *Beneuolentiæ credo, quam nos haud magni sanè facimus: sed non reuerentiæ, neque officij, quæ nos anxiè venamur: nam hic dominus solet appellari, non amicus. An non animaduertis domini præfationem ante prænomen, & famulos versicolores? non annotasti in aui huius solemnibus parentalibus tot ceraos, tot insignia, tot homines atratos?* Fl. *Quid ergo? affectas tu omnibus esse dominus, nulli amicus?* Gor. *Ita docuerunt me propinqui mei.* Fl. *Edat iam, mi domine, tua excellentia præclara illa tuorum sanguineorum documenta.* Gorgo. *Videris tu mihi puerum hunc naso suspendere: at non est quilibet, ne feceris.* Grym. *Primum, esse me ex honestissima progenie, quæ nulli cedet per vniuersam hanc prouinciam: idcirco curandum mihi diligenter, atque annitendum, ne degenerem à maiorum meorum virtute: illos parasse sibi magnum decus, nemini concendo de loco, de dignitate, de auctoritate, de appellatione: me idem debere facere. Si quis quid velit de honore detrahere, pugnandũ statim cum eo, de pecunia oportere esse largum, atque adeò profusum, in honore astrictum & attentum: decere nihilominus me, ac mei similes assurgere alijs, viâ cedere, ducere, reducere, nudare caput, politem incuruare: non quòd alius quispiam id mereatur à me sibi exhiberi, sed quòd sic conciliabo mihi fauorem hominum, captabo autem popularem, & parabo illum, quem tantopere gestamus semper in ore & in corde, honorem. In ea educatione situm esse discrimen nobilis, & ignobilis; quòd nobilis ad illa nomina dexterè præstanda institutus est atque assuefactus; ignobilis agresti more nihil illorum doctus est facere.* Flexibulus. *Et excellentiæ tuæ, domine, qualis videtur eiusmodi institutio?* Grym. *Qualis verò? nisi multò optima, & digna meo genere.* Flex. *Quid est ergo aliud, quod à me requiras?* Grym. *Nihil*

plane

plane restaret mea sententia, nisi accessisset voluntas patris, qui iussit prorsum, seu verius imperauit rigidè, vt ad te venirem: vt si quid in hac educatione nosses magis reconditum, & quasi mysterium sacratius, quo maius mihi decus acquirerem, in gratiam sui ne grauereris exponere, quò familia nostra, alioqui honestissima & celssima, altiùs ascenderet: quoniam sunt non pauci noui homines, qui ferti sua opulentia, auctiq; dignitatem & honores, per diuitias emerserunt, adeò vt etiam audeant cum vetustate & decoribus gentis nostræ contendere. Flex. *Pacinus nefandum.* Gr. *Nonne?* Flex. *Vel cæco esset clarum.* G. *Itaq; noui illi homines ambulant comitati longo assectarum ordine, ipsi segmentati in vestibus, vel bombycini villosi intercisi, vel texti Attalici, vt nos nihil esse præ illis videamur, qui villato vestimur, dissimulandæ pæupertatis gratia; præmiũ autẽ huius tui laboris, si operam hanc nauaris patri, erit, recepi te in numerũ nostræ familiæ, admitti ad illius gratiam et meam, vt procedente tempore aliquod à nobis accipias beneficium, sisq; semper in nostra clientela, & quasi tutela.* Flex. *Quid potest dici amplius aut optabilius? sed cedo iam, si aperias caput, ac cedas via & loco, appelles blandè; quam ob causam eris gratus ijs quibuscum versabare?* G. *Ob eam ipsam causam, quia hæc ago.* Fl. *Isthæc omnia exteriora sunt solùm signa quæ denotant aliquid esse in animo tuo, propter quod diligare: nam ipsa per se nemo diligit.* Grymph. *Quidni diligant omnes, quæ sunt honestæ conuersationis, in mea præsertim nobilitate?* Flexib. *Parum admodum es progressus, quod liceat inter nos dicere: & tu te peruenisse iam arbitraris ad summum.* Grymph. *Nihil necesse habeo parare mihi literas atque eruditionem, maiores mei reliquerunt mihi, vnde viuam: quod etiam si desit, non istis est mihi artibus quærendum tam ignobilibus: sed hastæ cuspide, & ense districto.* Flexibulus. *Animosè isthuc quidem, & ferociter: quasi verò quia es nobilis, non sis futurus homo.* Gry. *Bona verba.* Flex. *Ecqua tandem parte tui es homo?* Grym. *Me toto.* Flexib. *An corpore,*

què non differs à bellua? Gry. Minimè. Flex. Non ergò te tuto? ratione igitur & mente. Gry. Quid ni? Flex. Si hanc ergo finis incultam & syluestrem: excolis autem corpus, & illi uni studes, an non transis ab humana in ferinam conditionem? Sed ad id, de quo cœperamus loqui: nam hæc digressio, si uellem mihi indulgere, longissimè nos à proposito abduceret. Verùm quum tu cedis de via, & nudas caput, qualem te esse alij existimant? G. Nobilem & generosè, informatum atq; institutum. Fl. Nimiùm durus es: nihilne domi audiuisti de crimine, de probitate, de modestia, de moderatione? G. In templo nonnunquam audiui de concionatoribus. F. Quum illa abs te uident occurrentes fieri, iudicant te esse adolescentem modestum, probum, bene de ipsis iudicantem, de te autem moderatè: qua ex opinione nascitur beneuolentia & fauor. Gr. Explicatius id quæso. Fl. Hue pertinet mea ratio: si te homines existimarent adeò superbum, ut se omnes contemneres, præ te nudares tamen caput, & gestu fleeres, non quòd ipsis is honor decederet, sed quòd te deceat: putare tu ullum fore, qui tibi haberet gratiam, aut te de honoris illa falsa simulatione diligeret? Gr. Quid ni? Fl. Quia tu tibi prestas, & tua gratia facis, non illorum: quis enim iudicabit se deuinctum tibi de eo, quod pro te ipso feceris, non pro se? an ego honorem eum velut mihi impensum accipiam, quem tu tribuis opinioni de te, non meis meritis? Grym. Ita uidetur. Flexibulus. Ergo paratus beneuolentia, si illi credant sibi honorem illum dari, non ut tu habearis comior ac nobilior: illud verò non fiet, nisi eam de te induant opinionem, quòd tu illos esse potiores ducas te, & dignus quibus tu concedas. Grympherantes. At non est ita tamen. Quandoquidem hoc sit falsum, in eo tamen necesse est eos falli: alioqui nunquam consequeris, quod tantopere expetis. Gr. Quæ igitur erit persuadendi via? Fl. Facilis, modò animum sedulo aduertas. Gr. Profer quæso: nam ea de causa huc sum missus, et eris semper in nostro clientela. F. Nimis crudum est hoc pomum. Gry. Quid tu mussas? Fle. Dico viam esse unicam, si sis tali,

talis, qualem te credi cupis. Gry. Qui istuc? Flex. Si vis aliquid calfacere, adfersne fictum ignem? Gr. Non, sed verum. Fle. Si scindere, an pictum in tela, gladium? Grympherantes. Non, ferreum. Flexi. Non est igitur eadem vis rerum verarum, quæ fictarum. Grymphe. Apparet non esse. Flex. Nec tu idem efficies simulata moderatione, quod vera: nam falsa ipsa se aliquãdo produnt, vera semper sunt eadem. In ficta moderatione, aliquid aliquando dices, aut facies publicè aut priuatim, quum tibi excidis (neque enim semper te & vbique poteris obseruare) vnde fictus deprehendaris: & quantum priùs ignotus diligebare, tantum postea cùm cognitus odio eris, & longè plus. Grymphe. Quomodo ego mihi ipse indicam germanam illam animi moderationem, quam tu præcipis? Flexibul. Si persuaseris tibi id quod res habet, alios esse meliores te. G. Meliores verò? vbi tandem? in cœlo credo? nam in terra pares sunt paucissimi, melior nemo. Grymphe. Sic audiui sæpe de patre & patruo. Flexib. Multùm abducit vos à cognitione veri, nominum ignorantia. Quid tu vocas bonum? vt sciamus, num sit aliquis te melior. Grym. Quod ego scio, quod sit bonum, ex bonis esse progenitum. Flexib. Ignoras etiamnum, quid sit bonum; & iam tenes, quid sit melius? Quomodo peruenisti ad comparatiua, quum nondum positiua didiceris? ipsos autem tuos progenitores quo modo scis fuisse bonos? Qua tu id nota cognoscis? G. Quid, negas tu fuisse illos bonos? Flex. Non noui illos; quomodo de illorũ bonitate possum aliquid in alterutrã partem statuere? quæro modo, qua ratione assequaris tu fuisse illos bonos? Gry. Quia ita omnes prædicant: sed quorsum, rogo te, pertinent tam molestæ interrogationes? Flexib. Non sunt molestæ, sed necessariæ, vt accipias quod ex me scisciteris. Gry. Confer, quæso te, in pauca. Flex. Multis esset id explicandum, cuius tã crassa ignorantia inuolueris: sed quando ita es fastidiosus, dicam breuiùs, quã res tanta dici postulat: defige iam oculos tuos in me, dum dissero. Qui sunt dicendi eruditi? an non ij qui habent eruditionem? qui opuleti?

ut non qui habent opes? Gr. Indubiè. Flex. Qui ergo boni? num non ij demum qui habent bona? Gry. Ita planè. Flexi. Missas hinc diutius faciamus; quæ non sunt vera bona; quæ si essent, multi patre tuo meliores inuenirentur: & negotiatiores ac fœneratores præstarent bonitate viros bonos, & sapientes. G. Sic videtur vt dicis. Flex. Expende ergo attentè ac diligenter singula eorum quæ referam: an non est bonum, acutum ingenium, sagax, maturum iudicium, integrum, sanum? tum eruditio varia, & magnarum rerum atq; vtilium prudentia, exercitatio in rebus præstantibus consilium, dexteritas in exequendis negotijs: quid tu de istis? Gr. Vel sola nomina videntur mihi pulchra profectò, & magnifica, quantò magis res ipsæ? Flex. Age porrò, quid sapientia, quid religio, pietas in Deum, in patriam, parentes, necessarios, iustitia, temperantia, liberalitas, magnanimitas, contempus casuum humanorum; & fortis animus in aduersis: quid verò ista? Gryph. Præstantissima etiam hæc. Flexi. Hæc sola sunt homini bona: nam reliqua omnia quæ commemorari possint, bonis & malis sunt communia: atque ea de causa nec bona: quæso mandas sedulò me muriæ. G. Faciam. Flex. Peruelim, nam ingenium tuum non malum est, sed non bene excultum. Reputa igitur cum animo tuo, an tu hæc habeas: & si habes, quàm pauca, & eu quàm tenuiter: quod vbi examinaueris acutè ac subtiliter, intelliget te nondum, te non magnis & multis esse bonis ornatum ac instructum, nec esse in populo qui pauciora habeat quàm tu. Nam in multitudine alij sunt senes, qui viderunt atq; audierunt multa, habent experimenta rerum plurimarum: alij studiosi, qui ingenium discendo exacuunt, & expoliunt: alij capessunt Rempublicam, alij libenter & diligenter versant scriptores profuturos: alij sunt seduli patres familiæ: alij alias artes profitentur, & præstant: vel ipsi agricolæ, quàm multa ex arcanis naturæ tenent? nautæ verò, cursum dierum & noctium: naturam ventorum, positus terrarum & maris. Alij ex multitudine sunt viri sacri & religiosi, qui numen pie venerätur

ac colunt: alij res prosperas moderatè rexerunt, & fortiter pertulerunt aduersas: quid horum tu nosti? quid exerces? quid præstas? nihil omnino præterquam illud: Nemo est melior me, bono sum natus genere. Qui potes esse melior, qui nondum es bonus? nec pater tuus nec aui tui, nec proaui fuerunt boni, nisi hæc habuerunt quæ recensui: quæ an habuerunt, tu videris: ego multum dubito. Sed si habuerint, tu certè non eris bonus, nisi illorum fias similis. Grym. *Planè terruisti & pudefecisti me: non inuenio quid possim vel hiscere in contrarium.* Gor. *Nihil horum intellexi, tenebras mihi offudisti ante oculos.* Flex. *Nimirum venis ad hæc nimis durus, & longè diuersis opinionibus infectus & mancipatus: Sed tu adolescens, quo te nunc tandem nomine censes appellandum? Dominium, an mancipium?* Grym. *Mancipium: nam si ita est, vt disseruisti, & intelligo nihil esse verius, complures sunt serui multò maiores, ac præstantiores me.* Flexibul. *Hæc ne leuiter degustes, confer te domum, & solus tecum reuolue, excute, perpende: quo magis versaueris, hoc veriora & certiora esse intelliges.* Gorg. *Obsecro te, adijce alia, si quæ habes: Nam momento horæ sentio me adeo immutatum, vt prorsum videar mihi iam esse alius.* Flexib. *Vtinam contigerit tibi, quod Polemoni Philosophio.* Gorg. *Quid illi contigit?* Flex *Vna Xenocratis operatione ex nequissimo & perditissimo factus est sapientiæ ac virtutum omnium studiosissimus, euasitq; magni nominis Philosophus, & Xenocratis in Academia successor. Sed tu, mi fili, vbi apertè cognoueris, quantum tibi ad bonitatem desit, quod alijs multis superest: verè & ex animo cedes alijs, & in eis honorabis bonitatem, qua vides illos ornatos, te autem carere. Iam & ex reputatione tui ipsius vilesces, ac sordebis, adeò vt nemini occurras tam abiecto, contemptoq;, quem non tibi anteponat conscientia tuæ mentis: non enim adduci poteris, vt credas quenquam esse peiorem te, nisi quòd illius malitia & nequitia protulit se foras, tua delitescit cautius.* Gr. *Quid tum sequitur?* Fl. *Hæc si feceris, verã ipsã solidãq; et ingenuam*

educationem atque vrbanitatem, seu, vt nunc loquimur, auditatem assequêre: eris gratus, & charus omnibus; sed iam id non magni facies: eris autem, quod vnicè tum tibi erit curæ, gratus Deo immortali.

PRÆCEPTA EDVCATIONIS.

Budæus, Grympherantes.

QVænam est isthæc tanta & tam subita mutatio? inter Ouidij Metamorphoses posset referri. Grymp. *In peiusne an in melius?* Budæus. *In melius, meâ sententia: siquidem ab exteriore cultu, gestu, verbis, habitudinibus, bonam mentem licet æstimare ac colligere.* Grympherantes. *Est ergo quod mihi possis gratulari, sodalis tucundissime.* Bu. *Ego verè & gratulor tibi, & vt pergas exhortor, magnaque indies boni istius frugis vt capias incrementa, Deum ac diuos omnes comprecor. Sed amabò, ne inuideas familiari tam charo artem adeò præstantem ac præclaram, quæ breui tempore tantum humano pectori probitatis instillet.* Gry. *Ars & fons riui huius vberrimus est Flexibulus, si eum nosti.* Bu. *Quis non norit virum? vt à patre & maioribus natu audiui, ingentis prudentiæ atq; vsus verum, huic Ciuitati non notum modò, sed charum, et in paucis venerabilem? O te fœlicem, qui illum propius audiueris, et sis cum eo familiariter versatus, vnde tantum retuleris fructus ad rectam compositionem morum.* Gr. *Quanto tu fœlicior, cui hæc domi nascuntur, quod aiunt? & potes non semel aut iterum, vt ego, sed quotidie, quoties libuerit, talem patrem audire, maximis & vtilissimis de rebus sapienter differentem.* Bu. *Omitte nunc ista, de te & Flexibulo procedat sermo institutus.* Gr. *Taceamus igitur de patre tuo, quando ita est tibi cordi: redeamus ad Flexibulum: nihil viri illius sermone dulcius, nihil consilijs eo datius, nihil præceptis grauius, prudentius, sanctius, itaq; gustu hoc, quem mihi ille de se præbuit, aucta & incensa est mihi mirum in modum sitis hauriendi ex tam dulci fonte*

sapientiæ.

sapientiæ. Narrant qui orbem terrarum describunt, fontes esse admirabilis ingenij ac naturæ, alios inebriare, alios ebrietatem tollere, alios stuporem immittere, alios somnum: fontem hunc hanc ego vim habere sum expertus, vt ex bruto efficiat hominem, ex perdito & nequam frugi, ex homine angelum. Budæ. *Possemne & ego ex eodem fonte aliquid vel extremis labris delibari?* Grympherant. *Quidni possis? domum tibi, vbi habitet, commonstrabo.* Budæ. *Istuc quidem aliàs: tu verò inter deambulandum (aut assideamus, si lubet) aliquod mihi refer ex illius præceptionibus, quas optimas esse & potissimas censeas.* Grym. *Equidem recensebo lubens, cùm vt tibi gratificer, & prosim, si quidem: tum ad meam recordationem. Primùm omnium docuit me, debere vnumquemque non magnificè de se sentire; sed moderatè, seu veriùs demissè; hoc esse optimæ educationis ac veræ comitatis solidum fundamentum ac proprium. Hinc nauare operam, vt animum excolat atq; exornet cognitione rerũ, scientia & exercitamentis virtutum: alioqui hominem non hominem esse, sed pecus. Rebus sacris interesse cum maxima attentione & reuerentia. Quicquid illic siue audias, seu videas, existimare magnum, admirabile, diuinum, & quæ captum tuum exuperet. Crebrò te Christo commendare precibus in illo spem & fiduciam tuam omnem collocandam. Parentibus obsequentem se præbere, inseruire illis, ministrare, & quacunque valeas commodare, prodesse, aduuare. Magistrũ colere, ac diligere tanquam parentem non corporis sed (quod amplius est) mentis. Sacerdotes Domini reuereri, illorumque doctrinæ audientem se exhibere, qui referunt nobis personam Apostolorum, atque adeò Domini ipsius. Senibus assurgendum, caput nutandũ, attentè eis auscultandũ, à quibus ob diuturnum vsum rerum collecta sit prudentia. Magistratus honorare, illisq; aliquid imperantibus dicto esse audientem, quibus cura nostri à Deo est commissa. Viros magni ingenij, magnæ eruditionis, probos, suspicere, admirari, colere, bene illis cupere, et amicitiam illorũ ac familiaritatem expetere,*

educationem atque urbanitatem, seu, vt nunc loquimur, ciuilitatem assequêre: eris gratus, & charus omnibus; sed iam id non magni facies: eris autem, quod unicè tum tibi erit curæ, gratus Deo immortali.

PRÆCEPTA EDVCATIONIS.

Budæus, Grympheranes.

QVænam est isthæc tanta & tam subita mutatio? inter Ouidij Metamorphoses posset referri. Grymp. *In peiusne an in melius?* Budæus. *In melius, mea sententia: siquidem ab exteriore cultu, gestu, verbis, actionibus, bonam mentem licet æstimare ac colligere.* Grympheranes. *Est ergo quod mihi possis gratulari, sodalis iucundissime.* Bu. *Ego verè & gratulor tibi, & vt pergas exhorter, magnaque indies bonæ istius frugis vt capias incrementa, Deum ac diuos omnes comprecor. Sed amabò, ne inuideas familiari tam charo artem adeò præstantem ac præclaram, quæ breui tempore tantum humano pectori probitatis instillet.* Gry. *Ars & fons vnus huius uberrimus est Flexibulus, si eum nosti.* Bu. *Quis non norit virum? vt à patre & maioribus natu audiui, ingentis prudentiæ atq; vsus rerum, huic Ciuitati non notum modò, sed charum, et in primis venerabilem? O te fœlicem, qui illum propius audiueris, et sis cum eo familiariter versatus, vnde tantum retuleris fructus ad veram compositionem morum.* Gr. *Quanto tu fœliciot, cui hæc domi nascuntur, quod aiunt? & potes non semel aut iterum, vt ego, sed quotidie, quoties libuerit, talem patrem audire, maximis & vtilissimis de rebus sapienter disserentem.* Bu. *Omitte nunc ista, de te & Flexibulo procedat sermo institutus.* Gr. *Tacemus igitur de patre tuo, quando ita est tibi cordi: redeamus ad Flexibulum: nihil viri illius sermone dulcius, nihil consilijs cordatius, nihil præceptis grauius, prudentius, sanctius; itaq; gustu hoc, quem mihi ille de se præbuit, aucta & incensa est mihi mirum in modum sitis hauriendi ex tam dulci fonte*

sapientiæ.

sapientiæ. Narrant qui orbem terrarum describunt, fontes esse admirabilis ingenij ac naturæ, alios inebriare, alios ebrietatem tollere, alios stuporem immittere, alios somnum: fontem hunc hanc ego vim habere sum expertus, vt ex bruto efficiat hominem, ex perdito & nequam frugi, ex homine angelum. Budæ. *Possemne & ego ex eodem fonte aliquid vel extremis labris delibari?* Grympherant. *Quidni possis? domum tibi, vbi habitet, commonstrabo.* Budæ. *Isthuc quidem aliàs: tu uerò inter deambulandum (aut assideamus, si lubet) aliquod mihi refer ex illius præceptionibus, quas optimas esse & potissimas censeas.* Grym. *Equidem recensebo lubens, cùm vt tibi gratificer, & prosim, si quedam: tum ad meam recordationem. Primùm omnium docuit me, debere vnumquemque non magnificè de se sentire; sed moderatè, seu verius demissè; hoc esse optimæ educationis ac veræ comitatis solidum fundamentum ac proprium. Hinc nauare operam, vt animum excolat atq; exornet cognitione rerũ, scientia & exercitamentis virtutum: alioqui hominem non hominem esse, sed pecus. Rebus sacris interesse cum maxima attentione & reuerentia. Quicquid illic siue audias, seu videas, existimare magnum, admirabile, diuinum, & quæ captum tuum exuperet. Crebrò te Christo commendare precibus in illo spem & fiduciam tuam omnem collocandam. Parentibus obsequentem se præbere, inseruire illis, ministrare, & quacunque valeas commodare, prodesse, aduuare. Magistrũ colere, ac diligere tanquam parentem non corporis sed (quod amplius est) mentis. Sacerdotes Domini reuereri, illorumque doctrinæ audientem se exhibere, qui referunt nobis personam Apostolorum, atque adeò Domini ipsius. Senibus assurgendum, caput nutandũ, attentè eis auscultandũ, à quibus ob diuturnum vsum rerum collecta sit prudentia. Magistratus honorare, illisq; aliquid imperantibus dicto esse audientem, quibus cura nostri à Deo est commissa. Viros magni ingenij, magnæ eruditionis, probos, suspicere, admirari, colere, bene illis cupere, et amicitiam illorũ ac familiaritatem expetere,*

ex quo magni fructus reportentur, & is potissimum, vt similes eorum euadamus. Denique ijs qui sunt in dignitate, debere reuerentiam: idcirco impendendam esse liberaliter, ac libenter. Quid tu de hisce præceptis dicis? Budæ. Mea quidem sententia, deprompta esse ex diuite quodam prudentiæ promptuario. Sed dic mihi, an non sunt multi ad dignitatem euecti homines indignissimi, velut sacerdotes non respondentes tanto titulo, & magistratus praui, & senes stulti ac deliri? Quid quæso de his sentiebat Flexibulus? an eodem esse honore prosequendos, quo potiores? Gr. Non ignorabat Flexibulus, esse tales non paucos: sed non concedebat ætati nostræ, vt nos inter eiusmodi & alios poneremus discrimen: nondum tantum esse nactos nos vel ingenij, vel prudentiæ, vt id possimus dijudicare: eam censuram & sapientibus esse viris relinquendam, & ijs quibus illorum est regimen commissum. Bu. Rectè hoc quidem, vt videtur. Gr. Addebat, non debere adolescentem in nudando capite lentũ esse, non in flectendo genu, non in vnoquoq; honorificè appellando, non in comi sermone ac moderato. Nec decere multum loqui apud maiores natu, aut superiores: id enim alienum esse à reuerentia illis debita: sed tacitum illis auscultare, & ab eis haurire prudentiam, cognitionem rerum variarũ, rectam atq; expeditam loquendi rationem. Breuissima est ad scientiam via, audiendi diligentia. Prudentis & ingeniosi esse, de rebus iudicare: vniuscuiusq; de eo quod probè nouit: ideoq; negabat ferendum esse adolescentem, ad pronunciandum ac definiendum procliuem: debere illum in statuendo aut iudicando, de re quantumcunque leui ac exigua, esse cunctabundum, seu potiùs timidum, conscium videlicet suæ ignorantiæ. Quòd si in iudicio de re qualibet, par est, adolescentem esse talem, quid fiet de literis, de disciplinis, de legibus patrijs, de ritibus, de moribus atque institutis maiorum? de quibus non solùm sententiam ferre iuuenẽ, sed nec disputare, aut vocare in quæstionẽ sinebat Flexibulus: non cauillari, non rationem reposcere, sed tacitè ac modestè obtẽperare:

quod

quod dictum Platonis auctoritate fulciebat, magni in sapientia viri. Bu. Quid si sunt leges aut mores praui, iniqui, tyrannici? Gry. Idem & de hoc Flexibulus disserebat, quod de senibus. Non ignoro equidem, aiebat ille, multos esse receptos in Ciuitate mores parum probabiles: sanctas esse leges? aliquas iniquas: sed tu imperitus, inexpertus rerum vitæ, quomodo id censebis? nondum eò peruenisti eruditione & vsu rerum, vt de eo possis statuere: fortasse quæ tua est ignorantia, vel animi libido, improbas esse leges iudicabis, quæ sunt rectissimæ, & magno consilio statutæ rursum verò optimas, quas iustum esset abrogare. Sine illos de ijs inquirere, disputare, definire, qui causam queunt de singulis probabilem reddere: tu id non posses. Bu. Ita est plane. Perge ad alia. Gr. Nullum esse decentius aut graciosius adolescenti ornamentum, quàm verecundiam. Nihil impudentia tetrius, aut inuisius. Magnum esse ætati nostræ ab ira periculum: ab ea nos ad turpes actiones abripi, quarum paulò post grauissimè pœniteat. Multum itaque esse cum illa luctandũ, quoad omnino prosternatur, ne nos ipsa prosternat. Otiosus homo, saxũ: malè occupatus, bellua: bene occupatus, verè homo. Homines nihil agendo, malè agere discunt. Cibum & potum metiendum naturali desiderio famis aut sitis, non gulositate aut pecuina libidine infarciendi corporis. Quid potest dici tetrius, quàm hominem ea ingerere in suum corpus, edendo & bibendo, qua exuant illum humana conditione, transferãt in belluinam aut citam in stipitem? Compositio oris & cuncti corporis, quemadmodum animus sit intus habitus, loquitur. Sed ex vniuersa exteriore facie nullum animi speculum aiebat esse certius quàm oculos: ideoq; conuenire illos esse sedatos & quietos non elatos, nec deiectos nec mobiles, sed nec rigentes: faciem ipsam non in toruitatem nec ferociam compositã, sed ad hilaritatem atque affabilitatem. Sordes & obscœnitates abesse decet à vestitu, victu, conuictu, sermone. Sermonem nostrũ nec arrogantem ac pauidum, nec vicissim abiectũ & effœminatũ volebat esse: simplicẽ autem, et minimè captiosũ,

nec

nec detortum ad prauas interpretationes: nā id si fiat, nihil erit tutum loqui, & frangitur generosa loquendi indoles stultis ac ineptis cauillis. Manus, quum verba facimus, non iactandas; non caput quatiendum, non crispandum latus, non vultum corrugandum, & distorquendum, non pedes agitandos. Mendacio nihil dicebat esse tetrius, nec aliud æquè abominabatur. Intemperantia facit nos belluas, mendacium diabolos, veritas semideos: à Deo natam esse veritatem, à Diabolo mendacium: nec est aliud ad vitæ communionem perinde damnosum. Multò iustiùs debere ab hominum consortio pelli mendacem, quàm qui est furatus, aut qui aliquem pulsauit, aut qui adulterauit numum. Quæ enim esse potest vel rerum ac negotiorum contractio, vel cōsociatio sermonum, cum eo qui aliud loquitur, aliud sentit? cum reliquis vitiorum generibus esse potest aliqua, cum hoc nulla. De sodalibus & amicitijs adolescentum multum ille loquebatur, & accuratè non exiguum esse momentum ad probitatem, aut flagitiæ nostræ ætatis: transire ad nos amicorum nostrorum, & sodalium mores tanquam contagia: & tales nos ferè fieri, quales hi sint quibuscum versemur: idcirca eam in rem magnam esse diligentiam atque operam nauandam. Nec permittebat nobis vt ipsi amicitias & familiaritates deligeremus: sed vt à parentibus aut magistris, aut educatoribus nostris delectas, & traditas acciperemus et coleremus: illos ratione duci in eligendo, nos autem rapi praua animi aliqua cupiditate vel libidine: quòd si quo casu in necessitudines inciderimus inutiles aut noxias, superiore auctoritate admonitos, abijcere illas quàmprimùm oportere. Dicebat ille quidē cum alia permulta, magna sanè atque admirabilia, tum hæc ipsa diffusiùs & exactiùs: Sed hæc erat propemodum de recta adolescentiæ educatione summa.

(***)
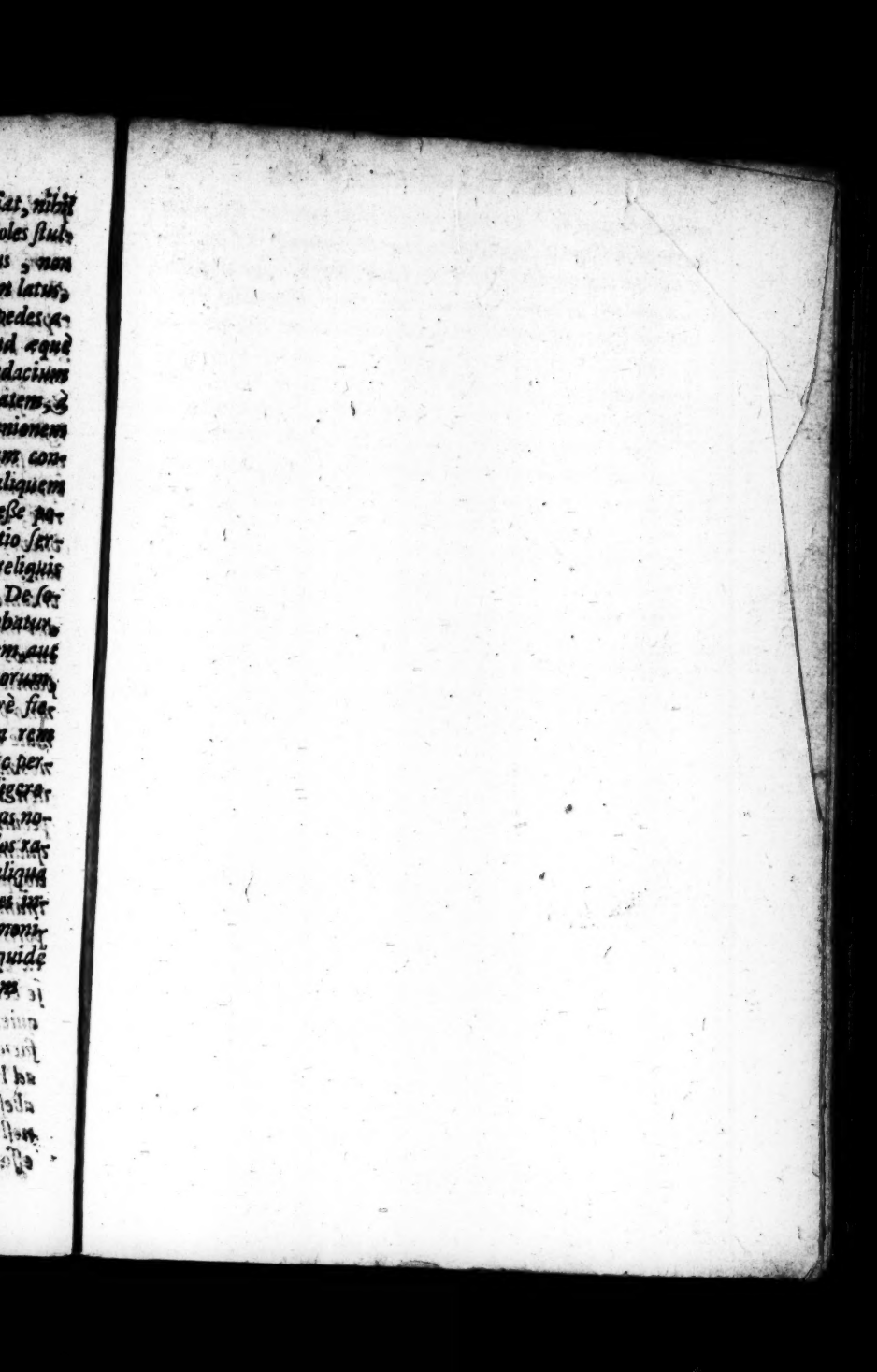
FINIS.